

Koncepce klasifikace audiovizuálních produktů podle věkových skupin

Závěrečná zpráva o řešení projektu

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd
Centrum mediálních studií CEMES UK FSV

Prof. PhDr. Jan Jirák, Ph. D.
Mgr. et MgA. Tereza Dvořáková

www.avklasifikace.cz

Prosinec 2008

Obsah

1. Koncepce klasifikace audiovizuálních produktů podle věkových skupin	
1.1. Popis projektu a hlavní závěry a doporučení.....	5
1.1.1. Struktura závěrečné zprávy.....	5
1.1.2. Zadání projektu.....	5
1.1.3. Závěry z jednotlivých částí řešení.....	7
1.1.4. Doporučení vyplývající z analýzy zjištění.....	11
1.2. Koncepční otázky projektu a jeho zpracování.....	14
1.2.1. Cíle, časový plán, navržené metody výzkumu.....	14
1.2.2. Koncepční otázky obecné povahy.....	15
1.2.2.2. K otázce vymezení audiovizuálního produktu.....	16
1.2.2.2. K otázce vymezení typů šíření audiovizuálních produktů.....	18
1.2.2.3. Koncepční otázky plynoucí z povahy sociokulturního prostředí.....	21
1.2.3. Koncepční otázky vyplývající ze situace v České republice.....	22
1.2.3.1. Legislativní rámec.....	22
1.2.3.2. Specifika českého prostředí.....	25
1.3. Popis systému <i>Kijkwijzer</i> , přednosti a slabé stránky, a další systémy klasifikace audiovizuálních produktů používané v evropských zemích.....	28
1.3.1. Popis systému <i>Kijkwijzer</i> , přednosti a slabé stránky.....	28
1.3.1.1. Historický, právní a společenský základ nizozemského systému.....	28
1.3.1.2. Nizozemský systém klasifikace audiovizuálních produktů.....	31
1.3.2.3. Specifika nizozemského systému podle jednotlivých způsobů šíření audiovizuálních produktů.....	40
1.3.2.4. Přednosti a slabé stránky systému s ohledem na možné zavedení v České republice.....	49
1.3.2. Klasifikace audiovizuálních produktů používané v dalších evropských zemích.....	51
1.4. Podmínky, možnosti a limity aplikace systému <i>Kijkwijzer</i> v českém prostředí.....	53
1.4.1. Technologické a organizační podmínky proveditelnosti.....	53
1.4.1.1. Technologická proveditelnost.....	53
1.4.1.2. Postoje zástupců audiovizuálního průmyslu.....	56
1.4.2. Pedagogicko-psychologické a sociálně psychologické podmínky proveditelnosti	
1.4.2.1. Potřebnost klasifikačního systému obecně.....	62
1.4.2.2. Pedagogicko-psychologické a sociálně psychologické hodnocení klasifikačního systému <i>Kijkwijzer</i>	64
1.4.3. Sociální a kulturní podmínky proveditelnosti.....	66
1.4.3.1. Reprezentativní výzkum postojů veřejnosti.....	67
1.4.3.2. Doplnková analýza stížností radám.....	71
1.4.4. Právní analýza.....	72
1.5. Způsoby zavedení klasifikace audiovizuálních produktů: vyhodnocení variant.....	76
1.5.1. Převzetí systému <i>Kijkwijzer</i>	77
1.5.2. Adaptace systému <i>Kijkwijzer</i> na kulturní, právní a organizačně provozní podmínky ČR.....	78
1.5.3. Vývoj vlastního systému.....	79

2. Zpráva o průběhu řešení projektu

2.1. Personální složení a organizační zajištění.....	81
2.2. Rozpočet a rozpis vynaložených prostředků.....	83

3. Přílohy

nestr.

- 3.1. Smlouva o spolupráci mezi MK ČR a FSV UK v Praze
- 3.2. Dílní studie projektu
 - 3.2.1 JUDr. Petra Pecharová (MK ČR), *Přehled ustanovení zákonů o přístupnosti audiovizuálních děl pro děti a mladistvé*
 - 3.2.2. Mgr. Monika Bucharová (Advokátní kancelář Kříž a Bělina), *Právní vyjádření na téma „Omezení a zákazy svobody slova/ práva na informace v českém právním řádu pro účely ochrany dětí a mládeže“*
 - 3.2.3. PhDr. Václav Mertin, PhDr. Ilona Gillernová, CSc., (UK FF) *Jednotný systém klasifikace audiovizuálních produktů podle věkových hranic. Posouzení psychologů*
 - 3.2.4 Výzkum veřejného mínění
 - 3.2.4.a *Označování audiovizuálních děl (závěrečná zpráva OPW)*
 - 3.2.4.b *Označování audiovizuálních děl (závěrečná zpráva OPW na CD-Romu)*
 - 3.2.5. Mgr. Karel Čada a Mgr. Jan Hanzlík, *Analýza stížností adresovaných Radě pro rozhlasové a televizní vysílání a Radě České televize*
 - 3.2.6. Tereza Dvořáková a David Czesany, *Klasifikace audiovizuálních produktů podle věkových hranic v zemích Evropské unie*
 - 3.2.7. Michal Krsek, *Hodnocení audiovizuálních produktů na území ČR. Možnosti budování systému v ČR z pohledu technologií*
- 3.3. Jednání s profesní, odbornou a širokou veřejností
 - 3.3.1. Tisková zpráva projektu (21. 7. 2008)
 - 3.3.2. Projektová rada - složení
 - 3.3.3. Pozvánky na jednotlivá jednání s profesními skupinami
 - 3.3.4. Seznamy účastníků jednání (vč. návštěvenek)
 - 3.3.5. Neditované pracovní poznámky z jednání s profesními skupinami
 - 3.3.6. Žádosti o stanoviska
 - 3.3.6.a Žádost o stanoviska profesních skupin, která o osobní jednání neprojevila zájem
 - 3.3.6.b Žádost o stanovisko agentury Dilia, odpověď ředitele Dilia JUDr. Jiřího Srstky
 - 3.3.7. Stanoviska profesních organizací k projektu
 - 3.3.7.a Aleš Danielis (UFD), *Stanovisko k projektu AV klasifikace*
 - 3.3.7.b Markéta Havlová, *Stanovisko CET 21 spol. s r.o. ke koncepci možného zavedení jednotného klasifikačního systému pro audiovizuální produkty z hlediska nezávadnosti pro děti a mladistvé*
 - 3.3.7.c Bohuslava Holubová, *Stanovisko České televize k projektu zavedení jednotného klasifikačního systému AV produktů*
 - 3.3.7.d Pavel Kubina, *Stanovisko FTV Prima, spol. s r.o. k projektu konceptu možného zavedení klasifikace audiovizuálních produktů podle věkových hranic v České republice*
 - 3.3.7.e PaDr. Markéta Pastorová (VÚP), *Jednotný systém klasifikace audiovizuálních produktů. Vyjádření k projektu pro potřeby závěrečné zprávy*
 - 3.3.7.f Ing. Vlasta Roškotová (Úřad RRTV), *AV klasifikace v Maďarsku*

- 3.3.8. Reakce médií (výběr)
- 3.4. Nizozemský institut NICAM a systém Kijkwijzer
 - 3.4.1 Historické pozadí
 - 3.4.1.a NICAM – Historické pozadí (pracovní překlad)
 - 3.4.1.b NICAM – Historické pozadí (originál)
 - 3.4.2 Zákon o médiích
 - 3.4.2.a Nizozemský Zákon o médiích (výňatek – pracovní překlad)
 - 3.4.2.b Nizozemský Zákon o médiích (originál)
 - 3.4.3. Všeobecné a dílčí předpisy
 - 3.4.3.a NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy (pracovní překlad)
(NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy v originále viz *Manuál pro kodéry*)
 - 3.4.3.b NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy (výňatek - oficiální překlad do anglického jazyka)
 - 3.4.4 Klasifikační formulář
 - 3.4.4.a Klasifikační formulář institutu NICAM verze 4.1 (pracovní překlad)
(Klasifikační formulář institutu NICAM verze 4.1 v originále a 4.0 v anglickém jazyce viz *Manuál pro kodéry*)
 - 3.4.5 Podklady Akademické komise
 - 3.4.5.a Akademická komise NICAM, *Kijkwijzer: Holandský systém audiovizuální produkce* (pracovní překlad)
(Akademická komise NICAM, *Kijkwijzer: Holandský systém audiovizuální produkce v originále viz Manuál pro kodéry*)
 - 3.4.5.b Akademická komise NICAM, *Kijkwijzer: Holandský systém audiovizuální produkce* (oficiální překlad do anglického jazyka)
 - 3.4.5.c Patti Valkenburg – Han Beentjes – Peter Niken – Ed Tan, *Kijkwijzer: The Dutch Rating System for audiovizual productions* (variovaná verze studie Akademické komise, oficiální překlad do anglického jazyka)
 - 3.4.6. Manuál pro kodéry
 - 3.4.6.a NICAM – Manuál pro kodéry (výňatek – pracovní překlad)
 - 3.4.6.b NICAM – Manuál pro kodéry (originál – kroužková vazba)
 - 3.4.6.c NICAM – Manuál pro kodéry (výňatek – oficiální překlad do anglického jazyka)
 - 3.4.7. Výroční zprávy
 - 3.4.7.a NICAM – Výroční zpráva 2007 (pracovní překlad)
 - 3.4.7.b NICAM – Výroční zpráva 2007 (originál)
 - 3.4.7.c NICAM – Výroční zpráva 2006 (originál)
 - 3.4.8. Propagační materiály
 - 3.4.8.a Ukázky propagačních materiálů institutu NICAM
 - 3.4.8.b Ukázky propagačních materiálů institutu NICAM (výňatek – pracovní překlad)
 - 3.4.8.c Brožura *Bekijk het maar* (dětské aktivity NICAMu, originál)
- 3.5. Přílohy Zprávy o průběhu řešení projektu
 - 3.5.1. Rozpočet projektu¹
 - 3.5.2. Kontakty, seznam subjektů
- 3.6. Závěrečná zpráva na CD-Romu

¹ Z důvodu dodatečného vyúčtování projektu bude tato příloha dodána později, až v průběhu ledna 2009.

1. Koncepce klasifikace audiovizuálních produktů podle věkových skupin

1.1. Popis projektu a hlavní závěry a doporučení

1.1.1. Struktura závěrečné zprávy

Tato závěrečná zpráva nabízí jednak výklad a interpretaci získaných zjištění k tématu, jednak popis řešení projektu a znění všech zpráv, podkladů a překladů, které řešitelé k tématu shromáždili a zpracovali. Zpráva je strukturována do kapitol a podkapitol.

Věcným jádrem zprávy je kapitola 1. Ta nejprve nabízí **stručný popis řešení projektu, hlavní závěry** pro rychlou orientaci čtenáře v problematice, doporučení pro zadavatele a následně **postup prací při zpracování projektu** a významné **věcné a metodologické problémy** (podkapitoly 1.1. a 1.2.). Pak se zpráva podrobněji soustřeďuje na popis a zhodnocení podmínek **aplikovatelnosti a adaptovatelnosti systému Kijkwijzer** společnosti NICAM do českého prostředí z hlediska technicko-technologického, psychologického a sociokulturního (podkapitoly 1.3. a 1.4.). Nakonec se tato kapitola věnuje možným **způsobům zavedení systému klasifikace audiovizuálních produktů v České republice** (podkapitola 1.4.).

V kapitole 2 nabízí Zpráva informace o průběhu řešení projektu, a to z hlediska **personálního a organizačního zajištění** (podkapitola 2.1.) a **finančního vedení** (podkapitola 2.2.).

Kapitola 3 obsahuje **přílohy**, mezi nimiž tvoří dominantu především záznamy z jednání s odbornou veřejností, stanoviska jednotlivých profesních skupin a pracovní překlady materiálů ze zahraničí (zvláště ze společnosti NICAM) pořízené v průběhu roku 2008 pro potřeby řešení projektu.

1.1.2. Zadání projektu

Projekt *Koncepce klasifikace audiovizuálních produktů podle věkových skupin* vznikl na základě objednávky odboru médií a audiovize Ministerstva kultury České republiky (MK ČR). Zadání projektu bylo stanoveno ve smlouvě o spolupráci uzavřené mezi odborem médií a audiovize Ministerstva kultury České republiky a Fakultou sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze ze dne 11. dubna 2008.

Realizací projektu bylo pověřeno Centrum pro mediální studia CEMES UK FSV. Jeho úkolem podle smlouvy bylo v průběhu roku 2008 navrhnout „jednotný klasifikační systém pro označování audiovizuálních produktů v rámci regulace vlastní činnosti jednotlivých subjektů bez ohledu na formu jejich šíření, a to v souladu se zavedenými fungujícími systémy v EU“².

Smlouva dále konstatovala, že odbor audiovize a médií MK ČR již zhodnotil úpravy jednotných klasifikačních systémů v některých zemích Evropy a došel k závěru, že státní regulace by měla být nahrazena nebo doplněna regulací samotnými subjekty z řad výrobců, distributorů a provozovatelů televizního vysílání, resp. subjektů, které dodávají uživatelům audiovizuální produkty. Objednatel dále vyjádřil domněnku, že řešením by mohlo být vytvoření neformálního uskupení všech relevantních subjektů, které by se z vlastní vůle formalizovalo a jako takové by podalo konkrétní návrh jednotného klasifikačního systému. Na tomto základě smlouva dále stanovila předběžný časový plán projektu, z jehož znění jasně vyplývá, že **zadavatelem stanovený vzorový způsob klasifikace audiovizuálních produktů je systém Kijkwijzer vyvinutý nizozemským institutem NICAM.**

Vedle vytvoření realizačního týmu smlouva stanovila také povinnost vytvořit projektovou radu, v níž zasednou „*zástupci odborné veřejnosti z řad pedagogické,*

² Smlouva o spolupráci mezi MK ČR a FSV UK uzavřená dne 11. dubna 2008, s. 2 [příloha č. 3.1. této Zprávy].

psychologické a sociologické, zástupci výrobců a distributorů audiovizuálních děl, zástupce FAMU, odborník na elektronická média, představitelé provozovatelů televizního vysílání, regulačního orgánu pro rozhlasové a televizní vysílání a dalších, které realizační tým osloví“.³ Posláním této rady je posoudit průběh řešení projektu a případně se vyjádřit k navrženým řešením.

³ Tamtéž.

1.1.3. Závěry z jednotlivých částí řešení

- Porovnáním vybraných **klasifikačních systémů v Evropské unii** bylo zjištěno, že skutečně **nejzajímavějším, nejpropracovanějším a nejmodernějším systémem je nizozemský model.**
- **Nizozemský systém** je vybudován na **seberegulačním (resp. koregulačním) principu**, podle něhož **poskytovatelé audiovizuálních produktů** částečně povinně a částečně dobrovolně klasifikují audiovizuální produkty. Nutnou koordinační složku zajišťuje **společnost NICAM**, jež na bázi dobrovolnosti sdružuje poskytovatele audiovizuálních produktů. Existence NICAMu je zakotvena v zákoně a stát přispívá ze svého rozpočtu na jeho financování. **Finanční podíl státu** na provozování NICAMu byl na počátku dominantní a po několika letech se stabilizoval na 50 %. Další díl prostředků pochází **z audiovizuálního průmyslu** – členských poplatků členů NICAMu. Další nepřímé náklady ze strany poskytovatelů audiovizuálních produktů spočívají v zaplacení zaměstnanců, kteří provádějí samotnou klasifikaci
- Pro klasifikaci je používán **systém Kijkwijzer**. Jeho základem je **on-line dotazník** klasifikace audiovizuálních produktů, dále **jednoduchý klasifikační klíč, technologie**, vybudovaný systém **administrativních pravidel** a postupně budovaná společná **databáze klasifikovaných produktů**. O úspěšnosti tohoto modelu svědčí i fakt, že od systému *Kijkwijzer* je odvozena i celoevropská klasifikace počítačových a video her PEGI.
- Systém *Kijkwijzer* je založen na principu **kumulativní klasifikace audiovizuálních produktů**. Jednou klasifikovaný produkt je i s klasifikací k dispozici všem jeho potenciálním poskytovatelům a uživatelům. Za vlastní klasifikaci odpovídají poskytovatelé. Ti najímají nebo zaměstnávají pracovníky (kodéry), kteří klasifikaci provádějí. Vlastní klasifikace se děje pomocí on-line formuláře, do kterého **kodéři** zanášejí údaje o produktu. Na základě vyplněného formuláře systém sám přidělí produktu příslušné **deskriptory** (ikony charakterizující potenciálně rizikový obsah) a **klasifikátor** (věkovou hranici odpovídající obsahu).
- Systém *Kijkwijzer* je chápán jako **prostředek zvyšování informovanosti uživatelů** a rozvoje úrovně mediální gramotnosti veřejnosti. Vychází proto z představy, že posláním klasifikace audiovizuálních produktů je poskytnout uživateli co nejvíce informací o audiovizuálním produktu, aby se sám mohl rozhodnout, zda produkt odmítne či přijme (v případě rodičů zda v přístupu k produktu dětem zamezí, nebo zda jim jeho konzumaci umožní, popř. za jakých okolností – zda samostatně, nebo za přítomnosti dospělých).
- Systém *Kijkwijzer* vychází ze **zjištění, že veřejnost žádá informaci** o tom, zda je v audiovizuálním produktu přítomno **násilné chování, explicitně sexuální chování, požívání návykových látek, diskriminující chování**, scény zaměřené na vyvolání **děsu a slovní vulgarismy**. Tomu odpovídají deskriptory, které příslušný obsah signalizují v podobě názorných ikon. Povaha obsahu určuje věkovou hranici, pod níž se konzumace audiovizuálního produktu nedoporučuje. Nizozemský systém stanovuje věkové hranice **6, 12 a 16 let**. V době vzniku této studie byla zavedena také kategorie **9 let**.

- Silnou stránkou systému *Kijkwijzer* společnosti NICAM je především to, že historicky vznikl z iniciativy poskytovatelů audiovizuálních produktů **na dobrovolné bázi** a že jednou provedená klasifikace audiovizuálního produktu je k dispozici všem dalším poskytovatelům. Dále je předností systému, že se opírá především a převážně o registraci **smyslově vnímatelných charakteristik** audiovizuálních produktů (sex, násilí, požívání drog, vulgarismy) a omezuje vliv interpretace domnělého vlivu obsahu na příjemce (výjimku tvoří jen dohad o obsahu zaměřeném na vyvolání děsu). Systém *Kijkwijzer* tedy **nespekuluje o možném vlivu, ale pouze popisuje zjevný obsah**. Systém se také snaží překonat mechanistickou představu o přímém kauzálním vztahu mezi obsahem a jeho škodlivým dopadem tím, že alespoň kombinuje různé obsahy a rozeznává rozdíl mezi fiktivními a nefiktivními obsahy.
- Dalšími často zdůrazňovanými a nepopíratelnými výhodami systému *Kijkwijzer* jsou jeho **jednoduchost, transparentnost, korektnost, rychlost, ekonomičnost, aplikovatelnost na více médií, validita** a **flexibilita** změn v případě postupujícího sociokulturního vývoje společnosti či obsahu médií samotných.
- **V českém prostředí** operuje **velké množství poskytovatelů audiovizuálních produktů**. Jsou mezi nimi **provozovatelé veřejných představení, televizního vysílání**, ale také **prodejci a distributoři nosičů dvd a poskytovatelé nejrozličnějších individualizovaných audiovizuálních služeb** (v prostředí internetu či mobilních sítí).
- **Poskytovatelé audiovizuálních produktů** v českém prostředí mají podle jednotlivých skupin a na základě historických rozdílů **rozdílné postavení také v legislativě**, která upravuje jejich existenci, zavedenou rozdílnou praxi klasifikace, a zatím nesměruje k jejímu sjednocení. Patrně největší tradici má označování audiovizuálních produktů provozovateli veřejných představení („kinaři“) a provozovateli televizního vysílání. Rozdíl mezi těmito dvěma skupinami je nejen ve **způsobu klasifikace**, ale i v **povinnostech vůči veřejnosti**. Zatímco „kinaři“ zajišťují, že na základě klasifikace nepřipustí na předvedení produktu diváka do příslušné věkové hranice (15 a 18 let), vysílatelé garantují, že se potenciálně škodlivé dílo nedostane do vysílání mezi 6. a 22. hodinou. První přístup je faktickým zamezením přístupu („znepřístupnění“), druhý spíše „zkomplikováním přístupu“ (ovšem s velkou informativní hodnotou pro rodiče). Velmi rozdílný je také **způsob postihu nedodržení pravidel**, pohybuje se od prakticky žádného (internet), přes velmi teoretické (kina) až po velmi striktní a přísný (televize).
- Uvažujeme-li o **zavedení systému *Kijkwijzer* do českého prostředí**, musíme objasnit několik oblastí: možnost adaptace z hlediska sociokulturního, psychologického, právního, možnost technologického převodu systému a v neposlední řadě postoj veřejnosti a zástupců audiovizuálního průmyslu.
- **Česká veřejnost je velmi vstřícná vůči jednotnému deskripčnímu a klasifikačnímu systému**. Jasným signálem, který vyslala, je skutečnost, že žádá systém **informativní, nikoliv omezující**. Pokud jde o názor na potenciálně škodlivé obsahy, představa veřejnosti se **v zásadě shoduje s představou autorů nizozemského systému**. Nejzávažnější ohrožení představuje v očích veřejnosti pornografie, hrubé násilí, konzumace drog a fyzická agrese. Česká veřejnost dále přikládá značný díl potenciální škodlivosti zobrazování homosexuálního erotického a sexuálního chování, propagaci nacismu, antisemitismu a rasismu a zobrazování

šikany. O něco méně významné je pro českou veřejnost užívání vulgarismů a verbální agresivita.

- **Z psychologického hlediska** je slabou stránkou každého klasifikačního systému jednak mechanické spojování určitého typu obsahu s jeho potenciální škodlivostí, jednak malá výpovědní hodnota stanovených věkových hranic. Deskripce audiovizuálního produktu by vedle charakteristik sledovaných systémem *Kijkwijzer* měla podle psychologů sledovat i **parametr „porozumění“**, tedy celkovou srozumitelnost a uchopitelnost audiovizuálního produktu **z hlediska mentální zralosti** a zkušenostního zázemí dítěte. Pokud jde o věkové hranice, **sociálně i psychologicky jsou významné předěly 6, 14, 15 a 18 let**, ale vždy se jedná o hrubý signál celkové vyspělosti a zkušenostní výbavy „modelově“ odpovídající příslušnému věku, ale u konkrétních jedinců dosahované v různých fázích dětství a dospívání. Při odhadu reálné zralosti a zkušenosti dítěte je nezastupitelná role a odpovědnost rodičů. I proto je vhodný informační (nikoliv restriktivní) systém typu *Kijkwijzer*.
- Základním pilířem českého práva je **Ústava České republiky**, která zajišťuje právo na **svobodu slova** a zároveň mezinárodní **Úmluva o právech dítěte**, která stanovuje **právo dítěte na ochranu před škodlivými informacemi** a materiály. **Audiovizuální legislativa** reguluje televizní vysílání (Zákon č. 231/2001 Sb.), reklamu (Zákon č. 40/1995 Sb.) a šíření audiovizuálních děl (Zákon č. 273/1993 Sb.). Tak jako v dalších zemích EU je i v České republice ochrana dětí a mladistvých vůči médiím částečně sladěna s **restriktivním a přestupkovým právem**. Právní prostředí České republiky je, jak již bylo naznačeno výše, ve věci vymahatelnosti ochrany práv dětí a mladistvých vůči škodlivým vlivům audiovizuálních médií **velmi nejednotné**. Problematickou se jeví především obecnost zákonných ustanovení a neexistence bližších jednotných pravidel. Tuto skutečnost reflektuje také judikatura v řadě nejednoznačných rozhodnutí sporů především mezi poskytovateli televizního vysílání a jejich regulátorem. **Aplikace nizozemského systému je z pohledu práva možná** a to jak cestou změny zákonů (věkové hranice, institucionální zabezpečení, kompetence), tak cestou seberegulace, jako je tomu v případě Rady pro reklamu.
- **Aplikace systému *Kijkwijzer* z pohledu technologie je relativně velmi snadná**, systém je pro svou **technologickou nenáročnost** odborníkem doporučen. Po jednáních s insituttem NICAm vyplynuly **dvě základní možnosti**: (1) **nákup celé licence** zahrnující klasifikační dotazník s klíčem, zdrojové kódy, administrativní know-how a základní podporu; (2) **nákup pouze „nápadu“**, **vyvinutí vlastního systému a vytvoření vlastního dotazníku inspirovaných *Kijkwijzerem***. Provoz první varianty by z technologického hlediska vyšel na cca 2.430.000,- Kč v prvním roce a cca 840.000,- Kč v dalších letech. Druhá varianta by měla stát 1.630.000,- Kč v prvním roce a 580.000,- Kč v dalších letech. V této ceně však nejsou zahrnuty náklady na netechnologický vývoj (obsah dotazníku aj.). Z tohoto i dalších důvodů (nevyhovující aplikační prostředí *Kijkwijzeru*) **je doporučována druhá varianta**.
- **Postoje zástupců audiovizuálního průmyslu** vůči možnosti zavedení jednotného systému klasifikace audiovizuálních děl podle věkových hranic jsou celkem logicky **podmíněny spokojeností se současným stavem**. Zatímco **filmoví distributoři** systém jako povinný pro tento sektor nevítají, **provozovatelé televizního vysílání** jsou pro zřízení systému s drobnými výhradami (zkušební období, postupné zavádění klasifikace, otázka financování systému apod.) a podmínkou jednotnosti systému také

v otázce udílení sankcí (de facto přenesení této pravomoci z Rady pro rozhlasové a televizní vysílání na nově zřízenou nezávislou komisi pro stížnosti při novém koordinujícím subjektu klasifikace). Velmi překvapivý je nulový zájem **zástupců tzv. nových médií**, který lze vykládat jako odmítnutí možnosti klasifikace internetu a dalších nejmodernějších technologií, a také nezájem profesní skupiny **výrobců a tvůrců audiovizuálních děl**, který je pravděpodobně způsoben podceněním případného zavedení systému na tuto oblast. Naopak zájem o projekt projevíli **zástupci regulačních úřadů** (především rady pro rozhlasové a televizní vysílání), kteří systém už s ohledem na mezinárodní situaci vítají, ale upozorňují na možná rizika (přílišná benevolence, otázka financování apod.).

- Možnosti zavedení byly vyhodnoceny jako v podstatě tři: (a) **plné převzetí systému *Kijkwijzer***, (b) **adaptace systému *Kijkwijzer* na podmínky České republiky**, (c) **vývoj vlastního systému inspirovaného *Kijkwijzerem***. Každá z těchto variant má své výhody i nevýhody. Liší se v míře propojenosti s nizozemským systémem, technologické, obsahové, organizační a finanční náročnosti. Jejich společným znakem je pravděpodobná nutnost změny legislativy a podmínka spolupráce s NICAMem.

1.1.4. Doporučení vyplývající z analýzy zjištění

- **Plně podporujeme, aby výchozím bodem pro uvažování o zavedení českého systému klasifikace audiovizuálních produktů byl nizozemský *Kijkwijzer* vyvinutý institutem NICAM.**
- Systém *Kijkwijzer* je metodicky dobře zpracovaný a v rovině **způsobu řešení** klasifikace audiovizuálních produktů univerzálně použitelný systém. Lze proto doporučit, aby byly jeho principy a způsob organizace klasifikování audiovizuálních produktů aplikovány v českém prostředí.
- Jednotlivé **deskriptory** používané v systému *Kijkwijzer* je možné využít, pokud jde o základní obsahové charakteristiky (násilí, explicitní sex, užívání návykových látek, diskriminace, vulgarismy, scény vyvolávající děs). Ty bude ale vhodné doplnit o kategorii šikana. Psychology doporučovaná kategorie „porozumění“ je jistě významná, ale posunuje princip systému směrem od popisu audiovizuálního produktu směrem k jeho interpretaci. Bylo by ale možné je realizovat pomocí doporučení, že audiovizuální produkt je možné dětem zpřístupnit pokud možno v režimu společného sledování s rodiči.
- Pokud jde o **věkové hranice**, je nutné počítat s tím, že **je žádoucí zachovat ve všech způsobech šíření stejné věkové hranice, aby byla udržena jednotnost systému.** Pro vstup do **kina** je dobré z důvodu proveditelnosti kontroly a vymahatelnosti opatření zachovat historicky ověřené hranice **15 a 18 let** a **doporučující hranici 6 a 12 let** (například v doprovodu dospělého). Pro uvedení v **televizním vysílání** je dobré zavést po vzoru Nizozemska a s ohledem na sladění s českou tradicí kategorii **12 let** jako limit odkazující audiovizuální produkt do časového intervalu **20.-6.** hodina a kategorii **18 let** odkazující zařazení produktu do časového intervalu **22.-6.** hodina. Jako **informativní** je ještě možné uvést kategorii **6 a 15 let**. V Nizozemsku právě zaváděná kategorie 9 let zatím není v praxi prověřena, proto je dobré s jejím případným zavedením počítat až v budoucnosti. Tak jako v Nizozemsku by bylo vhodné klást zvláštní důraz na **kontrolu tzv. odpoledního vysílacího času**, kdy lze předpokládat, že dítě sleduje televizi bez přítomnosti dospělého.
- Organizačně je možné zavedení a správu klasifikačního systému zajistit akceptováním **samoregulačního tělesa**, které by vzniklo z poskytovatelů audiovizuálních produktů, popřípadě **zřízením příslušného orgánu státní správy** („úřadu pro klasifikaci“), **pověřením nějaké existující organizace** (např. akademického či univerzitního pracoviště), nebo **výběrem existujícího soukromého subjektu**. Z institucionálního hlediska za nejvýhodnější považujeme variantu **založení nového koordinačního subjektu české klasifikace** – jakousi obdobu českého NICAMu a *Kijkwijzeru*. Nová instituce by měla mít jasné postavení ze zákona, jisté a stabilní financování ze strany státu a jednotlivých členů a nezávislost na politických tlacích.
- **Organizace** nizozemským způsobem (minimum stálých zaměstnanců, řada externích spolupracovníků a out-sourcing služeb) se jeví být velmi efektivní.
- Systém *Kijkwijzer* v praxi není možné **technologicky** propojit s českým systémem (např. vytvoření společné databáze na společných serverech), a to především proto, že společnost NICAM není na takové řešení připravena. Zároveň jí využívaný software nemá v ČR dostatečnou podporu. Nejschůdnější řešení proto spočívá v pořízení

licence na know-how a **vybudování vlastního českého systému, tedy organizačního zázemí, obsahových kritérií a dotazníku.**

- Vzhledem k **historicky podmíněné rozdílnosti v klasifikačních praxích jednotlivých oblastí audiovizuální** a také vzhledem ke **stanoviskům profesních skupin navrhuje, aby tyto skutečnosti byly zohledněny** např. tím, že kino- a dvd/video-distribuce bude na rozdíl od televizního sektoru na systém navázaná jen dobrovolně. Tj. tak jako je tomu v Nizozemsku.
- Zcela specifickou oblastí jsou **nová média, především oblast internetu**. Vzhledem k tomu, že plná klasifikace této oblasti není v současné době vyřešena nikde v Evropě, doporučujeme **opatrný, až vyčkávací postoj**. V rámci klasifikačního systému je možné zavést povinnou klasifikaci původně **lineárního televizního vysílání na internetu** a prodeje **audiovizuálních služeb na požádání** včetně mobilních telefonů a jiných telekomunikačních zařízení. V případech řady dalších produktů nových médií je určitě výhodnější počkat na návrhy řešení v Nizozemsku a dalších zemích Evropské unie, případně iniciovat společný mezinárodní projekt. Vhodným kompromisem je také zavedení systému pro tyto segmenty nových médií na dobrovolné bázi. Samostatnou otázkou je postih trestného jednání na internetu, toto téma však stojí mimo klasifikační struktury.
- Vzhledem k velké finanční a organizační zátěži zavádění systému jednotné klasifikace především v oblasti televize doporučujeme uvažovat o **postupném nástupu klasifikace podle druhů pořadů**. Kupříkladu je možné první rok klasifikovat pouze hrané pořady, další rok přidat hudební pořady a klipy, v dalším časovém plánu ostatní non-fiction produkci apod. Tato varianta by měla **ušetřit peníze** nejen samotným vysílatelům, ale i státu, protože je pravděpodobné, že by vysílatelé požadovali kompenzace.
- Z analýz evropských systémů jednoznačně vyplývá, že liberální modely mají velkou úspěšnost a obecně trend klasifikace směřuje k větší liberálnosti. Příklon k liberálnímu systému také vyplývá z názorů veřejnosti i většiny profesních skupin. Kromě toho **zavedení liberalizujících momentů** do systému může značně **usnadnit organizaci** (kontrolu), **vyřešit některá slabá místa** (např. nemožnost kontroly věku dětí) a celkově systém **odlehčit a zlevnit**. Příklady takových opatření jsou:
 - povinnost klasifikace pouze v případě, že produkt není označen nejvyšší věkovou klasifikací (avšak povinnost registrace);
 - akceptace vybraných typů zahraničních klasifikací především u dvd/videoa;
 - vyřazení některých marginálních segmentů z klasifikace (filmy uváděné na festivalech, v archivních kinech a v rámci vyučování pokud jsou opatřeny komentářem vyučujícího, dvd/video/on-line produkty kupované ze zahraničí apod.)
 - umožnění vstupu dětí starších 6 let i na pro ně nevhodná představení, pokud jsou v doprovodu rodičů (převodění zodpovědnosti z provozovatele kina na rodiče);
 - plné sladění se systémem PEGI,
 - aj.
- Systém jednotné klasifikace může být zcela funkční až ve chvíli, kdy bude **zajištěna důsledná a kompletní registrace a evidence všech subjektů audiovizuálního průmyslu**, jichž se případná klasifikace bude týkat, a to včetně „koncových“ služeb,

jako je maloobchod a pronájem audiovizuálních produktů. Další podmínkou dobrého fungování je dobrá vymahatelnost práva **sladěním systému s českým trestním a přestupkovým právem.**

- Ze strany odborných i profesních skupin bylo navrženo, aby systém prošel tzv. **zkušebním obdobím**, na jehož konci bude provedena evaluace a zevrubná analýza předností a nedostatků systému. Teprve po odstranění nedostatků by byla zavedena oficiální fáze.
- Nizozemský systém je založen na informovanosti diváků. K tomuto účelu také realizuje řadu **propagačních aktivit a osvětových činností**. Pokud bude aplikován podobný systém, mělo by se od počátku počítat **s dostatečným finančním a ekonomickým zajištěním těchto činností** a dalším **propojováním s aktivitami souvisejícími se zvyšováním mediální gramotnosti a mediální výchovy** v České republice.

Realizační tým doporučuje variantu **založení nové instituce zajišťující klasifikace audiovizuálních produktů v ČR** a podporuje vytvoření klasifikace audiovizuálních děl, která by se ideově i provozně inspirovala nizozemským modelem a vznikala v co nejtěsnější spolupráci s nizozemským partnerem. Přitom považuje za nutné **zohlednit (a) sociokulturní specifika českého prostředí (b) rozdílnosti v klasifikačních praxích jednotlivých oblastí audiovize** a stanoviska profesních skupin a navrhuje individuální postoj v oblasti klasifikace **nových médií**. Současně doporučuje zajištění **důsledné a kompletní registrace a evidence všech subjektů** audiovizuálního průmyslu jako nutnou podmínku zavedení systému. Tým také podporuje návrh na zavedení **zkušebního období a postupného zavádění klasifikace v televizním vysílání podle druhu pořadu**. Tým dále považuje za nutné, aby budování klasifikačního systému mělo odpovídající odbornou úroveň, vycházelo ze současných vědeckých poznatků a řídilo se principem **propojení s mediální výchovou a dalšími projekty vedoucími ke zvyšování mediální gramotnosti**.

1.2. Koncepční otázky projektu a jeho zpracování

1.2.1. Cíle, časový plán, navržené metody výzkumu

CEMES UK FSV jako realizační pracoviště si pro řešení projektu *Koncepce klasifikace audiovizuálních produktů podle věkových skupin* vytyčil ve spolupráci s MKČR čtyři základní okruhy cílů projektu⁴:

- **podrobná analýza principů a fungování nizozemského systému** Kijkwijzer institutu NICAM, včetně konzultací s pracovníky NICAMu, překladů podkladů a testování klasifikačního systému Kijkwijzer (fakultativně byla v plánu i návštěva pracoviště NICAM a bližší seznámení s jeho zázemím, organizačním a finančním zajištěním a postavením instituce v Nizozemsku),
- **vypracování těchto expertních a doprovodných studií k projektu:**
 - (a) omnibusové šetření ověřující postoje veřejnosti ke klasifikaci audiovizuálních děl,
 - (b) analýza technologické použitelnosti systému v českém prostředí,
 - (c) analýza právního prostředí ve vztahu k implementaci systému,
 - (d) psychologická studie verifikující převoditelnost výzkumu na českou společnost,
 - (e) analýza stížností veřejnosti na nedostatky současného systému adresovaná regulačním a dozorčím orgánům, které působí v české audiovizuální sféře (a dle potřeby analýzy další),
- **zahájení veřejné odborné diskuse o problematice klasifikace audiovizuálních produktů** prostřednictvím série představení projektu a způsobů jeho řešení odborné veřejnosti a debat a konzultací s odbornou a profesní veřejností a se zástupci mediálního a filmového průmyslu a autoregulačních a regulačních orgánů,
- **vypracování výstupní studie**, v níž budou rozebrány možnosti a omezení implementace nizozemského systému v českém prostředí, a to včetně návrhů
 - (a) eventuální korekce nizozemského systému,
 - (b) možných organizačních modelů a možných způsobů financování a
 - (c) dalších kroků vedoucích k realizaci projektu v jednotlivých variantách.

Harmonogram plnění jednotlivých dílčích úkolů byl rozložen na devět měsíců, tedy na období od podpisu smlouvy do konce roku 2008⁵, a to následovně:

- druhé čtvrtletí roku 2008: vytvoření realizačního týmu, sestavení projektové rady, zadání přípravných studií a překladů, analýza fungování klasifikačního systému Kijkwijzer, zahájení konzultací s NICAMem, vypracování některých studií, představení projektu odborné veřejnosti,
- třetí čtvrtletí roku 2008: vypracování dalších přípravných studií, dokončení sběru podkladových materiálů a vyhodnocení překladů, příprava závěrečné studie,
- čtvrté čtvrtletí roku 2008: vytvoření závěrečné studie včetně návržení možného modelu (možných modelů) organizace, financování a zavedení klasifikace audiovizuálních produktů v českém prostředí a identifikace dalších kroků vedoucích k realizaci koncepce,
- závěr roku 2008: předložení vypracované závěrečné zprávy zadavateli projektu.

⁴ Smlouva o spolupráci mezi MK ČR a FSV UK uzavřená dne 11. dubna 2008, s. 3-4 [příloha č. 3.1 této Zprávy].

⁵ Tamtéž.

Z uvedených skutečností zřetelně plyne, že si realizace projektu vyžádala sestavení poměrně propracovaného **provozně-organizačního** a **odborně-metodologického aparátu**, s jehož pomocí bylo třeba pokrýt a koordinovat činnosti sahající od zvládnutí organizační práce související s projektem přes řízení, koordinaci a oponenturu výzkumných a expertních výkonů po vlastní výzkumnou práci (komparativní analýzu existujícího systému, analýzu využitelnosti nizozemského modelu na základě expertíz i vlastních zjištění ad.) a negociaci s profesními skupinami a regulačními a autoregulačními orgány.

Provozně-organizační aparát sloužil sestavení a řízení týmu, vytvoření přesného rozpočtu a časového plánu jednotlivých úkolů, ekonomické správě projektu (účetnictví, uzavírání smluv, kontrola výstupů), založení a správě webových stránek, jmenování a organizaci jednání projektové rady, propagaci projektu u odborné i široké veřejnosti (tiskové zprávy, články, účast na konferencích), organizaci jednání s profesními skupinami a komunikaci se zadavatelem.

Odborně-metodologický aparát sloužil získání, zvládnutí a využití relevantních expertních poznatků, které bylo třeba shromáždit a vyhodnotit, aby vznikl rámec pro posouzení aplikovatelnosti a adaptovatelnosti navrhovaného systému pro české prostředí. Základní (s jistou nadsázkou „metodologický“) rámec práce byl co nejdůslednější **komparativní přístup** k řešení projektu. Výchozí zadání, které vycházelo z představy, že „nizozemský model“ je pro české prostředí vhodný a výhodný, vedlo řešitele k tomu, že srovnávali a vyhodnocovali jednotlivé aspekty fungování tohoto klasifikačního systému v rovině sociokulturní, psychologické, organizačně-technologické (výrobní a provozní) a legislativní.

Pro potřeby tohoto vyhodnocení byly vypracovány následující podklady:

- výzkum představ veřejnosti o vlivu audiovizuální produkce a postojů veřejnosti k označování audiovizuální produkce dostupné ve veřejném prostoru realizovaný formou standardního omnibusového šetření veřejného mínění kombinovaného s focus groups;
- rešerše a srovnání systémů klasifikace audiovizuálních produktů v dalších zemích EU;
- ověření technicko-technologické použitelnosti systému v ČR;
- analýza stížností na negativní vliv audiovizuálních produktů zaslaných regulačním orgánům jako způsob jak získat podrobnější údaje o části spektra „angažované veřejnosti“;
- expertní rozbor role a významu klasifikace audiovizuální produkce z psychologického hlediska;
- přehled současné české legislativy vztahující se k problému a identifikace nutných změn v legislativě v případě zavádění klasifikace audiovizuálních produktů.

1.2.2. Konceptní otázky obecné povahy

Způsob, jak byl projekt zadán, i povaha samotného tématu si vyžádaly ujasnění některých obecně konceptních otázek. Bylo třeba si především vymezit předmět projektu (podkapitoly 1.2.2.1. a 1.2.2.2.) a dále identifikovat sociokulturní danosti realizace projektu (podkapitola 1.2.2.3.).

Zadání projektu, jak je definováno v uvedené smlouvě, ve velmi obecné rovině ohraničilo prostor, kterým se má budoucí jednotný klasifikační systém zabývat. Systém má podle zadavatele zajišťovat klasifikaci „*audiovizuálních produktů ... bez ohledu na formu jejich šíření*“. Toto zadání bylo nutné operacionalizovat do uchopitelné podoby – především bylo nevyhnutelné přesně vymezit, čeho všeho by se takové zadání mohlo týkat, nebo-li najít obhajitelné a v praxi použitelné odpovědi na tyto výchozí otázky: Co všechno jsou v reálných

podmínkách audiovizuální komunikace „**audiovizuální produkty**“? Které všechny jsou „**formy jejich šíření**“?

Jedná se o problémy, s nimiž se potýkají prakticky všechny evropské klasifikační systémy, které byly v průběhu řešení projektu dostupné. Rychlý vývoj technologických a výrobních možností televizního vysílání a jeho důraz na využívání marketingových metod vede k výrobě celé řady významově neautonomních, ale přesto identifikovatelných produktů (znělky, předěly, upoutávky) a prudký rozvoj internetových a přímých telekomunikačních služeb vedou k tomu, že (a) tradiční vymezení audiovizuálního produktu – téměř se kryjící s českým výrazem „pořad“ či „představení“ – ztrácí postupně věcný základ a přibývá vysílaných a předváděných obsahů, jejichž významová autonomie a jasná vnitřní artikulace jsou těžko postižitelné, (b) tradiční vymezení šíření – v podstatě splývající s metaforou „vysílání“ – zdaleka nepokrývá všechny možnosti, jimiž se k příjemcům/uživatelům dostávají audiovizuální produkty (ať je to cokoliv).

1.2.2.1. K otázce vymezení audiovizuálního produktu

Pokud má být zavedena klasifikace audiovizuálních produktů, je třeba především definovat, *co* se vlastně má klasifikovat, tedy **samotný audiovizuální produkt**. Ze zadání totiž plyne výchozí záměr, že právě audiovizuální produkt má být jednotkou (předmětem) klasifikování.

Existující česká legislativa definuje „audiovizuální dílo“, popřípadě „zvukově-obrazový záznam“, „pořad“ a „audiovizuální mediální službu“⁶, nikoliv ovšem „audiovizuální produkt“. Z jednání s profesními skupinami, konkrétně s provozovateli televizního vysílání a se zástupci „nových médií“⁷, vyplynulo, že definice jednotlivého konkrétního audiovizuálního produktu, jakkoliv je pro potřeby zavedení klasifikačního systému nutná, představuje netriviální problém. Provozovatelé, výrobci a distributoři vnímají z výrobního hlediska jako *samostatný* audiovizuální produkt i drobné celky, které z uživatelského hlediska nejsou významově samonosné a tvoří nejrůznější typy *odkazů* k větším celkům, popřípadě slouží identifikaci stanice (upoutávky na pořady v televizním vysílání či na filmy v kinodistribuci, sdělení a pořady sloužící self-promotion, znělky, předěly apod.), nebo mají evidentně specifický a obecně identifikovatelný komunikační záměr a jsou sdružené do samostatného, jasnými signály odděleného celku (reklamy v reklamním bloku). Problém také představuje nárůst komponovaných pořadů v televizním vysílání (magazínů, vysílacích bloků), které sice tvoří celek z hlediska příjemce/uživatele, ale mohou se skládat z více relativně samostatných celků. Zvláště obtížná je definice audiovizuálního produktu v prostředí internetu. Tam se navíc např. může více „audiovizuálních produktů“ realizovat v rámci jednoho toku dat synchronně nabízeného na obrazovce či monitoru (např. reklamní banner na zpravodajské stránce). Povaha internetové komunikace vedle toho – na rozdíl od „tradičních“ vysílatelů – problematizuje i dokončenost (hotovost) produktu, neboť do celé řady nabízených obsahů je možné zasahovat i v době, kdy už jsou veřejnosti k dispozici, a průběžně měnit jejich podobu i obsah. (Tento problém se v jemnější podobě zjevuje i u „tradičních“ vysílacích médií, např. u živého vysílání, jehož průběh a obsah je hůře předvídatelný, a tudíž v praxi těžko klasifikovatelný.)

Problém definice audiovizuálního produktu lze pro potřeby zavedení klasifikace vyřešit několika způsoby.

⁶ Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon); Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/65/ES ze dne 11. prosince 2007, kterou se mění směrnice Rady 89/552/ES. (Směrnice o audiovizuálních mediálních službách); Zákon č. 273/1993 Sb., o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl; Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání.

⁷ Za „nová média“ v rámci této studie označujeme především výrobce obsahu a poskytovatele audiovizuálních produktů šířených prostřednictvím sítě internet, prostřednictvím přenosných telekomunikačních a záznamových zařízení a zástupce svazů, které tyto subjekty sdružují.

V legislativní praxi se nabízí spojení existujících definic „audiovizuální dílo“, resp. „zvukově-obrazový záznam“, „pořad“ a „audiovizuální mediální služba“ pod jedno zastřešující označení „audiovizuální produkt“. Tyto definice však podle výsledků jednání s profesními skupinami neumožňují dostatečnou definici hranice mezi samostatným („autosémantickým“) audiovizuálním produktem a doprovodnými („synsémantickými“) produkty, jako je znělka, spojovací článek mezi dvěma pořady, upoutávka apod. Současné právní definice neřeší řadu problémů, které se v souvislosti s možnou klasifikací audiovizuálních produktů objevují. Jedná se o otázky typu: Je hlasatelský (např. moderátorský) vstup samostatný pořad? Pokud je upoutávka na produkt samostatným pořadem, jak přesně definovat samostatnou upoutávku v případě běžné televizní praxe self-promotion? Jaká je hranice samostatného produktu na internetu, který nerespektuje tradiční pojetí „hotového produktu“ a dovoluje proměny produktu i po jeho „zveřejnění“. Jak na internetu definovat hranici mezi amatérským (neklasifikovaným) produktem a produktem tzv. profesionálním? Co je vůbec „jiný produkt“? Je to například nová verze dabingu téhož filmu? (To může hrát roli například při klasifikaci audiovizuálního produktu na základě výskytu vulgarismů.)

Jako patrně nejsnazší řešení se (alespoň v televizním vysílání) jeví využití zavedené výrobní praxe a zavedení **definice audiovizuálního produktu výrobním číslem** vycházející z nastavení identifikace audiovizuálního produktu výrobcem (resp. vysílatelem) v rámci jeho vnitřního informačního systému. Tento systém je nejnázem aplikovatelný v případě provozovatelů pozemního, kabelového a satelitního televizního vysílání (a analogicky i v případě internetového vysílání), ale i tam může narazit na rozdíly ve vnitřních informačních systémech jednotlivých televizí. U televizí „na požádání“ („on demand“) by mohl být audiovizuálním produktem vyžádaný/zakoupený celek a koneckonců i jednotlivé upoutávky na pořady. Tato varianta by mohla vyhovovat také klasické filmové distribuci, která pracuje s katalogizací jednotlivých filmů a nosičů. V případě dvd nelze zapomenout na vstupní intro do menu a jednotlivé bonusové materiály a tím, že klasifikace se týká pouze obsahů, které jsou audiovizuální svým charakterem (tedy nikoliv fotografií a textů). Definice výrobním číslem pro případ nových médií zřejmě neřeší problém komplikovaného uchopení nelineární prezentace audiovizuálních záznamů, chybějící hranici mezi amatérským a profesionálním záznamem a těžko určitelnou teritoriální příslušnost a bude zřejmě vyžadovat koncepční řešení založené na dlouhodobé analýze výrobního prostředí.

Další možností je **definice pozitivním výčtem**, v níž by se taxativně vymezilo, které jednotlivé typy audiovizuálních sdělení je třeba považovat za audiovizuální produkty ve smyslu jednotné klasifikace. Předností této varianty je relativně vysoká naděje na univerzální platnost výčtu bez ohledu na konkrétní způsob šíření. Slabina této – zdánlivě nejjednodušší – cesty tkví v tom, že by v prostředí audiovizuální komunikace, která se velmi rychle rozvíjí a mění, konzervovala stav k určitému datu, resp. stavu rozvoje technologií, popřípadě nutila k zavádění systému průběžné inovace výčtu, a tak zvyšovala byrokratičnost celého klasifikačního systému.

Třetí možností je **definice negativním výčtem**, v níž by se stanovilo, které jednotlivé typy audiovizuálních sdělení není třeba nebo není možno považovat za audiovizuální produkty. Předností této varianty je také relativně vysoká naděje na univerzální platnost výčtu bez ohledu na způsob šíření. Slabinou této varianty je zachování některých výše zmíněných nejasností výkladu a (podobně jako u předcházejícího řešení) skutečnost, že výčet by bylo třeba neustále inovovat, aby se nedostával do rozporu s rychle se měnící praxí audiovizuální komunikace.

V praxi bude pravděpodobně vhodné uchýlit se ke kombinaci prvního a třetího řešení, tedy ke **kombinaci definice výrobním číslem, resp. katalogizací, a negativním výčtem**. Za audiovizuální produkt se tedy bude považovat to, co výrobce/vysílatel/distributor/

poskytovatel označuje ve svém informačním systému samostatným výrobním číslem. Současně bude třeba konstatovat, že (a) ta sdělení, která slouží identifikaci stanice (identifikační znělky) či webové stránky, dále (b) ta sdělení podléhající zvláštnímu legislativnímu režimu (reklamy), (c) jednotlivé části sdělení, které tvoří větší, vnitřně provázaný celek (např. zpravodajské relace) nebo živé přenosy (např. sportovní utkání), nejsou audiovizuální produkty ve smyslu klasifikačního systému, a není tudíž třeba je klasifikovat jako jednotlivé audiovizuální produkty.

1.2.2.2. K otázce vymezení typů šíření audiovizuálních produktů

Dalším obecným problémem, který je nutné ve vztahu k zadání vyřešit, je otázka, které všechny způsoby šíření audiovizuálních děl bude klasifikační systém pokrývat. Pro potřeby projektu **je za šíření možné považovat každý způsob, jímž se audiovizuální produkt dostává k uživateli**, a to v soukromém prostoru (např. doma) i ve veřejné sféře (v kinosále, restauraci apod.). Dynamičnost proměn a nárůst rozrůzněnosti audiovizuální komunikace v současném období dramatického rozvoje telekomunikačních a počítačových sítí a digitalizace všech fází a složek této komunikace vede k tomu, že způsoby, jimiž se audiovizuální produkt dostává ke koncovému uživateli, se rychle mění a hranice rozdílů mezi nimi jsou nestálé (tak lze například do budoucna počítat se stíráním hranic mezi televizí „na požádání“ a internetovým televizním vysíláním nebo veřejným audiovizuálním představením z filmové kopie a z digitálního nosiče apod.).

Vymezení typů způsobů, jimiž se audiovizuální produkty dostávají k uživatelům, je pro zavedení systému klasifikace významné především z toho důvodu, že umožňuje identifikovat ty **skupiny subjektů, jichž se povinnost klasifikovat audiovizuální produkty týká**. V současné době je možné identifikovat následující skupiny subjektů (a specifiky jejich postavení vzhledem k navrhovanému systému klasifikace):

1. Provozovatelé televizního vysílání

- a. Do této kategorie spadají všichni provozovatelé identifikovatelných televizních stanic bez ohledu na to, kolik televizních kanálů provozují a jakým způsobem svou produkci dodávají k uživatelům (pozemním vysíláním, kabelovým rozvodem, ze satelitu i po internetu) a jaké je jejich právní postavení (televize veřejné služby i soukromá – licencovaná či registrovaná – televize).
- b. Přesné vymezení této kategorie komplikuje několik skutečností, které nepochybně ovlivní zavádění klasifikačního systému:
 - o Předně se k českému uživateli mohou dostat audiovizuální produkty, které mu dodávají poskytovatelé, kteří sídlí v zahraničí a ze zahraničí produkty distribuují. Domestikace těchto produktů se děje v zahraničí, „česká“ verze (pokud existuje) se odbavuje jen zvukově, obraz je distribuován samostatně a vysílání je pro českého uživatele volně dostupné. Tyto subjekty bude obtížné (ba nemožné) přimět k tomu, aby se podřídili systému klasifikace (snad by jedině mohli zařadit akustickou informaci, ale velmi pravděpodobně nikoliv vizuální). Tak by se mohlo stát, že na českém území by byl týž produkt (např. hraný film) dostupný s potřebnou informací a bez ní.
 - o Dále je třeba vzít v úvahu, že je zřejmý rozdíl mezi „poskytovateli obsahu“ (to jsou např. provozovatelé televizních stanic, resp. kanálů) a „poskytovateli technologií“ (jako jsou kupříkladu společnosti UPC nebo O₂). Pro poskytovatele technologií jsou hotovými produkty celé televizní stanice, a to domácí i zahraniční. Tak se může stát, že se v jejich nabídce objeví televizní kanály, které budou mít „své“

audiovizuální produkty označené, vedle takových, které vysílají bez označení. Vzhledem k tomu, že klasifikace audiovizuálních děl má národní charakter (o tom viz dále v 1.2.2.3.), může se také stát, že se v nabídce objeví týž produkt (např. hraný film) s různou klasifikací.

- Další komplikující okolností je skutečnost, že nabídka audiovizuálních produktů se liší podle míry jejich „bezbariérové“ dostupnosti plynoucí z povahy a postavení poskytovatelů. Je zřetelný rozdíl mezi snadnou dostupností audiovizuálních produktů nabízených provozovateli pozemního televizního vysílání a třeba objednanými pořady typu „pay-per-view“. Zatímco první má povahu **veřejného statku** (je dostupné všem, aniž by užití jedním uživatelem omezovalo možnost užití druhým uživatelem), druhé je tržními nástroji (nabídkou, cenou, účetnictvím) kontrolovaným produktem užívaným vysoce **individualizovaným uživatelem**.

2. **Distributoři audiovizuálních produktů** na filmovém materiálu, dvd a podobných nosičích, nepřímo též výrobci těchto audiovizuálních produktů. Tato kategorie vstupuje do úvah o zavedení jednotného systému klasifikace s těmito specifikami a problémy:

- Především v oblasti distribuce dvd a podobných nosičů vystupuje do popředí problém se zahraničními subjekty, které operují na našem trhu. V současné době je běžné, že některé internetové obchody a také velká maloobchodní centra prodeje dvd (např. pražský Bontonland) nabízejí prodej nosičů dovezených ze zahraničí, ať již na základě úvahy prodejce nebo přímo „na objednávku“ uživatele. Nelze počítat s tím, že by zahraniční subjekty používaly český způsob klasifikace. I v tomto případě se tedy může stát, že se tentýž produkt objeví v českém prostředí s různou klasifikací (jinou v distribuční síti prodejen, jinou ve vysílání).
- I zde je třeba vzít v úvahu rozdíl mezi výrobcem a zahraničním distributorem dvd a českým prodejcem jednotlivých dovezených kusů zahraničního dvd. Nelze očekávat, že by české subjekty měly dostatečnou kapacitu pro klasifikaci každého jednotlivě přivezeného titulu na dvd. Problém v tomto případě představuje i zachování celistvosti objednaného a dovezeného audiovizuálního produktu (zákazník by dokonce mohl považovat dodatečně přidanou nálepkou s deskriptory a klasifikátory za porušení objednaného zboží v jeho původní podobě).
- Vzhledem k prudce rostoucímu objemu mezinárodních internetových obchodů lze počítat s tím, že poroste objem přímých nákupů v zahraničí. Čeští uživatelé budou do budoucna (především po vstupu do tzv. eurozóny a snížení poplatků za platby do zahraničí) stále více využívat služeb nadnárodních internetových obchodů. V českém prostředí se tak budou ocitat „tytéž“ audiovizuální produkty s různými klasifikacemi podle země původu (a tyto klasifikace se budou lišit od klasifikace téhož produktu např. v pozemním televizním vysílání).
- Velkým problémem s případným zavedením klasifikace audiovizuálních produktů na dvd souvisí současná nedostatečná evidence výrobců, distributorů a prodejců dvd v České republice. Tato skutečnost – pokud nebude řešena – může do budoucna velmi zkomplikovat kontrolu a vymahatelnost nově zavedeného systému.

3. **Provozovatelé veřejných představení audiovizuálních produktů** (provozovatelé kin, organizátoři festivalů aj.)
- V současné době jsou běžná distribuční filmová představení relativně snadno kontrolovatelná. Kontroly jsou zavedeny a provádí je Unie filmových distributorů. Potenciální problém však představuje sladění distribuční praxe s případným zavedením jednotného klasifikačního systému (distributor má například často šanci shlédnout film až po výrobě propagačních materiálů, kupříkladu plakátů, u nichž by však zároveň mohlo být požadováno, aby na nich byly klasifikátory a deskriptory vytištěny).
 - Otázkou zůstává, nakolik se praxe změní s předpokládaným nárůstem veřejných digitálních představení audiovizuálních produktů, které mohou způsobit (a) nekontrolovaný nárůst veřejných projekcí a počtu provozovatelů, (b) stírání hranice mezi veřejným, soukromým a uměleckým (koncept-art, land-art aj). představením audiovizuálních produktů a (c) problémy s definicí audiovizuálního produktu v případě, že nebude mít vlastní médium (kupř. projekce probíhající formou tzv. streamování přímo ze zahraničního serveru).
 - Analogicky oblasti dvd vyvstává problém s klasifikací produktů dovezených ze zahraničí za účelem jednotlivých projekcí, např. v případě filmových festivalů, přehlídek, ale také jednotlivých projekcí v rámci programových kin (zaběhlá praxe např. v pražských kinech Světozor a Aero). Lze předpokládat, že především u malých festivalů a provozovatelů kin může nastat problém kapacitně zvládnout klasifikovat produkty.
 - Samostatnou kapitolu tvoří v poslední době se rozvíjející trend tzv. přímých přenosů (např. operních představení, sportovních událostí apod). v kinech. Tyto produkty zřejmě není možné (analogicky živému vysílání v televizi) klasifikovat vůbec.
4. **Provozovatelé tzv. nových médií** - do této kategorie patří široké spektrum subjektů od tvůrců obsahu a poskytovatelů audiovizuálních produktů šířených prostřednictvím sítě internet po ty, kteří nabízejí audiovizuální produkty prostřednictvím přenosných telekomunikačních a záznamových zařízení.
- Tato skupina subjektů zahrnuje velké mediální koncerny i malé subjekty, u nichž lze jen s problémy určit hranici profesionality (resp. amatérského působení). Právní statut těchto subjektů je také velmi různorodý od obchodních společností přes nestátní neziskové organizace, školy, volná sdružení osob, fyzické osoby-podnikatele až po fyzické osoby-nepodnikatele. Evidence subjektů působících v oblasti internetu a dalších nových médií bude velmi problematická.
 - Problematická může být klasifikační praxe především pro malé subjekty, subjekty disponující ohromným množstvím audiovizuálních produktů (např. knihovny filmů) a také pro správce specifických typů webových portálů, jako jsou např. sociální sítě.
 - Prostor „nových médií“ zahrnuje celou řadu nových obsahových a žánrových forem. Ty nebývale rozostřují možnost definovat audiovizuální produkt: stírá se totiž kupříkladu hranice mezi grafickým prvkem (např. bannerem) a audiovizuálním produktem (banner může obsahovat audiovizuální upoutávku). Právní definice audiovizuálního

díla jako „řady zaznamenaných spolu souvisejících obrazů“⁸ nepostačuje (řada upoutávek na internetu představuje spíše „obrazy v čase“ než záznam). Zcela se například stírá hranice mezi animovaným filmem a animovaným grafickým prvkem na internetu.

- Tato skupina má i „psychologická“ specifika. Provozovatelé „nových médií“ se vysokou měrou hlásí k (neo)liberální ideologii, takže při případném zavedení jednotného systému regulace zasahujícího i do této oblasti lze očekávat velkou nevoli této, posud nijak⁹ neregulované a nekontrolované profesní skupiny. Na druhou stranu se jedná o skupinu, která vykazuje zřetelnou snahu vytvořit si autoregulační pravidla pro klasifikaci nabízených obsahů. Sdružení *Safer Internet* navrhlo deklaraci „Principy správné praxe při informování o audiovizuálním obsahu“¹⁰, zřetelně inspirovanou nizozemským systémem klasifikace počítačových her PEGI. Deklarace vychází z principu „Dejme uživatelům možnost informovaně rozhodovat jaký obsah sledovat“ a dělá zřetelný rozdíl mezi profesionálními audiovizuálními obsahy a amatérskými (nabízenými samotnými uživateli).

1.2.2.3. Koncepční otázky plynoucí z povahy sociokulturního prostředí

I když jednání na úrovni evropských orgánů signalizuje směřování k úvahám o zavedení jednotného systému klasifikace audiovizuálních produktů¹¹, doposud jsou mezi klasifikačními systémy jednotlivých zemí zřetelné rozdíly. Tyto rozdíly se neprojevují jen v různých technických a organizačních řešeních klasifikace a v rozdílném způsobu její prezentace, ale i v nastavení posuzovaných kategorií a míře citlivosti vůči sledovaným jevům (explicitnímu sexuálnímu chování, vysloveným vulgarismům, násilným obsahům, požívání návykových látek apod.). **Představa „škodlivosti“ obsahu audiovizuálního produktu je podmíněna sociálně, kulturně a historicky.**

Tato skutečnost zřetelně předem vylučuje přebírání již existující klasifikace u audiovizuálních produktů nakupovaných ze zahraničí, což komplikuje život například distributorům audiovizuálních produktů na dvd a jiných nosičích (viz předchozí podkapitola).

Různá citlivost na jednotlivé projevy sledované v klasifikačních systémech staví zavedení klasifikačního systému ještě před jednu zásadní otázku a to je **problém „hotového produktu“**. Tento problém vystupuje do popředí zvláště u překladů a titulkování zahraničních audiovizuálních produktů, neboť v běžné distribuční praxi postupem času často vzniká (z nejrůznějších důvodů) více verzí „této“ produktu. Protože překladatel má často možnost volby z více variant, může se stát, že „tentýž“ produkt bude jednou obsahovat vulgarismy či

⁸ § 1, odst. 1 Zákona o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl; analogicky také Autorský zákon.

⁹ S výjimkou šíření pornografie a dalších trestně-právně postižitelných úkonů. Srov.: Mgr. Monika Bucharová (Advokátní kancelář Kříž a Bělina), *Právní vyjádření na téma „Omezení a základy svobody slova/ práva na informace v českém právním řádu pro účely ochrany dětí a mládeže“*, s.3nn [příloha č. 3.2.2. této Zprávy].

¹⁰ Více na WWW: <<http://conference.saferinternet.cz/deklarace>> [cit. 20. 12. 2008]. Sdružení k tomuto tématu uspořádalo 15. 12. 2008 v Praze jednodenní konferenci (více na WWW: <<http://conference.saferinternet.cz/>> [cit. 20. 12. 2008]).

¹¹ V obecné rovině se kompetencí národních a evropských orgánů zabývá bod 65 aj. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/65/ES ze dne 11. prosince 2007, kterou se mění směrnice Rady 89/552/ES. (Směrnice o audiovizuálních mediálních službách); Plány na budoucí směřování k jednotnému systému vyplývají např. z vyjádření předsedkyně Komise pro stížnosti NICAMu Els Swabové uveřejněné ve výroční zprávě NICAM 2007. Dostupné v českém jazyce na WWW <http://www.avklasifikace.cz/index.php?menu_id=3> [cit. 10. 12. 2008].

zjevné sexuální dvojsmysly, podruhé nikoliv – a měl by tedy být (v závislosti na nastavení systému) klasifikován různě.

Při posuzování možnosti zavést v konkrétním sociokulturním prostředí „importovaný“ systém klasifikace audiovizuálních produktů je proto nutné brát v úvahu i hodnotovou orientaci dané společnosti, její historickou zkušenost, dobovou estetiku, sociální, národnostní a vzdělanostní strukturu atd. Jak vyplývá z níže komentovaného výzkumu veřejného mínění, pro české prostředí může být například vzhledem k jeho historickým zkušenostem problematické *samo zavedení* systému, pokud bude veřejností chápáno jako regulační („cenzorské“), nikoliv jako informační služba podporující kvalifikované a poučené rozhodování.

1.2.3. Koncepční otázky vyplývající ze situace v České republice

V českém prostředí lze tedy identifikovat čtyři významné typy subjektů audiovizuální komunikace, jichž se klasifikace audiovizuálních produktů nejvíce dotýká (viz výše podkapitolu 1.2.2.2.). Jsou to

- distributoři audiovizuálních produktů (např. filmů) na různých nosičích (dnes převážně filmových kopiích a dvd), především tedy provozovatelé půjčoven a prodejci;
- provozovatelé televizního (a převzatého televizního) vysílání;
- pořadatelé audiovizuálních představení (např. provozovatelé kin);
- poskytovatelé audiovizuálních produktů šířených prostřednictvím tzv. nových médií v off-line i on-line podobě, tj. např. poskytovatelé produktů původně určených pro „klasická“ média, ale adaptovaných pro nová média (např. televizní vysílání stanice ČT24 na internetu), poskytovatelé individuálně objednaných audiovizuálních mediálních služeb (např. filmy v televizi na objednávku), popřípadě poskytovatelé audiovizuálních produktů umístěných pro spuštění či stažení přímo v síti internet (např. autorský projekt studenta katedry animace umístěný na jeho osobním webu či v tzv. sociální síti), popř. vlastní projevy internetové komunikace, jako jsou portály a www stránky (např. audiovizuální reklama na internetu, interaktivní audiovizuální grafika webových stránek apod.).

Pozice těchto typů subjektů se od sebe liší po právní stránce (podléhají různým právním normám) i z hlediska společenského postavení (očekávání veřejnosti, obavy, tolerance vůči obsahu apod.). Pro případné zavedení jednotného systému klasifikace jsou klíčové právě rozdíly v právním postavení subjektů. Proto vznikly v rámci projektu dvě analýzy právního prostředí¹². Řešitelé sami se dále pokusili situaci a její jednotlivé aspekty popsat (podkapitola 1.2.3.1.). Získané poznatky jsou shrnuty v pokusu pojmenovat specifika českého prostředí (podkapitola 1.2.3.2.).

1.2.3.1. Legislativní rámec

Legislativa na poli audiovize a médií se po roce 1989 vyvíjela v různých oblastech rozdílným způsobem. K problematice klasifikace audiovizuálních produktů se nejbližší vztahují Zákon č. 273/1993 Sb. a Zákon č. 231/2001 Sb.

Zákon č. 273/1993 Sb., o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl, o změně a doplnění některých zákonů a některých dalších předpisů se z tohoto pohledu týká především veřejného provozování audiovizuálních děl (např.

¹² JUDr. Petra Pecharová (MK ČR), *Přehled ustanovení zákonů o přístupnosti audiovizuálních děl pro děti a mladistvé*, [příloha č. 3.2.1. této Zprávy]; Mgr. Monika Bucharová (Advokátní kancelář Kříž a Bělina): *Právní vyjádření na téma „Omezení a zákazy svobody slova/ práva na informace v českém právním řádu pro účely ochrany dětí a mládeže“*, [příloha č. 3.2.2. této Zprávy].

v kinodistribuci) nebo jejich distribuce (např. v síti prodejen či půjčoven) a **přímo stanovuje nutnost některá audiovizuální díla označovat**. Zákon stanovuje, že

- audiovizuální dílo, *jehož obsah může ohrozit tělesný, duševní nebo mravní vývoj dětí*, musí být před zveřejněním označeno hranicí přístupnosti dosažením věku 15 nebo 18 let;
- věkovou hranici přístupnosti audiovizuálního díla určuje výrobce českého audiovizuálního díla nebo distributor jiného než českého audiovizuálního díla, případně pořadatel audiovizuálního představení, provozovatel prodejny nebo provozovatel půjčovny audiovizuálních děl;
- nedodržení povinnosti projednává krajský úřad, v případě pořadatelů audiovizuálního představení, provozovatelů prodejny nebo provozovatelů půjčovny audiovizuálních děl obecní úřad.¹³

Poměrně jasná formulace zákona nenašla v současné situaci odpovídající naplnění ve společenské praxi. Pro distribuci audiovizuálních děl, stejně jako pro pořádání audiovizuálních představení, neexistuje centrální kontrolní ani (samo)regulační orgán, který by se klasifikací zabýval. Pravidla pro označování věkových hranic přístupnosti mají spíše zvykový a intuitivní charakter (částečně se inspiřují zahraničními výsledky klasifikace), než aby byla založena na jasně definovaných kritériích a jejich sdílení a jasně formulované metodice. Také evidence subjektů působících v oblasti audiovize je v současné praxi nedostatečná. Tato situace implikuje možné problémy s vymahatelností dodržování klasifikačních standardů v České republice. Na druhou stranu existuje velmi podstatný argument, který naznačuje, že **stávající praxe je funkční**: v praxi se za 15 let působení tohoto zákona téměř nevyskytly stížnosti ze strany občanů ani státních orgánů.¹⁴ Dodejme ovšem, že se tím myslí *oficiální* stížnosti podané formou trestního oznámení, nikoliv případy, které „pouze“ vyvolaly diskusi veřejnosti (v průběhu roku 2008 šlo například o marketingové akce společnosti Aerofilms kolem filmu *Faunův labyrint* nebo pohoršení médií a veřejnosti nad obhrouble eroticky dvojsmyslným obsahem dialogů v animovaném filmu *Sissy a Yetti*).

Za pozornost jistě stojí skutečnost, že hranice 15 a 18 let je snadno kontrolovatelná pomocí občanského průkazu, zatímco nižší hranice (například 6 a 12) již nikoliv. Děti do 15 let občanský průkaz ani jiný doklad totožnosti zpravidla nemají. Změna této praxe by zcela jistě rozkolísala možnosti kontroly při veřejných audiovizuálních představeních. Zažitá klasifikace děl pro distribuci filmů a provozování veřejného předvádění audiovizuálních děl má navíc vlastní „historickou“ setrvačnost, jakousi zvykovou „dobrou praxi“, která má svou společenskou váhu. V distribuční praxi se občas používá ještě doporučující věková hranice 12 let pro lepší orientaci při posuzování vhodnosti předváděného díla pro děti a mládež.

Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů, se otázky potenciální škodlivosti audiovizuálních produktů (v dikci zákona „pořadů“) rovněž dotýká a v této oblasti činnost provozovatelů vysílání a převzatého vysílání jednak přímo omezuje, jednak ji váže na provedení alespoň základní klasifikace, jelikož stanovuje, že mezi jejich povinnostmi patří

- nezařazovat do vysílání pořady, které *mohou vážně narušit fyzický, psychický nebo mravní vývoj dětí a mladistvých* zejména tím, že obsahují pornografii a hrubé samoučelné násilí;
- pořadů, které *by mohly ohrozit fyzický, psychický nebo mravní vývoj dětí a mladistvých*, nezařazovat v době od 6.00 hodin do 22.00 hodin;

¹³ Zákon č. 273/1993 Sb. Srov.: JUDr. Petra Pecharová (MK ČR), *Přehled ustanovení zákonů o přístupnosti audiovizuálních děl pro děti a mladistvé*, s. 1-2 [příloha č. 3.2.1. této Zprávy]; Mgr. Monika Bucharová (Advokátní kancelář Kříž a Bělina), *Právní vyjádření na téma „Omezení a zákazy svobody slova/ práva na informace v českém právním řádu pro účely ochrany dětí a mládeže“*, s. 6-8 [příloha č. 3.2.2. této Zprávy].

¹⁴ Aleš Danelis (UFD), *Stanovisko k projektu AV klasifikace* [příloha č. 3.3.7.a této Zprávy].

- zajistit, aby takovým pořadům bezprostředně předcházelo *slovní upozornění na nevhodnost pořadu* pro děti a mladistvé a aby pořad, který by mohl ohrozit fyzický, psychický nebo mravní vývoj dětí a mladistvých, byl *označen obrazovým symbolem* upozorňujícím na jeho nevhodnost pro děti a mladistvé po celou dobu jeho vysílání.

Kontrolu nad dodržováním zákona ve věci klasifikace vykonává i Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, která je oprávněna také udílet pokuty za porušení těchto povinností.¹⁵ Z jednání s profesní skupinou zástupců provozovatelů a poskytovatelů televizního vysílání z řad pracovníků programových a právních oddělení a archivů ovšem jednoznačně vyplynul názor, že **současná legislativa nedefinuje klasifikační kategorie dostatečně**. Rada pro rozhlasové a televizní vysílání v současném složení zároveň podle zástupců provozovatelů televizního vysílání postupuje (na rozdíl od předchozích Rad) velice přísně a současně subjektivně (tj. bez jasně stanovených kritérií). Podle názorů provozovatelů jsou nejednou pokutovány pořady na základě neobjektivizovatelných morálních soudů a na základě implikovaných názorů dospělého analytika, který není nikterak podložen otázkou pochopitelnosti pro dětského diváka.¹⁶

Problematika **klasifikace audiovizuálních produktů šířených prostřednictvím tzv. nových médií** (sítě internet, audiovizuálních služeb na požádání či záznamových nebo telekomunikačních zařízení) není v současné legislativě České republiky řešena.¹⁷ Zároveň neexistuje centralizovaný systém evidence a kontroly subjektů působících v této oblasti. Spíše spontánně a „zespoda“ vzniklo několik neziskových organizací pracujících v oblasti kontroly internetu na úrovni české (projekt InternetHotLine Nadace Naše dítě, činnost Safer Internet Institut, Internet helpline Czech Republic, Linka bezpečí aj.) i evropské (projekt Insafe, Inhope aj.). Také několik větších komerčních subjektů (Vodafone Czech Republic a.s., Microsoft Česká republika aj.) se v této oblasti angažuje. Většina těchto projektů se v současné době soustřeďuje na potírání trestně-právního chování v síti internet, osvětu nebo zavedení specifických *filtračních systémů*, nikoliv na klasifikaci audiovizuálních produktů.

Poněkud odlišná situace je v oblasti **počítačových a video-her**. Ty jsou v současné době běžně klasifikovány v rámci několika nadnárodních klasifikačních systémů. Tím nejčastějším je PEGI (Pan-European Game Information).¹⁸ Tento ratingový systém byl vyvinut v úzké součinnosti s nizozemským systémem klasifikace *Kijkwijzer* a v roce 2003 spuštěn Evropskou federací interaktivního software (ISFE).¹⁹ Počítačové hry nepatří mezi klasické audiovizuální produkty ani z pohledu české legislativy (nespadají například do kompetence Ministerstva kultury ČR) a **jejich zařazení do jednotného klasifikačního systému audiovizuálních produktů je nepravděpodobné**. Zároveň je ale pravděpodobné, že další vývoj preferující (marketingově přitažlivou) interaktivitu a využívající možností technologické konvergence povede ke sblížení „tradičních“ audiovizuálních produktů a počítačových her. Vzhledem k budoucímu přibližování oblasti počítačových her a

¹⁵ Zákon č. 231/2001 Sb. JUDr. Petra Pecharová (MK ČR), *Přehled ustanovení zákonů o přístupnosti audiovizuálních děl pro děti a mladistvé*, s. 1-2 [příloha č. 3.2.1. této Zprávy]; Mgr. Monika Bucharová (Advokátní kancelář Kříž a Bělina), *Právní vyjádření na téma „Omezení a zákazy svobody slova/ práva na informace v českém právním řádu pro účely ochrany dětí a mládeže“*, s. 6-8 [příloha č. 3.2.2. této Zprávy].

¹⁶ Setkání 04 – poskytovatelé a provozovatelé TV vysílání. In: Needitované pracovní poznámky z jednání s profesními skupinami o projektu klasifikace audiovizuálních produktů [příloha č. 3.3.5. této Zprávy]. Dále též stanoviska jednotlivých provozovatelů [viz příloha č. 3.3.7. této Zprávy].

¹⁷ S výjimkou šíření pornografie a dalších trestně-právně postížitelných úkonů. Srov.: Mgr. Monika Bucharová (Advokátní kancelář Kříž a Bělina), *Právní vyjádření na téma „Omezení a zákazy svobody slova/ práva na informace v českém právním řádu pro účely ochrany dětí a mládeže“*, s. 3nn [příloha č. 3.2.2. této Zprávy].

¹⁸ Informace o systému dostupné v českém jazyce na WWW <<http://www.pegi.info/cs/>> [cit. 15. 11. 2008].

¹⁹ Informace o ISFE dostupné v anglickém jazyce na WWW <<http://www.isfe.eu/>> [cit. 15. 11. 2008].

audiovizuálních produktů šířených prostřednictvím tzv. nových médií je ale možné – a zřejmě i praktické – uvažovat o případném nikoliv systémovém, ale **organizačním propojení obou systémů** (tj. např. přímé personální a organizační navázání českého zastoupení PEGI na budoucí instituci kompetentní ve věci klasifikace audiovizuálních produktů v ČR).

Změnu systému klasifikace audiovizuálních produktů by měla přinést **implementace Směrnice EP a Rady 2007/65/ES**, kterou se mění směrnice Rady 89/552/EHS o koordinaci některých právních a správních předpisů členských států upravujících poskytování audiovizuálních mediálních služeb (směrnice o audiovizuálních mediálních službách). Oproti současnému stavu by mělo do nové legislativy včetně problematiky omezení dostupnosti služeb, které by mohly vážně narušit tělesný, duševní nebo morální vývoj nezletilých osob, spadat také televizní vysílání šířené přes internet a audiovizuální mediální služby na vyžádání. Znění směrnice transponuje Česká republika do svého právního řádu do prosince 2009.²⁰ **Návrh systému klasifikace audiovizuálních produktů** (a všechny věcné, právní i organizační důsledky jeho zavedení) **bude muset se zásadami Směrnice EP a Rady 2007/65/ES počítat.**

1.2.3.2. Specifika českého prostředí

Podrobnější vhled do stávajícího stavu klasifikace audiovizuálních produktů naznačuje, že české prostředí vykazuje některé limitující rysy, které je třeba vzít v úvahu při posuzování možností zavedení sjednoceného klasifikačního systému.

„Česká specifika“ vycházejí ze tří základních charakteristik současného stavu, a to (a) velmi **rozdílné praxe** v jednotlivých oblastech, jejichž prostřednictvím může uživatel přijít do kontaktu s audiovizuálním produktem, (b) vysoké míry **živelnosti dosavadního vývoje**, související s nedostatečnou definicí „škodlivosti“ audiovizuálního produktu, a (c) velmi **chabé evidence subjektů**, které v těchto oblastech působí.

Rozdílná praxe

Pokud jde o **rozdílnou praxi**, je zřejmé, že se rozcházejí především legislativní i praktické podmínky činnosti všech uvedených skupin subjektů. Z logiky věci jsou v podstatě těžko srovnatelné praktické podmínky, v nichž působí pořadatelé audiovizuálních představení (především „kinaři“), a podmínky, jimž se musí přizpůsobovat provozovatelé televizního vysílání. Zatímco pořadatel audiovizuálního představení musí – zjednodušeně řečeno – mít nástroje k tomu, aby mohl sám posoudit věk návštěvníka a podle toho mu buď *umožnit nebo neumožnit vstup* na představení, provozovatel televizního vysílání musí kontaktu s potenciálně škodlivým produktem bránit *omezeními ve vysílání*. Pořadatel audiovizuálního představení má proto zájem především na stanovení takových věkových hranic, které jsou kontrolovatelné (a to jsou 15 a 18 let) a s hranicí pod 15 let má logický problém, protože neví, jak by ji kontroloval.

Rozdíly – z hlediska zavedení jednotné klasifikace asi nejpodstatnější – však v České republice plynou také z toho, že stávající systém je **z právního hlediska** vícekolejný a jednotlivé subjekty do něj vstupují za rozdílně definovaných legislativních podmínek. Pro část subjektů jsou **kontrola a případné sankce** spíše **teoretické** (filmová a dvd distribuce, provozovatele audiovizuálních představení), pro jinou část subjektů jsou **velmi tvrdé**

²⁰ Směrnice o audiovizuálních mediálních službách. Dostupná českým jazyce na WWW <<http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=521>> [cit. 17.11.2008]. Srov.: JUDr. Petra Pecharová (MK ČR), *Přehled ustanovení zákonů o přístupnosti audiovizuálních děl pro děti a mladistvé*, s. 1-2 [příloha č. 3.2.1. této Zprávy]; Mgr. Monika Bucharová (Advokátní kancelář Kříž a Bělina), *Právní vyjádření na téma „Omezení a zákazy svobody slova/ práva na informace v českém právním řádu pro účely ochrany dětí a mládeže“*, s. 16 [příloha č. 3.2.2. této Zprávy].

(provozovatelé televizního vysílání), pro další část **žádné** („nová média“, tedy subjekty působící v prostředí internetu a poskytovatelé vyžádaných služeb²¹).

Vícekolejnost existuje samozřejmě také ve správě jednotlivých oblastí šíření audiovizuálních produktů. Oblast filmové a dvd distribuce je kontrolována institucemi, jejichž kompetence jsou mnohem širší a tato činnost je pro ně jen okrajovou záležitostí (Ministerstvo kultury České republiky, krajské úřady). Televizní sektor spravuje samostatný správní orgán (Rada pro rozhlasové a televizní vysílání), pro nějž je tato činnost jednou z hlavních náplní práce. „Nová média“ nejsou spravována žádným správním či kontrolním orgánem.

Živelnost dosavadního vývoje

Jak vyplývá z předchozího výkladu, vykazuje stávající stav **některé rysy živelnosti**. Živelnost se projevuje jak ve zmíněné právní vícekolejnosti, tak v **nedostatečné definici „škodlivosti“** audiovizuálního produktu, která se omezuje na velmi obecné úpravy v zákonech typu: „*dílo, jehož obsah může ohrozit tělesný, duševní nebo mravní vývoj dětí*“ nebo „*pořady, které mohou vážně narušit (ohrozit) fyzický, psychický nebo mravní vývoj dětí a mladistvých*“. Tyto obecné úpravy vedou k intuitivním řešením, neposkytují dostatečně jasná a věcně podložená kritéria, jak lze rozpoznat pořad nevhodný pro děti a mladistvé, a zároveň neposkytují subjektům působícím v oblasti audiovize dostatečné argumenty a ochranu před stížnostmi veřejnosti a postihy kontrolních a státních orgánů, jejichž rozhodnutí mohou být zcela odlišná od názorů programových pracovníků televizních či distribučních společností.

Absence jednotného a jasně definovaného systému klasifikace se projevuje především tak, že si jednotlivé subjekty (např. televize, ale také velké distribuční společnosti) zavádějí vlastní klasifikační systémy, **často odvozené od zahraničních modelů**. I přesto v současné době dochází k řadě rozporů mezi názorem provozovatelů televizního vysílání a Radou pro rozhlasové a televizní vysílání (která argument souladu se zahraničním klasifikačním systémem nepřijímá). Především v distribuční praxi se udržují historicky vzniklé pomocné klasifikační kategorie (12 let jako orientační informace u audiovizuálních představení). V případě internetu se většinou pracuje s formulářem jednoduché otázky (např. *Je vám více než 18 let? Ano/Ne*), a to pouze u sexuálně explicitních (pornografických) obsahů. Tato praxe má však samozřejmě víceméně pouze informativní charakter, protože přístupu dětí a mladistvých nezabrání.

Evidence relevantních subjektů

Velký problém představuje zcela **nedostatečná evidence relevantních subjektů**. Evidence, která v současné době existuje v oblasti filmové a dvd výroby a distribuce, je neefektivní a dodržování zákonem daných povinností prakticky nekontrolovatelné. V případě tzv. nových médií žádná evidence neexistuje. V případě televizního vysílání je situace přehledná pouze v případě subjektů, které jsou zřízeny zákonem nebo disponují v České republice vydanými licencemi, nikoliv v případě zahraničních subjektů, jejichž vysílání je přijímáno např. prostřednictvím satelitů.

V úvahách o zavedení systému jednotné, státem řízené klasifikace je otázka **vytvoření jednotné databáze subjektů** zcela zásadní. V případě jejího účelného fungování by bylo nutné legislativními kroky zajistit vymahatelnost povinnosti registrace. Je však potřeba počítat s tím, že i v takovém případě zůstanou oblasti (např. maloobchod s dvd), kde by případné důsledné zavedení evidenčního systému bylo velmi problematické.

²¹ S výjimkou šíření pornografie a dalších trestně-právně postižitelných úkonů. Srov.: Mgr. Monika Bucharová (Advokátní kancelář Kříž a Bělina), *Právní vyjádření na téma „Omezení a zákazy svobody slova/ práva na informace v českém právním řádu pro účely ochrany dětí a mládeže“*, s. 3nn [příloha č. 3.2.2. této Zprávy].

Zamýšlené zavedení skutečně jednotného, státem řízeného (nebo alespoň garantovaného) klasifikačního systému pro všechny oblasti audiovize společně s implementací Směrnice o audiovizuálních mediálních službách je možné pouze v případě, že se podaří s dostatečným časovým předstihem před zavedením systému odstranit výše zmíněné nesystémové prvky současného stavu. V opačném případě lze uvažovat o postupném zavádění systému, např. s ohledem na rychlost změn v jednotlivých právních normách a v kompetencích úřadů, a smířit se s tím, že jednotnost systému bude výrazně limitovaná. Další variantou směřování je zachování některých nejednotností systému, o nichž lze uvažovat jako o přijatelných. Nabízí se především možnost zachovat dosavadní rozdíl mezi pořadateli audiovizuálních představení („kinaři“) a provozovateli televizního a převzatého televizního vysílání, neboť podmínky a okolnosti jejich působení jsou zřetelně odlišné.

Před tvůrci legislativy zajišťující zavedení klasifikačního systému, resp. zákonodárci, se tak otevírají dvě základní možnosti: (a) varianta důsledně jednotného klasifikačního systému audiovizuálních produktů bez ohledu na specifika působení těch, kteří produkty nabízejí, a (b) varianta modifikovaného klasifikačního systému audiovizuálních produktů, který bude obsahově vycházet ze stejných principů (např. stejný typ dotazníku), ale zároveň bude brát v úvahu specifika jednotlivých typů subjektů (dobrovolnost/povinnost, vymahatelnost aj.).

Zavedení jednotného systému klasifikace audiovizuálních produktů (v jakékoliv variantě) si zcela jistě vyžádá řadu legislativních i organizačních změn, např. změnu stávajících souvisejících zákonů, vznik zastřešující instituce české audiovize a její vybavení adekvátními kompetencemi, omezení pravomocí Rady pro rozhlasové a televizní vysílání, přehodnocení pravomocí Ministerstva kultury České republiky, krajských a obecních úřadů atd.

1.3. Popis systému *Kijkwijzer*, přednosti a slabé stránky, a další systémy klasifikace audiovizuálních produktů používané v evropských zemích

1.3.1. Popis systému *Kijkwijzer*, přednosti a slabé stránky

Následující čtyři podkapitoly (1.3.1.1.–4.) poskytují popis systému *Kijkwijzer* organizačně-právním zázemím počínaje a zhodnocením jeho silných a slabých stránek konče. Popis je v některých pasážích velmi detailní, zvláště pokud jde o samotné fungování systému v praxi. Řešitelé projektu se snažili podat co nejpřehlednější výklad vzniku a fungování systému a jeho právního a organizačního rámce (společnosti NICAM). Snaha o detailní a pokud možno úplný popis (včetně stručného naznačení historického vývoje) je motivována především tím, že podle názoru zadavatele může být právě nizozemský systém východiskem, modelem či inspirací pro koncepční a organizační řešení jednotného systému klasifikace audiovizuálních produktů v ČR.

1.3.1.1. Historický, právní a společenský základ nizozemského systému

V roce 1998 doporučila Rada Evropy svým členům podporu klasifikace audiovizuálních médií na bázi seberegulace. V souvislosti s tímto doporučením založilo nizozemské ministerstvo zdravotnictví, ministerstvo školství a kultury a ministerstvo spravedlnosti v roce 1999 *Nizozemský institut pro klasifikaci audiovizuálních médií NICAM* s vyhládkou, že se do budoucna stane seberegulačním (resp. koregulačním) orgánem nizozemských audiovizuálních médií. NICAM začal svou činnost vykonávat v únoru 2001, když oficiálně vstoupil v platnost nový systém klasifikace zrušením staré legislativy (konkrétně Zákona o promítání filmů) a úpravou **Zákona o médiích**.²² NICAM zavedl systém klasifikace audiovizuálních produktů nazvaný *Kijkwijzer*. Tento systém je v nejobecnější rovině založen na tom, že **klasifikaci audiovizuálních produktů provádějí přímo ti, kdo je nabízejí uživatelům** (provozovatelé televizního vysílání, výrobci a distributoři filmů a dvd, organizátoři audiovizuálních představení), a to **prostřednictvím on-line dotazníku**. Jednou provedená klasifikace je přitom vždy platná i pro všechna další uvedení produktu, a to v jakémkoliv médiu či kontextu. V roce 2004 proběhla v parlamentu a ve vládě evaluace *Kijkwijzeru*. Oceněna byla především skutečnost, kolika výsledků bylo dosaženo v tak krátkém čase. Závěr zněl, že je jistě ještě co zlepšovat, avšak že NICAM v zásadě pracuje dobře²³.

NICAM má právní statut „neziskové nadace“ ve smyslu nizozemského zákona o neziskových organizacích. Na rozdíl od české neziskové organizace, která může být buď nestátní, nebo přímo zřízena státem (např. rozpočtová nebo příspěvková organizace), stojí statut NICAMu někde mezi českou nestátní neziskovou a státní organizací. Byl založen státními orgány, které mu následně udělily akreditaci ke stanovování pravidel a k dohledu nad klasifikací v Nizozemsku²⁴. Činnost této akreditované organizace je nadále sledována státem, který tento úkol delegoval na **Komisi pro média**, a to na základě každoročních auditů. Komise nemá právo zasahovat do činnosti NICAMu²⁵. Stát se na činnosti NICAMu

²² NICAM - Historické pozadí [příloha č. 3.4.1.a této Zprávy]; Srov.: NICAM – Manuál pro kodéry (výňatek – pracovní překlad), kapitola NICAM – informace na pozadí [příloha 3.4.6.a této Zprávy].

²³ Srov.: NICAM – Manuál pro kodéry (výňatek – pracovní překlad), kapitola NICAM – informace na pozadí [příloha 3.4.6.a této Zprávy].

²⁴ Článek 52d nizozemského Zákona o médiích (výňatek – pracovní překlad) [příloha č. 3.4.2.a této Zprávy].

²⁵ Komise pro média má kompetenci kontrolovat a sankcionovat média mimo systém NICAM, např. v případě vážného poškození menšin v některém z pořadů apod. Korespondence s Kanceláří NICAMu.

podílel nejprve 75 % procenty (2000-2003), posléze 65% (2004), od roku 2005 se podíl finančního krytí státu ustálil na 50%²⁶.

Věcné plnění obsahu akreditace – tj. vývoj a naplnění klasifikačního systému, stanovení pravidel pro jednotlivé subjekty a dohled nad jejich dodržováním a stanovení sankcí – činní NICAM nezávislý na státních orgánech a Komisi pro média. Zákon o médiích stanovuje pouze obecné podmínky, za kterých může být organizaci poskytnuta akreditace: nezávislý dohled na systém klasifikace; přiměřené zapojení zainteresovaných subjektů včetně spotřebitelů, provozovatelů, odborníků v oblasti audiovizuálních médií a výrobců obsahu audiovizuálních médií; stabilní a přiměřená finanční situace organizace. Případné další konkrétní podmínky a pravidla mohou být stanovena. **Ministr školství a kultury má právo v případě nesplnění těchto obecných i konkrétních podmínek akreditaci odebrat.**²⁷

Kromě Zákona o médiích se nizozemská legislativa zabývá otázkou škodlivosti audiovizuálních obsahů v článku 240a Trestního zákoníku, který stanovuje trest odnětí svobody v maximální výši jednoho roku nebo peněžitou pokutu čtvrté kategorie tomu, *kdo by rozšiřoval, nabízel nebo ukazoval obrazy, jejichž zveřejňování se považuje za škodlivé pro osoby mladší šestnácti let, nezletilým, o nichž ví nebo se musí oprávněně domnívat, že jsou mladší šestnácti let.* Ministerstvo spravedlnosti dále uvádí, že tento článek se vztahuje i na další věkové kategorie 6 a 12 let podle pravidel systému *Kijkwijzer*.²⁸

Účast v NICAMu není ze zákona povinná. V případě provozovatelů televizního vysílání je ale v podstatě zákonem vynucena, protože subjekty, které se v NICAMu nesdružují, nesmějí provozovat televizní vysílání pořadů, které nejsou určeny divákům do 16 let²⁹. NICAM tedy v současné době sdružuje všechny relevantní veřejnoprávní i soukromé provozovatele televizního vysílání na území Nizozemska (tj. 3 veřejnoprávní kanály, 10 soukromých celoplošných a další regionální a lokální televize). NICAM dále automaticky sdružuje subjekty, jež jsou členy svazů, které jsou členy NICAMu. Institut dále sdružuje – tentokrát již na zcela dobrovolné bázi – ostatní, tzv. „nezávislé“ subjekty operující na poli klasické filmové distribuce a předvádění filmů, dvd-distribuce a prodeje, ale také v oblasti počítačových her a mobilních operátorů, a to na základě bilaterálních dohod.³⁰ Přestože systém není pro tyto subjekty povinný, v praxi sdružuje všechny filmové distributory a téměř všechny dvd-distributory. Dohromady se jedná o více než 2.200 subjektů, ať již přímo firem nebo svazových organizací³¹. **Skutečné provozování klasifikačního systému *Kijkwijzer* je tedy v rukou audiovizuálních zařízení a podnikatelů.** V případě, že by konkrétní právní subjekt nerespektoval pravidla NICAMu, mohl by být teoreticky ze sdružení vyloučen, v praxi však tato alternativa zatím nenastala.

²⁶ Prezentace ředitele kanceláře NICAMu Wima Bekkerse *The NICAM system for the protection of minors*, pronesená na odborném semináři na téma Společná regulace a jednotný systém klasifikace programů (MK ČR, 6.3.2008). Dostupná na WWW <http://www.avklasifikace.cz/index.php?menu_id=9> [cit. 17.11.2008].

²⁷ Článek 53, 53a nizozemského Zákona o médiích (výňatek – pracovní překlad) [příloha č. 3.4.2.a této Zprávy].

²⁸ NICAM – Manuál pro kodéry (výňatek – pracovní překlad), kapitola NICAM – informace na pozadí [příloha 3.4.6.a této Zprávy].

²⁹ Článek 52d nizozemského Zákona o médiích (výňatek – pracovní překlad) [příloha č. 3.4.2.a této Zprávy].

³⁰ Prezentace ředitele kanceláře NICAMu Wima Bekkerse *The NICAM system for the protection of minors*, pronesená na odborném semináři na téma Společná regulace a jednotný systém klasifikace programů (MK ČR, 6.3.2008). Dostupná na WWW <http://www.avklasifikace.cz/index.php?menu_id=9> [cit. 17.11.2008].

³¹ V NICAM působí následující zastřešující organizace z audiovizuálního sektoru: Nizozemské sdružení producentů a dovozců obrazových a zvukových nosičů (NVPI), Nizozemská organizace maloobchodníků s videem (NVDO), Nizozemské sdružení maloobchodníků s gramofonovými deskami (NVGD), Nizozemská federace kinematografie (NFC), Nadace nizozemského vysílání (NOS), představitel všech veřejných vysílacích stanic v zemi, Sdružení poskytovatelů satelitní televize a rádiových programů (VESTRA), zastupující komerční vysílací stanice v Nizozemsku. NICAM – Manuál pro kodéry (výňatek – pracovní překlad), kapitola NICAM – informace na pozadí [příloha 3.4.6.a této Zprávy].

Jednotlivé zainteresované subjekty a jejich svazy se stávají integrální součástí institutu NICAM, což se projevuje mimo jiné ve složení **představenstva NICAMu** (NICAM Board/bestuur van het NICAM). Představenstvo NICAMu tvoří zástupci veřejných a komerčních vysílatelů, filmových distributorů a provozovatelů kin, dvd distributorů, videoték a maloobchodníků. Představenstvo má rozhodující pravomoci ve fungování NICAMu. Jmenuje **ředitele kanceláře NICAMu**, který dále sám vybírá zaměstnance tohoto úřadu. Představenstvo schvaluje jednotlivé členy **nezávislých komisí NICAMu**. Důležitým orgánem, který úzce spolupracuje s Představenstvem NICAMu je **Poradní komise NICAMu**. Její členové jsou odborníci v oblasti médií, práce s mládeží, školství a kvality života, představitelé rodičovských organizací a zbylých společenských organizací a podniků, které se na NICAMU podílejí. Klasifikační systém *Kijkwijzer* je obsahově vyvíjen odbornou **Akademickou komisí NICAMu** (též Komise pro kritéria NICAMu nebo Vědecká komise NICAMu). Složení představenstva NICAMu, poradní komise NICAMu a Akademické komise NICAMu dokládají jeden ze základních principů, na nichž je celý systém založen: co největší míru nezávislosti na rozložení sil v politické sféře a pokud možno rovnovážné zastoupení zástupců poskytovatelů audiovizuálních produktů a odborníků na mediální komunikaci z akademické sféry. Rozhodovací kompetenci ve věci sankcí proti nedodržení pravidel NICAMu má nezávislá **Komise pro stížnosti NICAMu**. V případě námitek vůči rozhodnutí Komise pro stížnosti je případ dále podstoupen **Odvolací komisi** (Appeal Committee). S výjimkou Akademické komise, jejímž členem je zástupce Kanceláře NICAMu, nejsou členy komisí lidé spojení s audiovizuálním průmyslem a managementem NICAMu. Členy těchto komisí jsou obecně vážené osobnosti z řad odborníků na konkrétní oblast (např. akademičtí pracovníci oborů mediální vědy a teorie komunikace, psycholog specializující se na téma účinku médií na děti, významní a respektovaní právníci apod.). Práce v jednotlivých komisích je placená a není nikterak formální. Akademická komise se schází většinou 6-10x do roka (průměrně na 3 hodiny), Komise pro stížnosti 8-10x v roce, Odvolací komise pak podle potřeby v nižší frekvenci³².

Podporu práci těch, kteří provádějí klasifikace (tzv. kodérů), poskytuje mj. **Komise kodérů**, která se vyjadřuje například k případům pochyb ohledně konkrétní klasifikace. Komunikace s kodéry patří k nejvýznamnějším činnostem NICAMu a je konstitutivním prvkem systému, neboť kodéry zajišťují a financují subjekty nakládající s audiovizuálními produkty, které podléhají klasifikaci.

Vnitřně upravují činnost NICAMu vedle zmíněného zákona také **všeobecné předpisy a dílčí předpisy**. Všeobecné předpisy stanovují základní definice pojmů, s nimiž NICAM pracuje, povinnosti jednotlivých členů NICAMu, základní pravidla označování klasifikačními piktogramy a konečně pravidla a způsoby klasifikace pro jednotlivé typy audiovizuálních produktů. Součástí předpisů je také aktuální verze klasifikačního formuláře (dotazníku) klasifikačního systému *Kijkwijzer* a algoritmus, na jehož základě software stanovuje věk k jednotlivým obsahovým kategoriím. Předpisy dále stanovují povinnosti kodérů (např. školení). Jednotlivé dílčí předpisy se podrobněji věnují oblasti televize, filmu, dvd a videa, sankcím Komise pro stížnosti, stížnostem, a zásadám označování (tj. např. právní podmínky, za kterých lze používat piktogramy NICAMu).³³

Důležitým nástrojem, který Kancelář NICAMu používá, je **webový portál www.kijkwijzer.nl** (případně též www.nicam.cc). Význam portálu spočívá ve zřetelně uplatňované strategii transparentnosti a co největším otevření názorům veřejnosti. Na těchto webových stránkách jsou k dispozici nejen aktuality a základní informace o systému *Kijkwijzer*, ale i kompletní databáze výsledků klasifikací, portál pro podávání stížností na nesprávnou klasifikaci, dětský web a základní dokumenty NICAMu, včetně výročních zpráv.

³² Korespondence s Kancelářem NICAMu.

³³ NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.3.a této Zprávy].

Součástí webu jsou také veřejnosti uzavřené stránky <https://www.codeurs.kijkwijzer.nl/> určené přímo klasifikujícím (kodérům) a jejich zaměstnavatelům, tj. subjektům šířícím produkty podléhající klasifikaci.

Webové stránky systému Kijkwijzer

1.3.1.2. Nizozemský systém klasifikace audiovizuálních produktů

Ve spolupráci s týmem vědců soustředěných v Akademické komisi NICAMu vyvinul NICAM – jak již bylo řečeno v úvodu podkapitoly 1.3.1.1. – vlastní **klasifikační systém Kijkwijzer**. Slovo *kijkwijzer* se těžko překládá do jiných jazyků, protože má několik významů – rozcestník/ukazatel vidění/sledovanost, ukazatel moudrosti vidění (slovní spojení *kijk wijzer* znamená doslova "dívej se moudřeji") apod.

Akademická komise NICAMu zveřejnila podrobné zdůvodnění výsledku své několikaleté práce, které naleznete v příloze této Zprávy. Velmi stručně lze konstatovat, že systém je založen na dvou podstatných pilířích: (a) na syntéze poznatků nejvýznamnějších **vědeckých studií** na téma možné škodlivosti mediální produkce a (b) na **výzkumu veřejného mínění** uskutečněném v cílové skupině klasifikačního systému, to jest mezi rodiči dětí a nezletilých³⁴. Komise konstatovala, že výsledky vědecké práce využila především ke stanovení bližších klasifikačních kritérií obsahových kategorií „násilí“ a „strach“ a také ke stanovení užívaných věkových hranic. Ostatní věkové kategorie jsou výsledkem zájmu cílové skupiny. Studie klade důraz na to, že systém svým charakterem **není regulací** „shora“, ale že se jedná o **spotřebitelskou či občanskou informaci**, založenou na zájmu samotných

³⁴ Výsledky výzkumu veřejného mínění zároveň zohlednil nizozemský Zákon o médiích, který v souvislosti s možnou škodlivostí médií hovoří o diskriminaci, pornografii, násilí a strachu.

spotřebitelů a sloužící jejich pokud možno kompetentnímu, ale vždy svobodnému rozhodování.³⁵

Označování

Systém *Kijkwijzer* pracuje s charakteristikou obsahu audiovizuálního produktu (deskriptory) a se signalizací věkové hranice, pod kterou by produkt mohl být rizikový (klasifikátory).

Systém rozlišuje **6 obsahových kategorií: násilí, strach, sex, diskriminace, zneužívání drog či alkoholu a vulgární vyjadřování**. Grafické symboly (deskriptory) jsou následující:

- násilí (pěst)
- strach (pavouk)
- sex (nožičky)
- diskriminace (skupina lidí s jedním panáčkem v kontrastní barvě)
- zneužívání drog či alkoholu³⁶ (injekční stříkačka)
- vulgární vyjadřování (křičící panáček)

Na základě výsledků klasifikace v jednotlivých obsahových kategoriích se určuje výsledná **věková skupina**, pro kterou je pořad vhodný, resp. věková hranice, pod níž je rizikový. Jedná se o tyto věkové hranice: **všichni, od 6 let, od 12 let, od 16³⁷ let**.³⁸ Piktogramy, označující jednotlivé věkové skupiny vypadají v Nizozemí takto:

- pro všechny věkové skupiny
- pozor u dětí do 6 let
- pozor u dětí do 12 let
- pozor u dětí do 16 let³⁹

Proces klasifikace

Základním nástrojem klasifikačního systému *Kijkwijzer* společnosti NICAM je **on-line formulář** a **vyhodnocovací software**. Klasifikační formulář má formu jednoduchého **dotazníku**, ve kterém klasifikující (kodér) označuje nabídnuté odpovědi na otázky setříděné do tematických skupin podle jednotlivých sledovaných kategorií klasifikace audiovizuálního produktu.

³⁵ Akademická komise NICAM, *Kijkwijzer: Holandský systém audiovizuální produkce* (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.5.a této Zprávy].

³⁶ Obsahová kategorie „zneužívání drog či alkoholu“ nezohledňuje prezentaci konzumace tabákových výrobků v audiovizuálním produktu. Otázka zařazení tohoto tématu však NICAM v současné době zvažuje.

³⁷ Kategorie „16“ je konečná a v nizozemském systému platí také například u pornografie.

³⁸ Zcela aktuálně byla v rámci systému *Kijkwijzer* zaváděna nová kategorie „9“, kterou jsme však již neměli šanci v našich přípravných studiích reflektovat.

³⁹ Piktogramy jsou chráněny autorským zákonem a jejich další využití je možné pouze s písemným souhlasem NICAMu. Předpisy pro označování. In: NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.3.a této Zprávy].

V první skupině určí typ audiovizuálního produktu (pořadí typu fikce, non-fiction, hudební klip, talk show apod.). Podle typu produktu se dotazník sám modifikuje. V případě talk-show se například zaměří více na obsah dialogu, v případě hudebních videoklipů přísněji hodnotí erotický podtext a násilí apod.

Bez ohledu na typ produktu odpovídá v další části kodér na otázky věnované zobrazení a míře násilí v klasifikovaném díle. Třetí část zkoumá množství děsivých a hororových prvků a určuje kategorii strach. Následující skupina otázek se týká sexuálních motivů ve zkoumaném produktu. Další oddíl se dotazuje na projevy diskriminace, předposlední pak na prezentaci zneužívání drog nebo alkoholu a poslední na vulgární vyjadřování.⁴⁰ Odpovědi každého oddílu zpracovává software samostatně a pomocí jednoduchého a snadno odvoditelného algoritmu dochází k výsledku, který se projeví určením klasifikátoru věku, tedy „všichni, „6“, „12“ nebo „16“.

Dotazník je vyvinut tak, aby odpovědi na otázky trvaly kodérovi co nejkratší dobu. V případě, že v konkrétní obsahové kategorii dojde software k výsledku, který znamená klasifikaci nejvyšší věkovou kategorií (v nizozemském případě 16 let), není potřeba odpovídat na všechny otázky. Aktuální používaná verze dotazníku má číslo 4.1, což dokládá, že dotazník byl za dobu své existence již několikrát pozměněn. Ke změnám dochází na základě zkušeností z praxe (stížností veřejnosti, připomínek klasifikujících apod.). Princip rychlé flexibility („přístupnosti kritice“) je Akademickou komisí NICAMu zdůrazňován jako jeden ze základních pilířů systému.⁴¹

Základem vyplňování dotazníku jsou pokud možno **objektivizovatelná pozorování** týkající se smyslově vnímatelných charakteristik klasifikovaného audiovizuálního produktu. To znamená, že kodér většinou neodpovídá na otázky po významu, smyslu, vyznění či podtextu klasifikovaného audiovizuálního produktu, nýbrž na otázky po tom, co **viděl a slyšel jako poučený pozorovatel**. Proto je nutné, aby (a) každý kodér prošel školením a aby (b) měl možnost audiovizuální produkt bezprostředně před klasifikací shlédnout. Školení je nutné jednak proto, aby se kódování dělo podle sjednocených pravidel a mělo pokud možno intersubjektivní charakter, jednak proto, že – přestože formulář je vytvořen co nejjednodušší – obsahuje některé těžší pasáže, např. správné rozlišení mezi „ukázáním“ zranění a tím, jestli ke zranění v díle „dochází“⁴² (pro neškoleného diváka může být rozlišení těchto prvků např. v produkci typu *Kriminálka Miami*⁴³ velmi komplikované).

Dotazník je vždy nejprve vyplněn „**nanečisto**“, takže nabídne kodérovi na požádání výsledek provedené klasifikace audiovizuálního produktu, ale neodešle ho bez potvrzení do databáze NICAMu. Po dokončení této fáze klasifikace software poskytne výsledek v podobě věkového klasifikátoru a obsahových deskriptorů, které vedly ke stanovení věkové hranice, a teprve poté je audiovizuální produkt vkládán do databáze. Tento mezikrok je podstatným prvkem kontroly práce kodéra, protože je pravděpodobné, že zkušený kodér je schopen již předem odhadnout pravděpodobný výsledek klasifikace a případný jiný výsledek jej upozorní na možnou chybu.

⁴⁰ Klasifikační formulář institutu NICAM verze 4.1 (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.4.a této Zprávy].

⁴¹ Akademická komise NICAM, *Kijkwijzer: Holandský systém audiovizuální produkce* (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.5.a této Zprávy].

⁴² Klasifikační formulář institutu NICAM verze 4.1 (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.4.a této Zprávy].

⁴³ Produkty typu *Kriminálka Miami* nebo *Kriminálka New York* jsou systémem Kijkwijzer, na první pohled možná překvapivě, hodnoceny jako nevhodné pro děti do 12 let. Důvodem nižší věkové hranice je zřejmě právě faktické nezobrazení násilného nezákonného jednání.

Ukázka on-line klasifikačního formuláře

https://www.codeurs.kijkwijzer.nl/classificeren/form.cfm?taal_id=6&media_id=1

WebMail FF UK v Praze Mail AVKlasifikace T-Mobile - Přihlášení Vodafone - Poslat SMS Welcome to Facebook... W Wikipeda Dopravní podnik hlavn... http://tv.sms.cz/

NICAM KIKWIJZER

KIKWIJZER

hoofdmenu > classificeren

Classificeren

Het classificeren van een productie gebeurt door middel van het beantwoorden van de vragenlijst hieronder.
Bij klonen en herclassificeren zijn de vragen voorgevuld.
De vragen die niet relevant zijn worden automatisch verborgen, en hoeven niet te worden beantwoord.
Let op: het gaat bij de meeste vragen om wat zichtbaar in beeld is en bij een aantal vragen om wat hoorbaar is.

Taal: English
Media: AV-productie

1. TYPE OF PRODUCTION

1.1. Productions for all ages

1.1.1. Is this production completely free of harmful elements? Harmful elements are violence, fear, sex, discrimination, alcohol/ drugs abuse or coarse language? In other words is this production fit for all ages? No

N.B.: This question may only be answered with 'yes' if you are absolutely sure that the production doesn't contain any harmful element, including coarse language. In case of any doubt, please answer 'no' and complete the questionnaire.
Examples of productions for all ages are: *Teletubbies* and *The Cosby Show*.

1.2. Fiction

1.2.1. Is the production type of cartoon or animation? No

Hotovo

Ukázka mezistupně „klasifikace nanečisto“

https://www.codeurs.kijkwijzer.nl/classificeren/action.cfm

WIKIPEDEA Dopravní podnik hlavn... http://tv.sms.cz/

NICAM KIKWIJZER

Tereza Dvorakova (Codeur) [Uitloggen](#)

arzicht gevonden producties > classificeren

Resultaat

Hieronder is het resultaat zichtbaar van de vragenlijst zoals die is ingevuld. Controleer dit en kies om terug te gaan als je nog iets wilt aanpassen.
Let op: pas wanneer je kiest voor Akkoord wordt de classificatie opgeslagen.

Pictogrammen:

Datum: 10/12/2008
Productie: Het betreft een test classificatie
Media: AV-productie
Volledig classificatieresultaat: G16 A12 SAL T D12 H12
Versie info: sleutel=4, vragenlijst=5.5

Je hebt een testclassificatie uitgevoerd. Je kunt ervoor kiezen deze classificatie op te slaan en als productie toe te voegen aan de database. Klik daarvoor op testclassificatie opslaan en voeg de productiegegevens toe.

[Test classificatie opslaan](#)

www.codeurs.kijkwijzer.nl

Celkový výsledek klasifikace se ukládá ve veřejně přístupné databázi na webových stránkách NICAMu⁴⁴ ve formě označení všech obsahových kategorií a věkových skupin. Výjimku tvoří kategorie „vulgární vyjadřování“, která z důvodů velké a těžko odstranitelné

⁴⁴ Databáze je dostupná na WWW: <http://www.kijkwijzer.nl/classificaties.php> [cit. 1. 10. 2008].

subjektivity posouzení neovlivňuje věkovou kategorií. Pokud se v produktu objeví vulgární mluva, objeví se také příslušný deskriptor, ale nikoliv klasifikátor věkové hranice.

Kupříkladu film *Harry Potter and the Goblet of Fire* je definován následovně: G12,A12,SAL,DAL,HAL⁴⁵. Tuto informaci lze pak rozklíčovat takto:

- kategorie „násilí“ (G) od 12 let (12),
- kategorie „strach“ (A) od 12 let (12),
- kategorie „sex“ (S) všichni (AL),
- kategorie „diskriminace“ (D) všichni (AL),
- kategorie „drogy“ (H) všichni (AL).

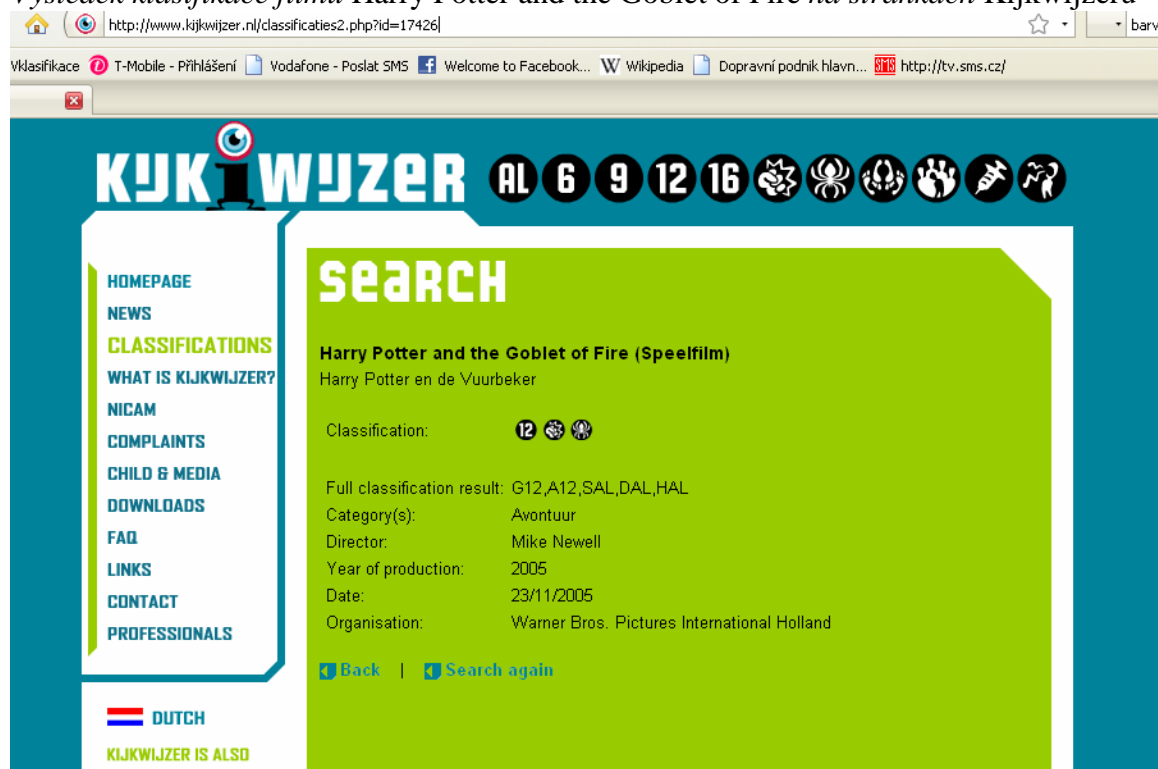
Celková klasifikace je však příliš obsáhlá a pro běžnou praxi označování (obrazovka/monitor, obal, televizní program, filmový plakát apod.) nevhodná. Proto se **jako informace pro spotřebitele používá zkrácená informace o klasifikaci**, která obsahuje jen ty klasifikátory, které dosahují nejvyšší věkové hranice, a označení této hranice. Jedná se maximálně o čtyři piktogramy. V uvedeném případě by vypadala následovně:

- *Harry Potter and the Goblet of Fire*

V případě, že by film byl klasifikován také jako obsahující vulgární projevy, byl by poslední ikonkou ještě piktogram pro vulgární vyjadřování.⁴⁶

V případě, že je televizní pořad klasifikován jako vhodný pro všechny věkové skupiny a zároveň neobsahuje vulgární vyjadřování, nemusí být piktogramy v běžné spotřebitelské informaci (monitor, televizní program apod.) vůbec zobrazeny. Toto pravidlo neplatí u filmů v kinech a dvd.⁴⁷

Výsledek klasifikace filmu *Harry Potter and the Goblet of Fire* na stránkách Kijkwijzeru

The screenshot shows the Kijkwijzer website interface. At the top, there is a navigation bar with the Kijkwijzer logo and several icons representing different classification categories: AL, 6, 9, 12, 16, and icons for violence, fear, sex, and drugs. Below the navigation bar, there is a search bar and a list of menu items including HOME PAGE, NEWS, CLASSIFICATIONS, WHAT IS KIKWIJZER?, NICAM, COMPLAINTS, CHILD & MEDIA, DOWNLOADS, FAQ, LINKS, CONTACT, and PROFESSIONALS. The main content area displays the search results for "Harry Potter and the Goblet of Fire (Speelfilm)". The classification is shown as "12" with icons for violence and fear. The full classification result is listed as "G12,A12,SAL,DAL,HAL". Other details include the category "Avontuur", director "Mike Newell", year of production "2005", date "23/11/2005", and organisation "Warner Bros. Pictures International Holland".

⁴⁵ Výsledek filmu *Harry Potter and the Goblet of Fire* dostupný v databázi NICAMu na WWW <<http://www.kijkwijzer.nl/classificaties2.php?id=17426>> [cit. 1.12.2008].

⁴⁶ Kijkwijzer – Klíč. In: NICAM – Manuál pro kodéry (výňatek – pracovní překlad) [příloha č. 3.4.6.a této Zprávy].

⁴⁷ Korespondence s Kanceláří NICAMu.

Kodéři

Kodéři jsou lidé, kteří klasifikaci provádějí. Nejsou zaměstnanci NICAMu, nýbrž **zaměstnanci nebo spolupracovníky jednotlivých členských organizací**, které jsou povinny provádět klasifikaci (tj. distributoři filmů a dvd, poskytovatelé televizního vysílání, ale nikoliv prodejci nebo provozovatelé videopůjčoven). V případech velkých společností distribuujících řadu audiovizuálních produktů (např. poskytovatelé televizního vysílání) mohou tuto činnost vykonávat „na celý úvazek“, v případě menších subjektů (např. umělecky zaměřené distribuční společnosti) se může jednat jen o dílčí pracovní činnost. Kodéři musí projít **školením a každoročními testy**, které organizuje NICAM. Tato školení se konají většinou v jedno- až dvoudenních blocích a jsou organizována zpravidla dvakrát za měsíc tak, aby všichni členové NICAMu mohli průběžně doškolovat nový personál. Kodéři se na školeních učí především správně vyplňovat dotazník, to znamená přesně popisovat pouze objektivizovatelné prvky: co bylo v produktu vidět nebo slyšet (nikoliv, co dospělý divák z těchto prvků vyvozuje jako možný vliv na dítě). Kodéři jsou dále doškolováni pomocí metody e-learningu a NICAM jim poskytuje individuální vzdálenou pomoc. Po školení obdrží kodér vstupní údaje a pracuje s webovým rozhraním <https://www.codeurs.kijkwijzer.nl/>. Na těchto stránkách nalezne vedle dotazníku a databáze údajů také kompletní pravidla klasifikace, aktuální profesní informace a také on-line podporu pro případ nejasností. NICAM v současné době koordinuje okolo 150 kodérů⁴⁸.

V případě pochyb ve věci klasifikace se kodér může oficiálně obrátit na **Komisi kodérů**, která zaujme závazné stanovisko. V případě ukončení činnosti kodéra je členská organizace povinna o této skutečnosti NICAM písemně informovat.

Členská organizace si vedle kodérů volí jednu kontaktní osobu pro komunikaci s NICAMem a eventuálně také tzv. pozorovatele.⁴⁹

Webové rozhraní určené pro kodéry

The screenshot shows the Kijkwijzer website interface for coders. The page is in Dutch and features a search interface for products, a welcome message, and several news items. The search interface includes fields for media type (AV-productie), search criteria (Alle producties, Eigen producties, Eigen organisatie producties), search method (Fuzzy, Exact), title, number, product type, genre, director, and year. The news items include '9 jaar training', 'Data codeurtrainingen', 'Laatste nieuwsbrief Kijkwijzercodeurs', 'Vragen?', 'Handleiding codeursite', and 'Codeurhandleiding'.

⁴⁸ Zdroj: Presentace ředitele kanceláře NICAMu Wima Bekkerse *The NICAM system for the protection of minors*, pronesená na odborném semináři na téma Společná regulace a jednotný systém klasifikace programů (MK ČR, 6.3.2008). Dostupná na WWW <http://www.avklasifikace.cz/index.php?menu_id=9> [cit. 17.11.2008].

⁴⁹ Článek 13 Všeobecných předpisů. In: NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.3.a této Zprávy].

Princip „první klasifikace“

V případě, že byl audiovizuální produkt již jednou v systému *Kijkwijzer* klasifikován (např. kino-distributorem), může subjekt, který tento produkt distribuuje dále či znovu (např. poskytovatel televizního vysílání), „v dobré víře“ **převzít původní klasifikaci**. V případě, že by s původní klasifikací nesouhlasil, může požádat o stanovisko Komise kodérů.⁵⁰

Stížnosti

Každý (ať již profesní organizace nebo spotřebitel), kdo se domnívá, že některá členská organizace NICAMu porušila pravidla a audiovizuální produkt špatně klasifikovala, může do 14 dnů od zjištění této skutečnosti podat stížnost v kanceláři NICAM. K tomuto účelu vyplní formulář stížnosti na webové stránce nebo si formulář vyžádá v kanceláři NICAMu.

Ukázka on-line formuláře pro stížnosti

The image shows a screenshot of a web browser displaying the 'SUBMIT A COMPLAINT' form on the Kijkwijzer website. The browser's address bar shows the URL 'http://www.kijkwijzer.nl/pagina.php?id=12'. The page title is 'KIJKWIJZER.nl: Submit a complaint'. The form is titled 'SUBMIT A COMPLAINT' and is in Dutch. It includes a sidebar on the left with navigation links: 'HOME PAGE', 'NEWS', 'CLASSIFICATIONS', 'WHAT IS KIKWIJZER?', 'NICAM', 'COMPLAINTS', 'CHILD & MEDIA', 'DOWNLOADS', 'FAQ', 'LINKS', 'CONTACT', and 'PROFESSIONALS'. Below the sidebar, there are links for 'DUTCH', 'KIJKWIJZER IS ALSO AVAILABLE ON TELETEXT PAGE 282', 'REGISTER FOR THE KIKWIJZER FILM ALERT', and 'REGISTER FOR THE KIKWIJZER FILM ALERT'. The main form area has a green header and contains the following sections: 'Your information:' with fields for Name, E-mail, Address, Postal code / City, Telephone, Age, and Children (Yes/No); 'Complaint:' with fields for 'What is the nature of your complaint?', 'What is the title', 'Where did you notice it?' (with a note '(Which tv canal, cinema, shop of moviestore)'), and 'On which categories'.

V první instanci se stížnosti věnuje sama kancelář NICAM. Zjistí-li možné porušení pravidel *Kijkwijzeru*, předloží stížnost **Komisi pro stížnosti NICAMu**. Pokud se stížnost vztahuje na společnost, která není členem NICAMu, Kancelář NICAMu informuje Komisi pro média. Stěžovatel i společnost, proti které je stížnost namířena, obdrží vyrozumění. V případě, že je k jednomu produktu podáno více stížností, může Komise pro stížnosti NICAMu rozhodnout že se bude zabývat pouze jednou z nich. Případná stížnost se vždy vztahuje na poslední klasifikující subjekt. Ten se ale může dovolávat předchozí klasifikace a do procesu vyřízení stížnosti může být přivolána také prvně klasifikující organizace. Nicméně případné sankce jsou vždy uvalovány na subjekt, na který byla podána stížnost, v tomto případě lze však oprávněně předpokládat prominutí pokuty.⁵¹

Daná organizace je požádána, aby do tří týdnů předložila materiály na svou obhajobu a v pěti provedených kopiích audiovizuálního produktu, na který se stížnost vztahuje. Komise

⁵⁰ Článek 4 Všeobecných předpisů. In: NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.3.a této Zprávy].

⁵¹ Korespondence s Kancelář NICAMu.

projedná stížnost během zasedání, kde je dána příležitost stěžovateli i příslušné organizaci, aby své stanovisko ústně vysvětlili. Dále komise prověří stížnost na základě pravidel *Kijkwijzeru*. Pokud byla pravidla dodržena, stížnost je prohlášena za neopodstatněnou. Pokud se ukáže, že se skutečně jedná o přešůpek proti pravidlům klasifikace, může být organizaci udělena jedna nebo více sankcí. Obě strany obdrží do čtyř týdnů písemnou odpověď komise pro stížnosti, vůči které je možné se během čtyř týdnů odvolat k **Odvolací komisi NICAMu**. V případě odvolání dostane druhá strana čas, aby mohla na odvolání reagovat. Strany mohou během projednávání stížnosti na zasedání odvolací komise ústně vysvětlit své stanovisko. Následně Odvolací komise přezkoumá oprávněnost výroku Komise pro stížnosti. Může rozhodnutí komise pro stížnosti zrušit, potvrdit nebo vrátit k došetření. V případě vrácení musí Komise pro stížnosti s ohledem na výnos Odvolací komise dojít k novému výroku.

U stížností týkajících se filmů uváděných v kinech, u nichž by mohlo dojít k ohrožení termínů následného nasazení titulu například na dvd nebo v televizi, existuje možnost zahájení tzv. **zrychlené procedury**. Tento postup je volen na základě odůvodněné žádosti jedné ze stran, nebo z vlastní iniciativy Kanceláře NICAMu. Termín pro podání materiálů na obhajobu se pak zkrátí na minimálně tři pracovní dny. Lhůta pro obdržení písemné odpovědi je zkrácena na nanejvýš dva týdny.

Neexistují-li závažné důvody proti, jsou jednání ve věci stížností veřejná. Po uzavření projednávání stížnosti je zkrácená verze výroku Komise pro stížnosti zveřejněna na webových stránkách *Kijkwijzeru*.⁵²

V případě, že se objeví série stížností, které ukáží, že klasifikující subjekt sice pravidla neporušil, ale existuje oprávněný důvod k tomu, aby veřejnost byla nespokojena, je tato skutečnost zohledněna v dalším vývoji systému.

Od roku 2001, kdy byl systém *Kijkwijzer* zaveden, výrazným způsobem poklesl počet stížností na nesprávné určení věkové hranice audiovizuálních produktů. V současné době Kancelář NICAMu registruje okolo 400 stížností ročně⁵³ na všechna klasifikovaná média.

Seznam zveřejněných výroků Komise pro stížnosti NICAMu na webových stránkách

⁵² Vyřizování stížností pro Kijkwijzer. In: NICAM – Manuál pro kodéry (výňatek – pracovní překlad) [příloha č. 3. 3.4.6.a této Zprávy]; Předpisy stížností. In: NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.3.a této Zprávy].

⁵³ Nizozemsko má více než 16 miliónů obyvatel a denně jen televizi sleduje kolem 14 miliónů diváků. Korespondence s Kanceláří NICAMu.

Sankce

V případě, že Komise pro stížnosti rozhodne o tom, že došlo k přestupku proti pravidlům systému *Kijkwijzer*, ukládá subjektu, který se proti pravidlům provinil, sankci. Sankcí může být:

- **pokuta,**
- povinnost **přejít na správnou klasifikaci** audiovizuální produkce,
- povinnost **opatřit dílo varováním,**
- **publikování výroku** komise veřejnosti.

Pokutu lze stanovit v rozsahu **100,- EUR až 135.000,- EUR**. Způsob stanovení výše pokuty se řídí v první řadě tím, jestli se jednalo o přestupek týkající se obsahu (kategorie A) nebo přestupek týkající se provedení (kategorie B, např. absence či nesprávné umístění piktogramu apod.). Při rozhodování může hrát roli také počet stížností, fakt, že pořad byl vysílán v chráněné vysílací době, nebo naopak dobrá víra obviněného, spornost případu či pečlivé jednání. Výše pokuty se vypočítává podle rovnice, v níž se násobí všechna pochybení v obou kategoriích body s přesně stanovenou výší pokuty za každý jednotlivý přesně taxativně vymezený prohřešek. **Výše pokuty nezohledňuje velikost subjektu ani jeho finanční situaci.** Díky ohledu na chráněný vysílací čas mohou však být evidentně o něco přísněji postihováni provozovatelé televizního vysílání než ostatní subjekty působící v audiovizí.⁵⁴

Osvěta, spolupráce s rodiči, pedagogy a dětmi

Činnost NICAMu a informace o klasifikaci audiovizuálních produktů poskytované pomocí systému *Kijkwijzer* jsou chápány jako významný **příspěvek ke zvyšování úrovně mediální gramotnosti** nizozemské veřejnosti. Proto velká část aktivit NICAMu spočívá v systematickém informování veřejnosti o systému *Kijkwijzer* pomocí nejrůznějších osvětových akcí. NICAM vydává řadu informačních materiálů určených pro rodiče, pedagogy a odbornou veřejnost⁵⁵. Výzkum v let 2006 a 2008 ukázal rostoucí informovanost a zájem rodičů o využívání klasifikace audiovizuálních produktů. Podle těchto průzkumů více než 90% rodičů oceňuje existenci systému *Kijkwijzer* a téměř 90% rodičů potvrdilo, že systém aktivně využívá při výběru programů pro své děti.⁵⁶

Zvyšování úrovně mediální gramotnosti se netýká pouze rodičů a dospělé populace. NICAM zaměřuje své aktivity také na samotné děti. Mimo jiné provozuje webové stránky <http://www.bekijkhetmaar.nu/>, které se věnují tématu potenciální škodlivosti médií a klasifikaci audiovizuálních produktů a jsou určeny přímo dětem. Tyto webové stránky jsou financovány nizozemským ministerstvem spravedlnosti. NICAM pro tuto cílovou skupinu vyhledává také literární a výtvarné soutěže a vydává propagační materiály.

Nejnovější aktivitou v této oblasti je napojení NICAMu na celonárodní systém zvyšování mediální gramotnosti. Tzv. „mediální tréninková centra“ (media coaches), která vznikají po celém Nizozemsku, mají za úkol informovat a vzdělávat učitele, rodiče a děti v oblasti médií. NICAM s řadou těchto center úzce spolupracuje a podílí se na informování a školení jejich personálu.⁵⁷

⁵⁴ Směrnice o sankcích Komise pro stížnosti NICAM. In: NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.3.a této Zprávy].

⁵⁵ Příklady propagačních materiálů viz příloha č. 3.4.8. této Zprávy.

⁵⁶ Prezentace ředitele kanceláře NICAMu Wima Bekkerse *The NICAM system for the protection of minors*, pronesená na odborném semináři na téma Společná regulace a jednotný systém klasifikace programů (MK ČR, 6.3.2008). Dostupná na WWW <http://www.avklasifikace.cz/index.php?menu_id=9> [cit. 17.11.2008].

⁵⁷ Tamtéž.

Webová stránka NICAMu <http://www.bekijkhetmaar.nu/> určená pro děti.

1.3.2.3. Specifika nizozemského systému podle jednotlivých způsobů šíření audiovizuálních produktů.

Televize

Za formu a obsah vysílání je vůči NICAMu **zodpovědná vysílací stanice**. To se týká také všech zahraničních vysílatelů, kteří k provozu televizního vysílání v Nizozemsku musí nejprve obdržet licenci pro vysílání.⁵⁸ Pro veřejné televizní vysílání platí **základní pravidlo** omezující nasazování pořadů podle věkových hranic a vysílacích časů:

- Pořady s klasifikací „12“ nesmí být vysílány před **20:00 hodnou**.
- Pořady s klasifikací „16“ nesmí být vysílány před **22:00 hodinou**.

Zvláštní důraz se v nizozemském systému klade na kontrolu **odpoledního času**. Předpokládá se totiž, že právě odpoledne jsou děti po příchodu ze školy doma samy bez dospělého. Odpolední čas je zohledňován především v případě stanovení případných sankcí za nedodržení pravidel klasifikace. Časové limity se **neuplatňují** v případě tzv. „**zvláštního vysílání**“, to znamená zakódovaného vysílání, určeného pouze těm divákům, kteří s vysílatelem uzavřeli dohodu o přijímání tohoto vysílání (např. placené kabelové programy). V tomto případě však musí být splněny následující podmínky:

- Program je opatřen specifickou technickou úpravou pro kontrolu rodiči (většinou personalizované PIN), jíž lze program v kterémkoliv okamžiku ukončit.
- Programové části klasifikované „6“ a „všichni“ vysílané před 20:00 nesmějí bezprostředně následovat po programových částech „12“ nebo „16“ nebo být

⁵⁸ Tamtéž.

vysílány těsně před nimi a mezi 20:00 a 22:00 hodinou následovat po programových částech „16“ nebo být vysílány těsně před nimi.⁵⁹

Piktogramy jsou zobrazeny přímo na **obrazovce** před začátkem části programu nebo přímo na začátku. Způsob zobrazení piktogramu v televizním vysílání je následující:

Program (část programu)

- Délka trvání **5 sekund**
- **Velikost** jako logo stanice
- **Místo** kde je logo stanice
- Po komerční přestávce se piktogram neopakuje.

Reklama na audiovizuální produkt

- Délka trvání **3 sekund**
- Velikost jako logo stanice
- Místo a čas nejsou určeny.

Ukázka užití piktogramů NICAMu v televizním vysílání⁶⁰

⁵⁹ Článek 3 Dílčích předpisů Televize. In: NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.3.a této Zprávy].

⁶⁰ Zdroj: Prezentace ředitele kanceláře NICAMu Wima Bekkerse *The NICAM system for the protection of minors*, pronesená na odborném semináři na téma Společná regulace a jednotný systém klasifikace programů (MK ČR, 6.3.2008). Dostupná na WWW <http://www.avklasifikace.cz/index.php?menu_id=9> [cit. 17.11.2008].

Ukázka zobrazení piktogramů v televizním programu⁶¹

Teletext a tištěné a elektronické programové průvodce

Pokud televizní stanice disponuje potřebným zařízením pro využití elektronického programového průvodce (v menu označen zpravidla jako EPG) a/nebo teletextu, musí zajistit umístění piktogramů také zde. V případě teletextu je systém v rámci *Kijkwijzeru* velmi podrobně rozpracován. Piktogramy jsou zobrazeny na jednotné straně pro všechny televizní stanice (strana 282) a mohou být **podobně jako skryté titulky pro neslyšící** zapnuty kdykoliv během trvání pořadu a ponechány na monitoru po celou dobu sledování televize (toto opatření je výhodné např. pro veřejné vysílání v restauracích, obchodech s elektronikou apod.). Vysílací stanice má zároveň povinnost snažit se zajistit umístění piktogramů v tištěných televizních průvodcích.⁶²

Seriály v televizním vysílání

Určení toho, co lze označit jako „seriál“, provádí vysílací stanice.⁶³ Vzhledem k velkému objemu **seriálové produkce** byl nastaven zjednodušený systém klasifikace. Není třeba klasifikovat každý díl, stačí klasifikace **namátkového vzorku dílů** seriálu. Rozsah namátkové zkoušky (počty dílů) je přesně stanoven v Dílčích pravidlech NICAMu a zkouška musí být prováděna u každé série zvlášť⁶⁴. Platí pravidlo, že výsledná klasifikace je určena nejvyšší dosaženou klasifikací (např. pokud jsou 3 díly klasifikovány „6“ a 1 díl „12“, platí klasifikace „12“).

Živé televizní vysílání

Zpravodajské a aktuální programy nemusí být klasifikovány. Pokud by se ale v takovém pořadu vysílaném před 22:00 mohly vyskytnout záběry šokující pro mladé diváky, musí zaznít slovní upozornění těmto záběrům předcházející. Ostatní typy **živých a tzv. semi-live programů** nemusí být klasifikovány. Vysílací stanice však při sestavování obsahu a nasazení

⁶¹ Zdroj: tamtéž.

⁶² Článek 12 Dílčích předpisů Televize. In: NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.3.a této Zprávy].

⁶³ Článek 9 Dílčích předpisů Televize. In: NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.3.a této Zprávy].

⁶⁴ V případě např. tzv. „nekonečných seriálů“, u kterých není předem možné stanovit počet dílů, se vykonává co možná největší namátková klasifikace z daných možností systému.

takového pořadu musí brát v úvahu dobu vysílání. V případě předtočených částí pořadu klasifikace probíhá s tím, že platí pravidlo, že určující pro celý pořad je nejvyšší klasifikace.⁶⁵

Videoklipy v televizním vysílání

Vzhledem v objemu produkce **videoklipů** bylo potřeba zavést zjednodušená pravidla. Proto platí, že ne každý jednotlivý videoklip musí být klasifikován. Uplatňuje se zde „pravidlo posouzení vysílací stanic“: pokud stanice shledává videoklip jako neškodný pro všechny věkové skupiny, nemusí přikročit ke klasifikaci.⁶⁶

V případě hudebních kanálů se systém přizpůsobil jejich dramaturgii. Videoklipy jsou zpravidla **řazeny do bloků** po třech až čtyřech. Každý z těchto bloků je klasifikován jako celek (příčemž platí pravidlo nejvyšší klasifikace). Piktogramy jsou zobrazeny v prvním videoklipu. Také veřejně přístupné hudební kanály musí dodržovat hranici 20. a 22. hodiny pro vysílání videoklipů s klasifikací „12“ a „16“.⁶⁷

Jak již bylo řečeno výše, dotazník pro klasifikaci videoklipů je odlišný od dotazníku pro fiction a non-fiction produkci (například sexuální podtext nebo násilí jsou hodnoceny přísněji).

„Promo“ a reklama na audiovizuální produkt v televizním vysílání

Vnitřní předpisy NICAMu rozlišují pojmy „promo“ (promo, též reklamní spot) a „reklama na audiovizuální produkt“ (commercial). Původně slangovým pojmem „promo“ se míní „ohlášení televize propagující určitou část programu, která je vysílána toutéž vysílací stanicí“. „Promo“ může být tedy i jen vstup televizního hlasatele před pořadem. Na rozdíl od tzv. „odvozeného produktu“ (viz níže) **nemusí být „promo“ klasifikováno**. Platí zde „pravidlo posouzení vysílací stanic“: pokud stanice shledává „promo“ jako neškodné pro všechny věkové skupiny, nemusí přikročit ke klasifikaci. „Promo“ na program s klasifikací „12“ nebo „16“ nesmí být vysíláno před, během a přímo po programu určeném pro děti do 6 let. V tomto případě je povinnost udržet interval 10 minut od předmětného dětského pořadu.⁶⁸

Definice reklamy na audiovizuální produkt je shodná s oblastí filmu, je tzv. „odvozeným produktem“ a podléhá klasifikaci. Reklama na audiovizuální produkt, který byl označen „12“ nebo „16“ nesmí být vysílána před, během nebo přímo po části programu určeného pro děti do 6 let. I v tomto případě je stanovena povinnost udržet interval 10 minut od dotyčného dětského pořadu.

Film

Za formu a obsah filmového díla je vůči NICAMu **zodpovědný filmový distributor**, který smluvně zajistí, aby o klasifikaci informoval subjekt, který bude filmové dílo promítat. Klasifikaci podléhají jak hlavní filmy, tak další části programu (upoutávky na filmy, předfilm aj.) které jsou součástí **veřejného audiovizuálního představení**.⁶⁹ Piktogramy jsou zobrazovány na propagačních materiálech k filmu (plakátech, webových stránkách, tiskových zprávách aj.), v programech kin a v prostorech kina, z důvodů technologické náročnosti nikoliv na samotných filmových kopiích.

⁶⁵ Článek 6 a 7 Dílčích předpisů Televize. In: NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.3.a této Zprávy].

⁶⁶ Článek 4 a 8 Dílčích předpisů Televize. In: NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.3.a této Zprávy].

⁶⁷ Korespondence s Kanceláří NICAMu.

⁶⁸ Článek 10 Dílčích předpisů Televize. In: NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.3.a této Zprávy].

⁶⁹ Článek 1 a 2 Dílčích předpisů Film. In: NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.3.a této Zprávy].

Kino

Provozovatel kina je povinen **informovat** personál kina o systému *Kijkwijzer* a musí mít k dispozici dostatečné množství informačních materiálů od NICAMu a Nizozemského sdružení provozovatelů kin o systému *Kijkwijzer*, aby v případě zájmu mohl poskytnout tyto informace návštěvníkům. Provozovatel kina zajistí dále informovanost diváků o klasifikaci filmu. V případě filmu s kategorií „16“ zamezí mladšímu divákovi ve vstupu na představení. Zamezení vstupu musí být zajištěno i v případě, kdy je divák mladší 16 let doprovázen dospělou osobou.⁷⁰

Prevence nedodržování pravidel klasifikace v kinech je silně posílena pohružkou **trestněprávního deliktu**. Na základě článku 240a nizozemského trestního zákoníku bude postižen ten kdo šíří audiovizuální produkt považovaný za škodlivý pro osoby mladší 16 let. Podle výroku ministerstva spravedlnosti se tento článek vztahuje i na další věkové kategorie „6“ a 12“ stanovené podle klasifikačního systému *Kijkwijzer*⁷¹. Způsob, jak má provozovatel kina poznat, že divákovi je méně než 6 či 12 let, není blíže specifikován.⁷² Promítání filmů není nijak časově omezeno, filmy s vyšší klasifikací mohou být promítány kdykoliv během dne.

Trailery a reklamy na audiovizuální produkt

Vnitřní předpisy NICAMu rozlišují mezi „trailerem“ (trailer, upoutávka) a „reklamou na audiovizuální produkt“ (commercial). Trailer je podle pravidel NICAMu „předběžné ohlášení filmového díla (zaznamenaného na obrazovém nosiči) na dvd, videu či v kině“. **Trailer musí být klasifikován jako samostatný produkt a před projekcí určitého filmu nesmí být promítán trailer s vyšší klasifikací, než má promítaný film.**⁷³

Reklama na audiovizuální produkt se podle pravidel NICAMu definuje jako „*audiovizuální forma reklamy, v níž se doporučuje audiovizuální produkt*“. **Reklama se klasifikuje jako samostatný produkt a zároveň vždy oznamuje klasifikaci produktu, který propaguje.** Reklama na audiovizuální produkt není na nefilmovém nosiči, proto je technologicky možné zobrazit piktogramy přímo v jejím obraze.

Způsob zobrazení piktogramů je následující:

- délka trvání 3 sekundy,
- velikost jako logo stanice,
- umístění nejlépe vpravo nahoře⁷⁴

Filmové festivaly, zvláštní projekce

Filmy, které jsou do země dovezeny výhradně za účelem jednorázových projekcí na filmovém festivalu a ve filmových muzeích (archivech), **nemusí být klasifikovány**. Systém *Kijkwijzer* se však bez výjimky uplatňuje v případě tzv. uzavřeného distribučního okruhu (např. filmové kluby, komentované projekce pro školy apod.).

Dvd a video

Za formu a obsah dvd a videa je NICAMu **zodpovědný distributor dvd a videa**, který smluvně zajistí, aby o klasifikaci informoval subjekt, který by dvd či video zveřejňoval. **Prodejce, videopůjčovna či knihovna tedy není oprávněna provádět klasifikaci.**

⁷⁰ Korespondence s Kanceláří NICAMu.

⁷¹ Článek 5 a 6 Dílčích předpisů Film. In: NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.3.a této Zprávy].

⁷² Korespondence s Kanceláří NICAMu.

⁷³ Článek 3 Dílčích předpisů Film. In: NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.3.a této Zprávy].

⁷⁴ Článek 4 Dílčích předpisů Film. In: NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.3.a této Zprávy].

Obsah dvd se klasifikuje jako jeden celek podle pravidla nejvyšší klasifikace. Klasifikace nemusí být z technických důvodů zobrazena v obrazovém záznamu samotného audiovizuálního produktu, ale v tzv. **leaderu**. Leader je podle definice NICAMu „krátký film zahrnující klasifikaci filmového díla“, který klasifikovaný audiovizuální produkt předchází. Piktogramy se dále zobrazují na **obalu dvd či videa** a to následujícím způsobem:

- Přední strana obalu: pouze piktogram věku
17 mm vysoký, min. 50 pt (viz font *Kijkwijzeru*)
vlevo dole
- Zadní strana obalu: všechny standardně zobrazované piktogramy
piktogram věku – 13,5mm, vel. Regular 40 pt
piktogram obsahu – vel. Mini 40 pt

Ukázka použití piktogramů na obalu dvd⁷⁵

Trailery a reklama na audiovizuální produkt na dvd a videu
V případě trailerů a reklam na audiovizuální produkt platí pravidla obdobná těm v oblasti filmu.⁷⁶

Seriály na dvd a videu
Platí obdobná pravidla jako u televizního vysílání.

Videopůjčovny, obchody a knihovny
Pro videopůjčovny, obchody s dvd a videem a knihovny platí obdobná pravidla jako pro kina. Personál videopůjčovny, obchodu a knihovny je povinen zamezit mladšímu uživateli v pronájmu, koupi nebo výpůjčce dvd označeného kategorií „16“. Toto omezení platí i

⁷⁵ Zdroj: Prezentace ředitele kanceláře NICAMu Wima Bekkerse *The NICAM system for the protection of minors*, pronesená na odborném semináři na téma Společná regulace a jednotný systém klasifikace programů (MK ČR, 6.3.2008). Dostupná na WWW <http://www.avklasifikace.cz/index.php?menu_id=9> [cit. 17.11.2008].

⁷⁶ Článek 5 a 6 Dílčích předpisů DVD/video. In: NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.3.a této Zprávy].

v případě, že je uživatel doprovázen dospělou osobou.⁷⁷ Prevence nedodržování pravidel klasifikace mezi videopůjčovny, obchodníky a knihovny je posílena pohružkou **trestně-právního deliktu** (článek 240a nizozemského trestního zákoníku) s tím, že kategorie „6“ a „12“ jsou dodržovány na základě výroku ministerstva spravedlnosti.

Problém klasifikace jednotlivě importovaných a v tuzemsku prodávaných, pronajímaných či půjčovaných dvd-nosičů ze zahraničí Kijkwijzer nijak systémově neřeší. Tento fenomén je z pohledu Kanceláře NICAMu zatím spíše marginální, je částečně řešen tím, že videopůjčovny, které jsou členy NICAMu, se zavazují nepůjčovat neklasifikovaná dvd (tím nutí klasifikovat také tyto produkty). Prodejci a provozovatelé videoték však neprovádějí klasifikaci dvd, k tomu jsou oprávněni, jak bylo řečeno výše, pouze dvd distributoři.

Nová média

Kijkwijzer se v současné době uplatňuje jen u části produktů šířených tzv. „novými médii“, a to u (a) audiovizuálních mediálních služeb nabízených prostřednictvím **mobilního telefonu** a u (b) **původně lineárního vysílání**, které je šířeno také prostřednictvím nelineárních informačních systémů (např. terestrické televizní vysílání zpřístupněné také na internetu). Mobilní operátoři se prostřednictvím svých svazů připojili k systému *Kijkwijzer* v roce 2005.⁷⁸ Jejich účast není řešena žádným zvláštním Dílčím předpisem NICAMu. V případě mobilních telefonů je užíván systém **vstupního upozornění** uživatele na věkovou kategorii a v případě kategorie „16“ je vyžadováno aktivní uživatelské potvrzení, že je starší. V případě televizního vysílání šířeného internetem či jiným informačním zdrojem je toto vysílání doprovázeno původní klasifikací „tradičního“ televizního vysílání.

*Ukázka aplikace Kijkwijzeru u audiovizuální mediální služby nabízené prostřednictvím mobilního telefonu*⁷⁹

NICAM s současné době intenzivně pracuje na vytvoření postupů klasifikace vhodných také pro další segmenty „nových médií“, především **internet**. Ke konkrétnímu směřování svých výzkumů se prozatím nechce vyjadřovat.⁸⁰

⁷⁷ Korespondence s Kanceláří NICAMu.

⁷⁸ Zdroj: Prezentace ředitele kanceláře NICAMu Wima Bekkerse *The NICAM system for the protection of minors*, pronesená na odborném semináři na téma Společná regulace a jednotný systém klasifikace programů (MK ČR, 6.3.2008). Dostupná na WWW <http://www.avklasifikace.cz/index.php?menu_id=9> [cit. 17.11.2008].

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ Korespondence s Kanceláří NICAMu.

Počítačové hry

Pojmem „hry“ se v nizozemském systému rozumí **interaktivní software**: videohry a počítačové hry, ať již zábavné, nebo edukativní. Počítačové hry **není třeba klasifikovat** na základě systému *Kijkwijzer*, v Nizozemí se uplatňuje **systém PEGI**.⁸¹ Tento celoevropský systém klasifikace her funguje v úzké návaznosti na institut NICAM a klasifikační systém *Kijkwijzer*, z něhož je do značné míry odvozen. Systém je využíván ve většině zemí Evropy⁸², byť v některých (Finsko, Portugalsko) modifikovaně. PEGI obsahuje pět věkových kategorií: 3+, 7+, 12+, 16+ a 18+, a dále sedm obsahových kategorií: „násilí“, „sex“, „strach“, „diskriminace“, „zneužívání drog a alkoholu“, „hrubé vyjadřování“ a „podněcování ke gamblerství“. Piktogram „PEGI on-line“ dále odkazuje, že hra může být hrána on-line. Způsob klasifikace (on-line dotazník) a místa zobrazení piktogramů (databáze PEGI, obal, webové stránky on-line her, propagační materiály aj.) jsou podobné jako u *Kijkwijzeru*.⁸³

Specifikum *Běžná reklama a teleshopping*

Tato typy produktů nejsou klasifikovány, ale podobně jako v České republice podléhají seberegulaci v rámci nizozemské Rady pro reklamu.

Specifikum *Odvozený produkt*

Audiovizuální produkt odkazující na jiný audiovizuální produkt (reklama na audiovizuální produkt, trailer, nikoliv promo) musí být vždy **klasifikován samostatně**. Odvozený produkt musí vždy obsahovat informaci o klasifikaci hlavního produktu.⁸⁴

Specifikum *Sport*

Audiovizuální produkty z oblasti non-fiction zaměřené na sport, a to včetně bojových sportů, není třeba klasifikovat.⁸⁵ Toto pravidlo platí pro všechny typy šíření produktu.

Specifikum *Záznam koncertu*

Audiovizuální produkty (pouze) se záznamem koncertu není třeba klasifikovat.⁸⁶ Toto pravidlo platí pro všechny typy šíření produktu.

Specifikum *Pornografie*

Kijkwijzer nezavádí žádnou zvláštní kategorii pro pornografii, takže je jako jiné pro děti a mládež nevhodné produkty hodnocena kategorií „16“. Tato skutečnost vyplývá z toho, že v Nizozemí je 16 let věk, od kterého je člověk právně dospělý. Distributoři pornografie uzavřeli s NICAMem nepsanou úmluvu, podle které **nejsou povinni provádět kompletní klasifikaci u každého jednotlivého produktu**, protože tato klasifikace by z logiky věci byla zbytečná. Produkty jsou tedy automaticky označovány jako „16“, „sex“ a „vulgární vyjadřování“, v odůvodněných případech pak také dalšími klasifikátory (např. „násilí“).⁸⁷

⁸¹ Článek 5 Všeobecných předpisů. In: NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.3.a této Zprávy].

⁸² Vlastní klasifikační systém používá např. Německo.

⁸³ PEGI: Všeobecně. In: NICAM – Manuál pro kodéry (výňatek – pracovní překlad) [příloha 3.4.6.a této Zprávy].

⁸⁴ Článek 10 Všeobecných předpisů. In: NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.3.a této Zprávy].

⁸⁵ Článek 6 Všeobecných předpisů. In: NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.3.a této Zprávy].

⁸⁶ Článek 7 Všeobecných předpisů. In: NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.3.a této Zprávy].

⁸⁷ Korespondence s Kanceláří NICAMu.

Reklama na audiovizuální produkt v tištěných médiích

Reklama na určitý audiovizuální produkt prostřednictvím tisku musí být také klasifikována a označena piktogramy, a to podle přesně stanovených pravidel:

Velikost jednotlivých piktogramů v tisku

- deník standardního formátu 0,5 cm,
- deník velkého formátu 1 cm
- 2 sloupce 50 inzerátů 3 mm⁸⁸

Velikost jednotlivých piktogramů na plakátech

- formátu A1 a menších 1,5 cm,
- formát větší než A1 2,5 cm⁸⁹

Ukázka použití piktogramů na plakátu k premiérovanému filmu.⁹⁰

⁸⁸ Článek 3 Všeobecných předpisů. In: NICAM – Všeobecné předpisy, dílčí předpisy (pracovní překlad) [příloha č. 3.4.3.a této Zprávy].

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Zdroj: Prezentace ředitele kanceláře NICAMu Wima Bekkerse *The NICAM system for the protection of minors*, pronesená na odborném semináři na téma Společná regulace a jednotný systém klasifikace programů (MK ČR, 6.3.2008). Dostupná na WWW <http://www.avklasifikace.cz/index.php?menu_id=9> [cit. 17.11.2008].

1.3.2.4. Přednosti a slabé stránky systému s ohledem na možné zavedení v České republice

Přednosti

Tvůrci systému *Kijkwijzer* právem zdůrazňují jeho jednoduchost, validitu, spolehlivost, flexibilitu a praktičnost. Systém je skutečně vytvořen tak, aby jeho správa i užívání byly co **nejjednodušší**. Vše, co není potřebné (například již zbytečné otázky v dotazníku), je vyřazováno. Systém klade důraz na **transparentnost**, naprostá většina informací je snadno ověřitelná, algoritmus dotazníku je jednoduchý, existence klasifikačních kategorií jsou snadno odůvodnitelné. **Validita** systému je založena na propojení výsledků vědeckého bádání a výzkumu veřejného mínění. Systém tady funguje jako **ověřená spotřebitelská informace**. Díky jednoduchosti, transparentnosti a validitě systému bylo dosaženo jeho **spolehlivosti**. Ta je zajišťována vyhodnocováním stížností veřejnosti, pravidelnými evaluacemi, zastoupením audiovizuálního průmyslu ve vedení NICAMu a výzkumy veřejného mínění. Systém je přístupný kritice, respektuje vývoj sociokulturní sféry, obecné změny postojů veřejnosti, rozvoj žánrů a formátů v audiovizuálním průmyslu i důsledky technických změn. Tato **flexibilita** je založena na skutečnosti, že formulář lze relativně jednoduchým způsobem a během relativně krátké doby upravovat. **Praktičnost** systému úzce souvisí s jeho jednoduchostí, která s sebou přináší i **nižší provozní náklady** než v případě státně byrokratických způsobů klasifikace (cenzury) a **rychlost a univerzálnost** systému, respektive jeho snadné uplatnění v řadě oblastí audiovize. Dodejme, že za systémem stojí vyhraněný pragmatický postoj, díky němuž se podařilo nalézt opravdu **vyvážený model zohledňující všechny tři zainteresované strany: audiovizuální průmysl, cílová divácká skupina, kompetentní úřady**. Systém je výhodný pro všechny tyto skupiny a jakákoliv vybočení směrem ke snížení pozice některé z nich by se díky propracovaným kontrolním mechanismům rychle projevila. Systém pracuje s pokud možno **objektivizovatelnými daty**. Páteří fungujícího systému je ovšem také **korektnost v přístupu**. Všechny zainteresované subjekty jsou ochotny spolupracovat a systém nikdo podstatný nebojkotuje. Nezávislé komise jsou obsazovány skutečně nezávislými odborníky bez politických motivací. Rozhodnutí Komise pro stížnosti NICAMu jsou transparentní, odůvodnitelná a také vymahatelná.

V případě úvah o možném zavedení systému *Kijkwijzer* v České republice – ať již v původní či jakkoliv modifikované verzi – by bylo žádoucí mít na paměti výše vyjmenované základní výhody nizozemského systému a trvat na jejich zachování. Jedině tak může být český systém tak úspěšný a kvalitní jako systém nizozemský.

O kvalitě nizozemského systému svědčí také skutečnost, že je **velmi kladně hodnocen na mezinárodní úrovni**. V roce 2006 byl Evropskou komisí ohodnocen jako úspěšný příklad koregulace. Celoevropský systém klasifikace her PEGI je odvozen od *Kijkwijzeru* a institut NICAM je jeho administrátorem. *Kijkwijzer* byl přejat s národními odchylkami v Turecku a na Islandu, s dalšími zeměmi včetně Belgie či České republiky se jedná.⁹¹

Slabé stránky

Přestože systém je obecně považován za velmi dobrý, má samozřejmě své slabé stránky či limity. Je jasné, že v oblasti klasifikace audiovizuálních produktů nikdy **nelze dosáhnout stoprocentní dokonalosti**. Klasifikace bude vždy prováděna konkrétními lidmi, proto nelze zcela vyloučit subjektivní faktor.

⁹¹ Prezentace ředitele kanceláře NICAMu Wima Bekkerse *The NICAM system for the protection of minors*, pronesená na odborném semináři na téma Společná regulace a jednotný systém klasifikace programů (MK ČR, 6.3.2008). Dostupná na WWW <http://www.avklasifikace.cz/index.php?menu_id=9> [cit. 17.11.2008].

Paradoxně je potenciální slabinou skutečnost, že se systém snaží pracovat pouze s objektivizovatelnými daty. Tím, že se systém soustřeďuje na smyslově vnímatelné charakteristiky obsahu audiovizuálního produktu, v podstatě neposuzuje kontext (jen rozlišuje fikci a „non-fiction“) a záměrně se vyhýbá klasifikaci možné interpretace dětským divákem, může se například stát, že film s jasně humanitním poselstvím a výchovným vyzněním nemůže být zařazen do vysílání v příhodnou dobu kvůli své brutalitě (např. *Zachraňte vojína Ryana* nebo *Schindlerův seznam*). Chybí zde jakýsi **rámecový hodnotící klasifikátor**, který by film posunul do jiné klasifikační kategorie. Na druhou stranu, takový faktor by nebyl nikdy objektivní, ani by nezajistil, že dítě vyznění bez dalšího vysvětlení pochopí.

Dotazník je skutečně velmi jednoduchý, přesto však pro neškoleného člověka těžko vyplnitelný. **Nutnost školení** je jasným limitujícím faktorem, protože sebou přináší řadu organizačních nároků a vedlejších nákladů.

Obsahové kategorie (deskriptory) jsou jen **hrubým výběrem z řady fenoménů** potenciálně ovlivňujících vývoj dětí a mladistvých. Věkové kategorie navíc nemohou zohlednit **rozdílný individuální vývoj** různých dětí a mladistvých.

Přestože se systém snaží fungovat na nadnárodních principech a je s úspěchem přebírán také dalšími státy, nese stopy **národní podmíněnosti**. Kategorie „diskriminace“ například reaguje na problém nizozemské společnosti s migrací z arabských států, v českém kontextu má však diskriminace jiný kontext. Kategorie „zneužívání alkoholu“ by vzhledem k frekvenci tohoto jevu v českých audiovizuálních produktech mohla být zbytečně devalvována (konzumace piva je sociokulturním faktem, který se promítá do pohádek od *Dařbujána a Pandrholy* po *S čerty nejsou žerty*). Kategorie „strach“ je podle našeho mínění ryze kontextová a je na pomezí objektivního a subjektivního hlediska a její přesná definice v českém dotazníku by měla možná být podložena upřesňujícím výzkumem či syntetickou studií.

Systém navíc nese slabinu všech klasifikačních systémů: může především u některých dětí a mladistvých fungovat zcela obráceně, než jak je zamýšlen. Deskriptory a klasifikátory se mohou stát informací o kýženém zakázaném ovoci, které je nutno ochutnat.

Systém navíc není zcela univerzální, nedokáže se dostatečně vyrovnat například s problémem **živého a semi-live vysílání**, a v současné době kupříkladu zatím ani s problémem primárně internetových audiovizuálních produktů.

Závěr

Podstatné je, že *Kijkwijzer* vznikl v Nizozemsku přelomu minulého a tohoto století ve zcela **konkrétním historickém, sociokulturním, politickém, legislativním a organizačním rámci**. Předcházející nizozemský systém klasifikace filmů již delší dobu nefungoval. Podařilo se zabezpečit vůli široké skupiny kompetentních úřadů a audiovizuálního průmyslu a vytvořit radikálně novou legislativu a založit nový systém klasifikace. Jasným předpokladem možnosti jednání o reformě, ale také velmi rychlého a v podstatě bezproblémového rozšíření nového klasifikačního systému byla bezpochyby silná a rozvinutá svazová činnost v audiovizuálním průmyslu, která zahrnovala nejen oblast filmové distribuce a televizního vysílání, ale také oblasti výroby a šíření dvd včetně maloobchodníků a půjčoven.⁹²

Je zřejmé, že **mediální prostředí České republiky se nachází v diametrálně odlišné situaci**. Proto zavedení systému do českého prostředí může provázet řada očekávatelných i nečekaných problémů souvisejících především s rozdílnou historickou zkušeností,

⁹² Korespondence s Kancelář NICAMu.

legislativou, politickou vůlí, možnostmi úřadů, nedostatečnou organizovaností a vůlí některých složek audiovizuálního průmyslu i rozdílným postojem české veřejnosti.

1.3.2. Klasifikace audiovizuálních produktů používané v dalších evropských zemích

V rámci projektu byly analyzovány klasifikační systémy ve vybraných zemích Evropské unie mimo jiné s následujícími závěry:

Ve vybraném vzorku se nejčastěji setkáme s modely více či méně úspěšně **kombinujícími regulační systém** (film, dvd aj.) **se systémem sebe- či koregulačním** (televizní vysílání aj.). Tyto struktury **většinou ani nemají ambici vytvářet tzv. „jednotný klasifikační systém“**. Naopak, často používají různých klasifikátorů v různých typech médií (např. piktogramy u filmů, časové hranice v televizním vysílání). Audiovizuální produkty tedy bývají hodnoceny různými subjekty podle různých pravidel. Systém může fungovat relativně uspokojivě, má však jasná slabá místa („nespravedlnost“ systému, několikerá klasifikace stejného produktu v různých typech šíření, příliš široká a finančně náročná institucionální základna, problém s klasifikací nových médií apod.). Příkladem zemí s takovým systémem může být Dánsko, Irsko, Rakousko, Švédsko, Velká Británie a částečně Finsko či Německo.

Organizačně celistvějším případem jsou **systémy, které** tak jako první skupina **kombinují regulaci a sebe- či koregulaci**, zároveň se však snaží rozdíly plynoucí z disproporcí mezi klasifikací filmů, televize a dalších médií překlenout **využitím stejných pravidel pro více/všechny typy hodnocených médií**. Byť s vědomím, že klasifikaci v různých médiích provádí různé subjekty. Typickým příkladem tohoto relativně nového trendu jsou Maďarsko, Slovensko a do značné míry i Francie.

V Evropě stále existují systémy, které jsou považovány za **nevyhovující mj. z důvodů, že jejich legislativa není v oblasti klasifikace celistvá**. Kromě zmíněné disproporce výše uvedených skupin vznikají také nerovnosti v právní postžitelnosti a zajištění kontroly, evidence apod. Typickým příkladem může být Polsko, ale také Česká republika. Obě země jsou si problému vědomy a chystají změny směrem k zavedení jednotných pravidel.

Zcela **přelomový a unikátní model, který zavedlo Nizozemsko**, můžeme označit za vývojově nejmodernější variantu. Komisioní filmová a (do značné míry subjektivní) televizní klasifikace byla nahrazena **sebe- či koregulačně spravovaným** posouzením prostřednictvím on-line dotazníku, který pomůže audiovizuální produkt přesně vyhodnotit. Systém je **skutečně „jednotný“, univerzálně přenositelný na většinu existujících audiovizuálních médií** (výzkum v oblasti internetu se právě provádí). Jeden produkt je hodnocen skutečně pouze jednou. Další výhodou je **praktičnost, decentralizovanost, finanční úspornost, transparentnost či rychlost** systému a jeho **snadná přenositelnost do jiných sociokulturních prostorů**. Není divu, že velmi úspěšný princip byl již převzat dalšími zeměmi – Islandem či Tureckem – ale také celoevropským systémem kontroly počítačových, video a on-line her PEGI.

Pokusíme-li se analyzovat jednotlivé systémy v srovnávací perspektivě, nabídnou výsledky analýzy tyto obecnější trendy vývoje klasifikačních systémů:

- **Změna systému klasifikace směrem k celistvosti.** Tradiční způsoby klasifikace metodou, při níž každý hodnocený produkt musela shlédnout odborná komise, jež posléze musela najít jednotné stanovisko, je velmi zatěžující a uplatnitelný pouze v případě těch nejtradičnějších způsobů šíření audiovize – na filmu, případně na pevných nosičích – v řádově stovkách případů ročně. V žádném ze sledovaných

případů nebyl tento způsob uplatněn na výhradně televizní produkty, natož na produkty šířené tzv. novými médii. Z pohledu celého mediálního trhu staré komisioní systémy tvoří anachronismus. Aktuální jsou tzv. „jednotné systémy klasifikace“, které zohledňují širokou škálu médií a umožňují tím efektivnější využití systému (klasifikace jednoho produktu jedenkrát).

- **Příklon od regulačního modelu k modelu sebe- či koregulačnímu.** Stát se vzdává úlohy přímého „cenzora“, aby zaujal funkci garanta a dohlázele na kvality systému. Aktivní role se dostává do rukou audiovizuálního průmyslu. Tato varianta se ukazuje být dostatečně efektivní a většinou mnohem levnější. Nutnou podmínkou funkčnosti takového modelu jsou přesná pravidla klasifikace. V opačném případě dochází ke sporům mezi industrií a dozorčím orgánem.
- **Obecná tendence k liberálnosti a solidnímu odbornému základu klasifikačních systémů.** Moderní psychologické a sociologické studie odhalují problematiku možné škodlivosti médií v celé její šíři, zohledňují individualitu dítěte a mladého člověka v závislosti na jeho sociokulturním zázemím a také skutečnost, že většina dnešní populace, žijící v tzv. informační společnosti, projevuje vyšší míru mediální gramotnosti i schopnosti přirozené psychické obrany proti rušivým vlivům médií. Většinou již od 60. let 20. století je ve výsledcích klasifikačních komisí jednotlivých zemí zřetelný postupný odklon od moralismů a přísných restrikcí směrem k větší volnosti podmíněné často vyšší mírou informovanosti diváka. V úvahu jsou brány také další aspekty díla – jeho umělecká úroveň, celková možnost vnímání malým dítětem či humorný podtext.
- **Využití nových médií a decentralizace.** Ukazuje se, že k vytvoření nových systémů kontroly médií je velmi účinné využít nejnovější formy médií samotných. Bezpečnost internetu je v dnešní době neefektivněji propagována **na internetu samotném**. Stejně tak **webová aplikace on-line dotazníku**, která může být spuštěna v kterékoliv kanceláři, velmi dobře reflektuje skutečnost, že díky novým médiím rapidně přibývá počet audiovizuálních produktů jako takových i počet jejich subjektů, které je šíří.⁹³

⁹³ Tereza Dvořáková a David Czesany, *Klasifikace audiovizuálních produktů podle věkových hranic v zemích Evropské unie*, s. 30-31 [Příloha č. 3.2.7. této Zprávy].

1.4. Podmínky, možnosti a limity aplikace systému *Kijkwijzer* v českém prostředí

Je nepochybné, že nizozemský systém klasifikace audiovizuálních produktů je pevně zakotven v politickém, právním a sociokulturním prostředí, v němž vznikl a vyvíjel se. Nese základní rysy tohoto prostředí, odráží technické možnosti doby svého vzniku a je „svému“ prostředí přizpůsoben. Zhodnotit podmínky, možnosti a limity aplikace systému *Kijkwijzer* v českém prostředí znamená především vyhodnotit míru jeho univerzálnosti a limity jeho přizpůsobitelnosti z různých pohledů, především z pohledu technické realizovatelnosti a kulturní, právní, sociální a psychologické převoditelnosti.

V této kapitole se pokusíme nejprve analyzovat technologické (a technické) a organizační podmínky využitelnosti systému společnosti NICAM v českém prostředí (podkapitola 1.4.1.). Pak se soustředíme na psychologické souvislosti případného zavádění klasifikačního systému vycházejícího ze systému *Kijkwijzer* (podkapitola 1.4.2.) a konečně se budeme věnovat sociálním a kulturním podmínkám, které průběh (a koneckonců i úspěch) zavádění ovlivňují, či dokonce podmiňují (podkapitola 1.4.3.).

Při rozboru situace z jednotlivých aspektů průběžně bereme v úvahu to, že aplikace systému *Kijkwijzer* v českém prostředí má v technologické, psychologické i sociokulturní rovině různé stupně potenciální „doslovnosti“. Systém je teoreticky možné *převzít* jako hotové know-how a omezit se na jeho překlad a na zvládnutí organizačních podmínek a důsledků jeho zavedení kopírující nizozemskou situaci. Systém *Kijkwijzer* je ale také možné chápat jako výchozí model a *adaptovat* na české podmínky, a to technologicky (vyvinout vlastní software ad.), psychologicky nebo sociokulturně (například zavedením vlastních, „českých“ věkových hranic, sledovaných kritérií potenciální škodlivosti audiovizuálních produktů apod.) i legislativně. Systém *Kijkwijzer* je koneckonců možné využít i jen jako *volnou inspiraci* k vybudování systému zcela původního, který by zcela bez výhrad akceptoval specifika českého prostředí. V této kapitole jsme všechny tři možné přístupy k využití systému *Kijkwijzer* brali v potaz a snažili se poznatky získané o (a) technologických podmínkách realizace, (b) psychodynamické rovině problému i o (c) postojích veřejnosti vyhodnocovat právě z tohoto pohledu.

K posouzení aplikovatelnosti systému *Kijkwijzer* vznikla během řešení projektu řada podkladových expertních, výzkumných a řešeršních studií, k nimž se v této kapitole odkazuje a které jsou zařazeny do příloh k této závěrečné zprávě.

1.4.1. Technologické a organizační podmínky proveditelnosti

1.4.1.1. Technologická proveditelnost

Technologická studie proveditelnosti, která byla pro potřeby této Zprávy vytvořena, je strukturována tak, aby teoreticky otevřela otázky všech možných variant výstavby systému a posléze na základě informací institutu NICAM navrhla optimální způsoby řešení.

Studie vychází ze zadání, že základním modelem, z něhož se má vycházet, je systém *Kijkwijzer*. Tento systém podrobuje základní analýze a dochází k závěru, že systém je **z technologického hlediska vhodným východiskem k úvahám o převzetí či inspiraci**, neboť „*pokud již existuje systém zavedený na evropském mediálním trhu (tj. Kijkwijzer) a je v zásadě kompatibilní s požadavky, které na takový systém mohou být kladeny českou legislativou, bylo by nemoudré existenci takového systému nevízt v úvahu*“. Konkrétní výhody systému stručně definuje autor studie takto: „*Je vhodné použít Internet jako nosnou vstupně/výstupní platformu pro zadávání dat a vyzvedávání výsledků. Použití protokolu http a vstupně/výstupních formátů HTML/XML umožní snadnou implementaci do systémů vysílatelů. Technicky by mělo jít o jeden nebo několik serverů, které zpracovávají data ze*

vstupních formulářů a ukládají mezivýsledky do databáze a následně je poskytují na vyžádání buď textovou nebo grafickou formou vysílatelům.⁹⁴

Vycházíme-li z toho, že jde o zhodnocení využití systému *Kijkwijzer*, nacházíme tři způsoby jeho technického využití: (1) použití systému s **úpravou pro český audiovizuální prostor**, (2) použití systému **koordinovaného se systémem zahraničním**, (3) **použití vlastního unikátního systému** (v tomto případě „ideově“ inspirovaného nizozemským modelem).

V prvním případě by celý systém fungoval na zahraničních (nizozemských) serverech a ukládal by se na zahraniční (nizozemské) databázi. V České republice by existovalo pouze organizační zázemí „české varianty“ systému, zajišťující například překlad dotazníku, ale také třeba národní variantu systému, z technologického hlediska *interní algoritmy hodnocení*. Systém by nebyl podmíněn tím, že by výsledky klasifikace jednoho produktu musely být ve dvou či více státech shodné, naopak, jeden produkt by v databázi mohl obsahovat více klasifikací podle jednotlivých zemí. Veškeré technologické procesy by byly v zahraničních rukou. Výhodou této varianty je obrovské organizačně-technické zjednodušení, nevýhodou je naprostá závislost na zahraničním partnerovi, a to jak ekonomická (podřízenost jeho finančním představám za poskytnutý servis), tak technologická (všechny změny v běhu systému by bylo nutné řešit s ním). Tato varianta by mohla být výhodná i pro zahraničního partnera, protože by takový postup do budoucna mohl institutu NICAM otevřít cestu ke společné evropské databázi klasifikací audiovizuálních produktů.⁹⁵

Druhá varianta – použití systému koordinovaného se systémem zahraničním (v našem případě nizozemským) – vychází z předpokladu, že by český a zahraniční (nizozemský) systém také z velké části fungovaly dohromady. Národně specifikovaná data by se archivovala do společné databáze. Na českém území by bylo vytvořeno *importně/exportní rozhraní, které sbírá hodnocení nebo mezivýsledky vložených hodnocení*. Teprve takto zpracovaná data by byla předávána do zahraničí. Pro tento postup by oba systémy mezi sebou musely pro výměnu dat *implementovat komunikační rozhraní*, aby mohly vzájemně přebírat informace. Tato varianta by samozřejmě umožnila nejen počestění systému, ale také možnost vkládání vlastních národně specifikovaných variant dotazníku. Výhodou je, tak jako v prvním případě, že pokud se oba národní dotazníky obsahově příliš neodchýlí, existuje možnost klasifikovat jeden produkt jednou v obou zemích naráz (s využitím matematicky snadno odvoditelné převodní tabulky). Nevýhodou je nutnost udržovat další – národní (české) – rozhraní, tj. další subsystém, kvůli kterému by celá struktura nadále bobtnala.⁹⁶

Poslední varianta navrhuje, že by byl v České republice vybudován vlastní, unikátní systém, toliko inspirovaný systémem *Kijkwijzer*. Veškeré technologické zázemí by leželo v České republice. Způsob využití nizozemského know-how (ať už nákupem licence či volněji nákupem „idey“) by závisel na dalším jednání s institutem NICAM. Na těchto dohodách a požadavcích české strany by záleželo, nakolik by bylo potřeba investovat také do vlastního vývoje systému jak z pohledu technologie, tak z pohledu obsahu dotazníku. Tato varianta je technologicky a organizačně nejnáročnější, na druhou stranu umožňuje naprostou autonomii systému vůči *Kijkwijzeru*. Vzhledem k rozdílným výším platů a cen služeb v České republice a západní Evropě je možné předpokládat, že by tato varianta mohla být také finančně výhodná. Nevýhodou systému je komplikovaná propojitelnost se zahraničními systémy v případě hypotetického zavádění celoevropského systému v budoucnosti.⁹⁷

⁹⁴ Michal Krsek, *Hodnocení audiovizuálních produktů na území ČR. Možnosti budování systému v ČR z pohledu technologií*, s. 3-4 [Příloha č. 3.2.7. této Zprávy].

⁹⁵ Tamtéž, s. 5-6.

⁹⁶ Tamtéž, s. 5.

⁹⁷ Tamtéž, s. 4-5.

Z jednání s NICAMem vyplynulo, že varianty počítající s možností částečného propojení systémů nejsou realizovatelné, protože nizozemský partner není schopen z kapacitních důvodů provozovat systém pro Českou republiku, a to ani za úplaty. **Nezbývá tedy než vybudovat systém technologicky zcela ukotvený v České republice.** Systém může být na základě jednání s NICAMem vybudován reálně v podstatě dvojím způsobem:

- nákupem celé licence NICAMU;
- vybudováním unikátního systému inspirovaného *Kijkwijzerem*.

Nákup celé licence NICAMu je způsob, který zvolily také další země (Island, Turecko). NICAM za licenci v ceně 45.000,- EUR (cca 1.200.000 Kč na sklonku roku 2008) a roční udržovací poplatek ve výši 7.500 EUR (cca 200.000 Kč) nabízí licenci s právem k užívání systému na území České republiky, zdrojový kód systému a obsahové a administrativní know-how (dotazník, klasifikační klíč, manuály, podkladové materiály, vnitřní předpisy apod.). Licence nezahrnuje případné náklady na práci zaměstnanců NICAMu (např. zaškolení českých pracovníků) a práva na užití piktogramů.⁹⁸ Zakoupený systém by v rámci licence mohl být upraven podle potřeb české strany, ovšem všechny změny by v praxi musely být konzultovány s NICAMem, aby se český systém technologicky příliš neodchýlil od nizozemského systému a neztratil tím technologickou podporu.⁹⁹ Michal Krsek ve své studii upozorňuje na technický problém případného zavedení systému *Kijkwijzer* v České republice: systém je napsán v aplikačním prostředí Adobe ColdFusion. Cena Adobe ColdFusion je 1,400 EUR (cca 40.000 Kč). V České republice existuje jediný webhoster, který podporuje platformu ColdFusion. Nabízí však pouze podporu nižší verze systému. To znamená, že **podpora systému v České republice je velmi omezená.** Zároveň společnost Adobe disponuje v České republice pouze prodejním týmem, technická podpora v rámci České republiky ze strany Adobe tudíž není reálná. Náklady na technologii jsou v tomto případě odhadovány na 2.430.000,- Kč v prvním roce a 840.000,- Kč v dalších letech.¹⁰⁰

Varianta **vybudování unikátního národního systému inspirovaného *Kijkwijzerem*** by v praxi znamenala, že by česká strana od NICAMu koupila pouze jeho know-how, tj. nápad na řešení klasifikace on-line dotazníkem určitých technologických kvalit. Samostatně by bylo definováno technologické a obsahové zadání a následovala by fáze vývoje technologie systému i obsahu dotazníku. Vyvinutý systém by fungoval pouze v České republice, a to v jakémkoliv vybraném aplikačním prostředí. Chyběla by technologická podpora nizozemské strany. **Výhodou této varianty je její cena.** Z technologického hlediska se odhad pohybuje kolem 1.630.000,- Kč v prvním roce a 580.000,- v dalších letech. Tento odhad však neobsahuje případné náklady na vývoj vlastního dotazníku, např. skupinou akademiků spolupracujících s jednotlivými svazy audiovizuálního průmyslu. Nezávisle vyvinutý národní systém by samozřejmě bylo možné v případě jeho úspěchu za úplaty nabídnout také dalším zemím. **Nevýhodou je vyšší riziko neúspěchu v zavádění systému.** Tuto nevýhodu lze překlenout např. „nákupem“ dostatečného množství konzultací z nizozemské strany. Další nevýhodou, spadající do mimotechnologických oblastí, je riziko nenalezení všeobecného konsenzu v případě vyvíjení vlastního dotazníku či příliš dlouhé a finančně náročné jednání o jeho podobě.¹⁰¹

Autor technologické studie v závěru doporučuje jako výhodnější variantu vybudování unikátního národního systému s podmínkou kvalitních smluvních ošetření rizik případného neúspěchu, která by minimalizovala případné finanční ztráty.

⁹⁸ Korespondence s Kanceláří NICAMu.

⁹⁹ Michal Krsek, *Hodnocení audiovizuálních produktů na území ČR. Možnosti budování systému v ČR z pohledu technologií*, s. 16 [Příloha č. 3.2.7. této Zprávy].

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 14-15.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 16-17.

V případě krachu této varianty by bylo možné zvolit variantu nákupu licence.¹⁰² Konkrétní způsoby řešení systému (počty a úlohy serverů, typy subsystémů a databází, užitých technologických prostředků, druhy rozhraní a způsoby aplikace systému na jednotlivé způsoby šíření audiovizuálních produktů apod.) jsou podrobně popsány ve studii *Hodnocení audiovizuálních produktů na území ČR. Možnosti budování systému v ČR z pohledu technologií.*¹⁰³

1.4.1.2. Postoje zástupců audiovizuálního průmyslu

S ohledem na skutečnost, že nizozemský model klasifikace audiovizuálních produktů podle věkových hranic je založen na principu seberegulace (resp. koregulace), bylo jedním z nejdůležitějších bodů řešení projektu zjistit postoje zástupců audiovizuálního průmyslu a případně také odborné veřejnosti.

V této souvislosti jsme v průběhu projektu uskutečnili sérii kroků vedoucích k zajištění (1) dostatečného povědomí o existenci projektu, (2) stanovisek jednotlivých skupin, (3) zmapování a částečné strukturaci těchto stanovisek.

Profesní skupiny audiovizuálního průmyslu

Základem naší komunikace s veřejností byla jednání s profesními skupinami audiovizuálního průmyslu, tedy zástupci společností a svazů, které se pohybují v oblastech, kde by mohla být klasifikace audiovizuálních produktů zavedena. Profesní veřejnost jsme oslovili na několika různých úrovních: angažováním jejích zástupců v projektové radě, formou tiskové zprávy, účastí na odborných konferencích, vytvořením webových stránek včetně uzavřeného oddílu pro profesní veřejnost, sérií prezentací projektu a následujících diskuzí s jednotlivými profesními skupinami a další komunikací s profesními svazy a zástupci jednotlivých profesních organizací s cílem sběru stanovisek těchto subjektů k projektu.

Tisková zpráva o existenci a východiscích projektu byla rozeslána médiím, členům projektové rady a vybraným subjektům působícím v oblasti audiovize 21. 7. 2008. Zpráva obsahovala vedle stručné charakteristiky systému *Kijkwijzer* také odkazy na webové stránky projektu www.avklasifikace.cz. Tyto stránky byly zprovozněny v květnu 2008. Obsahují řadu informací o řešení projektu a podklady včetně překladů materiálů NICAMu a dílčích studií projektu. Přímou profesní veřejnosti byla určena navíc neveřejná sekce obsahující další sérii materiálů interního charakteru nebo podléhajících autorskoprávní ochraně.

Safer Internet Institut, organizátor mezinárodních odborných konferencí věnovaných problematice regulace na internetu a hodnocení obsahu a bezpečnému internetu, které proběhly v 26. 6. 2008 a 15. 12. 2008, umožnil našemu týmu vystoupit s prezentacemi projektu před profesní veřejností z řad tzv. nových médií i dalších zainteresovaných profesních skupin, odbornou veřejností, politiky, a částečně také zástupci evropských autorit na poli klasifikace audiovizuálních produktů (NICAM, PEGI aj.).

Nejdůležitějším článkem komunikace profesní veřejnosti se ale staly **prezentace spojené s diskuzí o projektu**. Profesní skupiny byly pracovníčně rozděleny do několika skupin:

(1) výrobci a tvůrci audiovizuálních produktů a jejich svazy (producenti, režiséři, další tvůrci, Asociace producentů v audiovizi, Český filmový a televizní svaz - FTES, Asociace režisérů a scénáristů - ARAS, filmové školy apod.),

(2) distributoři filmů a dvd a jejich svazy, výrobci dvd, provozovatelé kin (hlavní distribuční společnosti a výrobci dvd, hlavní kina, Unie filmových distributorů, Česká protipirátská unie, Asociace provozovatelů kin, Asociace českých filmových klubů aj.),

¹⁰² Tamtéž, s. 18.

¹⁰³ Tamtéž, s. 3-14.

(3) provozovatelé a poskytovatelé televizního vysílání a jejich svazy (terestrické, kabelové i satelitní televize působící v celé České republice, Asociace televizních organizací, Česká asociace kompetitivních komunikací, Asociace digitálních televizí),

(4) zástupci tzv. nových médií a jejich svazy (poskytovatelé audiovizuálních produktů šířených internetem či přenosnými telekomunikačními a záznamovými zařízeními, Česká asociace provozovatelů mobilních sítí, Asociace provozovatelů veřejných telekomunikačních sítí, Sdružení pro informační společnost, Abex),

(5) zástupci regulátorů a odborné veřejnosti, postoje široké veřejnosti.

Jednání skupiny výrobců a tvůrců audiovizuálních produktů se setkala s nezájmem. Přes potvrzení svazů, že pozvánka byla rozeslána všem důležitým členům, nedorazil na prezentaci ani jediný zástupce. Po tomto neúspěchu následovala osobní jednání se svazy Asociace producentů v audiovizi, Asociace režisérů a scénáristů (ARAS) a Český filmový a televizní svaz (FITES). Ty přislíbily zaslání písemného stanoviska k projektu. Bohužel ani jeden ze svazů příslib nesplnil a **stanovisko z této profesní skupiny se získat nepodařilo.**

Naopak s velkým zájmem se setkala **jednání s distributory filmů a dvd a zástupci kin.** Na setkání dorazily téměř dvě desítky zástupců nevýznamnějších distribučních společností a kin.¹⁰⁴ S nezájmem se setkání setkala jen u zástupců výrobců dvd. Distributoři a „kinaři“ velmi zřetelně definovali dílčí kritická místa projektu ze svého profesního pohledu: (a) časová nemožnost klasifikovat filmy před výrobou propagačních materiálů, (b) nejasnosti ve věci klasifikace jednorázově dovezených dvd a jednorázově uváděných filmů, (c) problém s rozdílnými způsoby klasifikace v České republice a na Slovensku s ohledem na obrovskou propojenost obou distribučních trhů, (d) problém existence různých jazykových verzí téhož filmu, (e) praktická nekontrolovatelnost věkových kategorií „6“ a „12“ v kině a videopůjčovně a otázka postihů, (f) obtížná obhajitelnost kategorie „16“ vzhledem k neplnoletosti. Několikrát padlo upozornění, že systém bude finančně a organizačně náročný, ať již z pohledu distributora s velkým objemem titulů (především dvd-distribuce), tak s ohledem k provozu celého aparátu.¹⁰⁵ **Silný byl i názor, že v případě „kinařů“ by systém fakticky boural praxi, která v současnosti funguje.**

Unie filmových distributorů projekt prodiskutovala na svém dalším zasedání a zaslala **oficiální stanovisko.** Ve stanovisku se konstatuje, že současný systém určování klasifikace ve filmové distribuci fungující od roku 1993 nezaznamenal v podstatě žádné stížnosti, a lze jej tedy považovat za prověřený. Doporučení evropských orgánů se vztahují ke sjednocení podmínek televizního šíření a nových médií, nikoliv filmové distribuce. Televizní praxe vyžaduje vzhledem ke svému odlišnému charakteru (informativní charakter klasifikátorů, a ne zamezení sledování, prvek náhody, množství diváků) odlišné nástroje. Přestože je nizozemský model jedním z nejpropracovanějších v Evropě, „každá systematizace musí nutně problém zjednodušovat a nemůže jej reflektovat v plné komplexnosti“. Dokládají to například nejasnosti ve věci přeshraničního nákupu zboží. Unie filmových distributorů i přes své **jasně negativní stanovisko** k zavedení jednotného systému pro všechna média deklaruje pochopení pro jeho nutnost v televizní praxi i připravenost podílet se na vzniku nového systému a případně se účastnit práce „*etické seberegulační komise*“ po vzoru Rady pro reklamu.¹⁰⁶

Největší zájem vyvolalo jednání o jednotném systému klasifikace mezi **provozovateli televizního vysílání.** Naopak, zájem až na výjimku (Asociace televizních organizací) neprojevali jednotlivé oslovené svazy a také zahraniční stanice vysílající na území České

¹⁰⁴ Seznamy účastníků jednání [viz příloha č. 3.3.4. této Zprávy].

¹⁰⁵ Setkání 02 – distributoři kina, výrobci a distributoři dvd apod. In: Needitované pracovní poznámky z jednání s profesními skupinami [viz příloha č. 3.3.5. této Zprávy].

¹⁰⁶ Aleš Danielis (UFD), *Stanovisko k projektu AV klasifikace* [viz příloha č. 3.3.7. a této Zprávy].

republiky včetně těch, které poskytují českou verzi svého programu. Na jednání nebyli z kapacitních důvodů pozváni zástupci regionálních a lokálních televizních stanic, které by vzhledem k charakteru svého programu (minimum dramatických pořadů) neměly mít se zavedením systému větší problémy. Zájem zástupců terestrických celoplošných televizí je pochopitelný vzhledem k současné neuspokojivé situaci rozdílného a netransparentního posuzování vhodnosti programů pro děti a mladistvé ze strany samotných vysílatelů a jejich dozorčího orgánu Rady pro rozhlasové a televizní vysílání (viz kapitola 1.2.3.1.), která nejvíce dopadá právě na jejich hlavy. Současná situace byla mnohokrát definována jako neuspokojivá a přítomní zástupci televizí deklarovali **kladný postoj k systému**. Shodli se, že jeho zavedení by nemělo přinést do vnitřního systému televizí významnější navýšení nákladů, protože k tzv. screeningu všech pořadů (včetně archivních) z ohledem na jejich věkovou vhodnost (s využitím zahraničních klasifikačních systémů) dochází pod vlivem stávající legislativy už nyní. Technické zapracování (propojení interního systému s klasifikační databází) by mělo být možné realizovat do jednoho roku. Vysílací plány by zavedením systému nijak narušeny být neměly. Zástupci televizí jednoznačně uvítali možnost zavedení věkové hranice „12“, protože mnohem zřetelněji než současná praxe definuje, co je možné pouštět mezi 20. a 22. hodinou. V České republice používané kategorie „15“ a „18“ jsou z pohledu televizí zastaralé a způsobují řadu problémů (např. v definici pořadu vhodného k vysílání mezi 20. a 22. hodinou).

Zástupci televizí i přes svůj evidentně kladný postoj k možnému zavedení klasifikace po vzoru NICAMu upozornili na některé nedostatky a nejasnosti: zpochybňovali schopnost zaměstnavatele (televize) ručit za správná jednání (klasifikaci) svého zaměstnance (kodéra), upozorňovali na to, že nizozemský systém je silně národně podmíněn a že vznikne potřeba systém přizpůsobit českým divákům, deklarovali nutnost jasně definovat nejmenší jednotku pořadu a potřebu, aby systém byl schopen rozlišit různé jazykové verze jednoho filmu.

Jednoznačně zazněl požadavek **přípravné fáze zavádění projektu**, už vzhledem k obrovské náročnosti klasifikací všech (tj. i již reprízovaných) pořadů v prvním období. Možným řešením by mohlo být zavádění klasifikací podle žánrů postupně (např. zpočátku jen hrané filmy a videoklipy, později dokumentární filmy atd.). Stejně tak by mohlo (alespoň zpočátku) fungovat pravidlo, že pořady uváděné po 22. hodině by již nemusely být klasifikovány nebo byly automaticky označovány v nejvyšší klasifikaci. Poskytovatelé televizního vysílání upozornili na nutnost finančního příspěvku ze strany státu především v první fázi existence systému, protože nový systém bude znamenat na dočasnou dobu zvýšené náklady (technologické a organizační změny, klasifikace archivních pořadů).

Poslední část jednání se věnovala možným konkrétním krokům k ustavení systému. Myšlenka vytvoření systému „zdola“ není reálná vzhledem k postoji Rady pro rozhlasové a televizní vysílání. **Nejvhodnější se tedy jeví varianta zřízení nového seberegulačního orgánu na základě změny legislativy**. Nejpodstatnější podmínkou zavedení systému inspirovaného *Kijkwijzerem* je podle televizních provozovatelů omezení pravomocí Rady pro rozhlasové a televizní vysílání a zamezení možného dvojího sankcionování. V případě existence dvou paralelních systémů posuzování by vše ztrácelo smysl.¹⁰⁷

Zástupci tří celoplošných terestrických televizí, CET 21, České televize a TFV Prima, zaslali na naši žádost také **oficiální písemná stanoviska** k možnému zavedení jednotné klasifikace audiovizuálních pořadů podle věkových hranic.

CET 21 ve svém vyjádření podrobně dokládá nedostatečnost současné situace a vítá *„jakékoliv aktivity, které mohou přispět k objektivnímu posuzování závadnosti či nezávadnosti obsahu pořadů a transparentnosti a tím i předvídatelnosti rozhodování“*. Podle názoru CET 21 by se systém neměl vztahovat na zpravodajské pořady, televizní přenosy ze sportovních a

¹⁰⁷ Setkání 04 – poskytovatelé a provozovatelé TV vysílání. In: Neditované pracovní poznámky z jednání s profesními skupinami o projektu klasifikace audiovizuálních produktů [příloha č. 3.3.5. této Zprávy].

kulturních akcí a na politicko-publicistické pořady. Systém by se měl zakládat na spolupráci průmyslu, nezávislých odborníků a státních orgánů, nikoliv na posuzování správním orgánem (Radou pro rozhlasové a televizní vysílání). Za žádoucí je považováno rozdělení klasifikace samotné a možného sankcionování, kompetence Rady by se měla omezit na dodržování pravidel klasifikace. V úvahu připadá zrušení kategorie „diskriminace“ a přizpůsobení nejvyšší věkové hranice našim zákonům (místo „16“ jen „15“). Stát by se měl finančně podílet na financování klasifikačního systému především nakoupením práv na využití nizozemského systému, na školení kodérů a na vytvoření jednotných piktogramů. Je potřeba zachovat otevřenost systému a jeho pružnost. Je třeba stanovit zkušební lhůtu v rozmezí cca 6 měsíců až 1 roku, po které by bylo zavedení vyhodnoceno. Teprve po této evaluaci by bylo vhodné přistoupit k povinné klasifikaci.¹⁰⁸

Ve stanovisku **České televize** je navrženo vytvoření neziskové organizace hrazené všemi budoucími klasifikujícími a státem, nejlépe podle nizozemského modelu (první 3 roky 75 %, 4.rok 65 %, od té doby 50 %). V souladu se zavedením nového systému je potřeba upravit legislativu tak, aby vhodnost pořadu podle věkové hranice byla pouhým doporučením. Velmi žádoucí je zavedení kategorie „9“ a zavedení jakési pozitivní kategorie „vhodný ke sledování s rodiči“. Tato kategorie by se týkala např. historických filmů, které mohou obsahovat násilné scény, ale mají výchovně vzdělávací potenciál. Systém by měl také zohlednit výjimky typu výchovných spotů za větší bezpečnost v dopravě, jejich podoba je sice agresivní či děsivá, ale odůvodněně a smysluplně. Vedle nizozemského modelu by bylo dobré inspirovat se také dalšími v zahraničí fungujícími systémy.¹⁰⁹

FTV Prima ve svém stanovisku projekt zavedení klasifikace také vítá a věří, že zavedení by vedlo k *velmi potřebnému stanovení jasných, předvídatelných a jednotných pravidel*. Považuje za potřebné propojit v systému provozovatele vysílání veřejné služby a komerčního vysílání a ostatních audiovizuálních mediálních služeb, distributory, provozovatele kin, půjčoven a prodejen audiovizuálních nosičů. Podobně jako CET 21 apeluje i FTV Prima na nutnost omezit sankcionování stran regulátora pouze na případy nedodržení daných pravidel klasifikace. Za správnost klasifikace by měl odpovídat kodér jako držitel příslušného certifikátu. Je nutné přesně definovat poměr financování jednotlivými účastníky a státem. Je potřebné zavést zkušební období, v němž by klasifikace byla financována státem, který by zároveň měl zajistit veškerá práva na převzetí nizozemského modelu. Diskutabilní je věková kategorie „16“, která neodpovídá našemu právnímu řádu. Formulář bude nutné upravit podle českých specifik na základě provedení kvalitních sociologických průzkumů, vyhodnocení funkčnosti systému po konci zkušebního období. Otevřená je otázka, které typy pořadů klasifikovat (určitě filmy a videoklipy). Databáze musí zohlednit možnost různých jazykových a stříhových verzí pořadu.¹¹⁰

Zástupci tzv. nových médií na rozdíl od provozovatelů televizního vysílání **zájem o projekt prakticky neprojevíli**. Důvodů je jistě více. Nová média tvoří značně nekoherentní, velmi rychle se rozvíjící a nestabilní prostředí. Audiovizuální produkty tvoří většinou jen část z nabízených služeb. Chybí kontext ostatních způsobů jejich šíření. Je všeobecně známo, že v oboru nových médií panují silně (neo)liberální stanoviska vůči jakýmkoliv regulacím, internet a další nové komunikační zdroje jsou většinou chápány jako nositelé svobody projevu, možnost jeho regulace je vnímána často velmi negativně. Přes několik desítek oslovených subjektů se naší prezentace zúčastnil pouze zástupce Safer Internet Institut a

¹⁰⁸ Markéta Havlová, *Stanovisko CET 21 spol. s r.o. ke koncepci možného zavedení jednotného klasifikačního systému pro audiovizuální produkty z hlediska nezávadnosti pro děti a mladistvé* [příloha č. 3.3.7.b této zprávy].

¹⁰⁹ Bohuslava Holubová, *Stanovisko České televize k projektu zavedení jednotného klasifikačního systému AV produktů* [Příloha č. 3.3.7.c této zprávy].

¹¹⁰ Pavel Kubina, *Stanovisko FTV Prima, spol. s r.o. k projektu konceptu možného zavedení klasifikace audiovizuálních produktů podle věkových hranic v České republice* [příloha č. 3.3.7.d této smlouvy].

zástupce mediální skupiny Mafra působící mj. v oblasti hudební televize a internetové televize. Safer Internet Institut se zaměřuje především na aktivity spojené s bezpečností internetu, jeho činnost je odborníkům známá, k projektu klasifikace audiovizuálních děl nedodal žádná specifická stanoviska. Zástupce Mafra Vladan Rámiš jako jediný definoval některé připomínky k projektu ze strany nových médií: otázka klasifikace veškerých audiovizuálních programů na internetu je velmi složitá, v současné době ji nemá zaveden ani nizozemský systém. Co třeba polosoukromé, ale profesionálně spravované portály typu YouTube? Jak definovat národnost produktu v internetovém prostředí? Jaká je nejmenší jednotka audiovizuálního produktu na internetu? Jak v praxi naráz klasifikovat webovou stránku, na které jsou on-line tisíce pořadů? Zřejmě je nutné odlišit režim lineárního televizního vysílání na internetu a nelineárních služeb na požádání, u kterých by se snad daly použít personifikované filtry. Dotazník po věku recipienta samozřejmě není účinný.¹¹¹

Písemně byly o stanoviska požádány významnější svazy, působící v oblasti nových médií: ABEX Society, Asociace provozovatelů veřejných telekomunikačních sítí a Česká asociace provozovatelů mobilních sítí. Bohužel ani jeden z těchto subjektů neodpověděl. Těsně před uzavřením projektu – na odborné konferenci Safer Internet Institut v polovině prosince 2008 – projevíly o projekt zájem ještě dva subjekty: iDNES.cz v osobě ředitele Jaroslava Kábeleho a Sdružení pro internetovou reklamu SPIR reprezentované výkonnou ředitelkou Kateřinou Hrubešovou. Vzhledem k nedostatku času už ale své stanovisko zaslat nestihli. Projevili však zájem na projektu případně dále spolupracovat.

Odborná veřejnost

Postoj odborné veřejnosti byl zajištěn trojím způsobem: (a) účastí zástupců z řad pedagogů, psychologů, sociologů, dramaturgů vysílání pro děti a mládež a regulačního úřadu na jednáních projektové rady¹¹²; (b) zapojením odborníků z řad dětských psychologů, sociologů, právníků a technologů na přípravě dílčích studií pro tento projekt; oslovením odborné veřejnosti prostřednictvím odborných konferencí a prezentací pro Radu pro rozhlasové a televizní vysílání¹¹³, (c) tiskovými zprávami a zveřejněním informace na Metodickém portálu vzdělávání Výzkumného ústavu pedagogického¹¹⁴. Výsledky a stanoviska z vypracovaných studií jsou reflektovány v dalších kapitolách této Zprávy (1.4.2.-4.).

Odborná veřejnost zřetelně podporuje myšlenku jednotného klasifikačního systému a zdůrazňuje především jeho informační a výchovnou funkci. Příslušníci odborné veřejnosti z řad pedagogů, psychologů a dramaturgů dětského vysílání zdůrazňovali nutnosti existence klasifikačního systému vzhledem k nutné ochraně zájmů dítěte. Zvláštní důraz byl kladen na **ochranu dětí z okrajových sociálních skupin**. V postojích některých zástupců odborné veřejnosti se projevíly pochyby nad praktickým dopadem zavedení systému motivované celkově nízkým zájmem rodičů o to, co jejich děti konzumují jako součást audiovizuální komunikace (podle některých výzkumů má 45 % dětí televizi ve svém pokoji a až 60 % rodičů vůbec nekontroluje, na co se dítě dívá).

Pokud jde o posuzování nizozemského systému, největší diskuse se vede nad (a) stanovením věkových hranic a (b) výpovědní hodnotou deskriptorů. Nejen dětské psychologové, ale také dramaturgové dětského vysílání v televizi upozorňovali na vhodnost

¹¹¹ Setkání 04 – poskytovatelé a provozovatelé TV vysílání. In: Needitované pracovní poznámky z jednání s profesními skupinami [viz příloha č. 3.3.5. této Zprávy].

¹¹² Projektová rada – složení [Příloha č. 3.2.2. této zprávy].

¹¹³ Více o setkání se zástupci Rady pro rozhlasové a televizní vysílání viz: Pozvánky na jednotlivá jednání s profesními skupinami; Needitované pracovní poznámky z jednání s profesními skupinami [Příloha č. 3.3.3. a 3.3.5 této Zprávy].

¹¹⁴ Karel Tomek, *Jednotný systém klasifikace audiovizuálních produktů*. Dostupný na WWW <<http://www.rvp.cz/clanek/2459>> nebo <<http://www.rvp.cz/clanek/284/2459>> [cit. 17.12.2008].

případného (v Nizozemsku teprve zvažovaného) zavedení věkové hranice „9“¹¹⁵ z důvodu zřetelného posunu v psychologickém vývoji dítěte kolem tohoto věku. Většinu zástupců této odborné skupiny se jevílo být problematické zavedení kategorie „16“, ať již z pohledu českého práva nebo z pohledu dětské psychologie. Pokud jde o výpovědní hodnotu deskriptorů, je zřejmá jistá skepse vyvěrající z vědomí, že se jedná o charakteristiku obsahu v podstatě vytrženou z kontextu díla i z kontextu jeho percepce, což je z metodologického hlediska neudržitelné. Na druhou stranu panuje mezi odborníky shoda, že nizozemský systém se snaží toto omezení alespoň zčásti řešit a že koneckonců kontext díla a jeho přijímání je něco, co mohou posoudit lépe rodiče, systém jim k tomu jen poskytuje nejzákladnější podkladové informace. Postoje veřejnosti byly doplněny písemným stanoviskem zástupkyně Výzkumného ústavu pedagogického v Praze PaedDr. Markéty Pastorové. Ta upozorňuje na možnost a nutnost širšího propojení problematiky se zaváděním mediální výchovy na základní školy, což z logiky věci předpokládá zapojení učitelů do systému. Apeluje především na včasné a kvalitní zpracování informačních a metodických materiálů pro pedagogy, kteří se v mnoha případech stanou prvními a nejvýznamnějšími propagátory systému mezi dětmi.¹¹⁶

Řadu konkrétních připomínek přineslo jednání se zástupci **Rady pro rozhlasové a televizní vysílání**. Padlo upozornění, že nizozemský systém je založen na odlišném právním podkladu – a sice takovém statutu organizace („nezisková nadace“ s účastí státu), který nemá v českém právním systému ekvivalent. Podrobně byla probrána problematika kompetencí státních orgánů a jejich kontroly nad seberegulujícím systémem. Jedním zástupcem Rady byla také zpochybněna vhodnost vysílacího času 20:00-22:00 pro pořady určené dospívajícím (nad 12 let). Nanesena byla otázka, zda systém v praxi může přinést vyšší či nižší ochranu dětí a mladistvých, zda může být efektivnější a ekonomičtější než ten současný. Radní zdůraznili **nutnost zajištění nezávislosti českého systému na přímých zájmech mediálního průmyslu**. Všeobecný souhlas panoval v názoru, že jedním z nejpodstatnějších činností „českého NICAMu“ by měla být osvěta na mnoha úrovních určená všem cílovým skupinám (rodiče, pedagogové a vychovatelé, děti aj.).¹¹⁷

Široká veřejnost

V průběhu projektu jsme se pokoušeli oslovit také širší veřejnost, a sice především následujícími kroky: (a) vytvořením webových stránek projektu www.avklasifikace.cz včetně **diskusního fóra**, do něhož bylo možné vkládat příspěvky týkající se problematiky zavedení jednotného klasifikačního systému¹¹⁸; (b) zpřístupněním těchto webových stránek relevantním uživatelům, např. na portálu Výzkumného ústavu pedagogického; (c) zveřejněním **tiskové zprávy** o projektu; (d) spoluprací s **médií** na článcích a reportážích tematicky zaměřených na klasifikaci audiovizuálních produktů a možné zavedení nizozemského systému.

Statistika webu www.avklasifikace.cz do poloviny prosince 2008 zaregistrovala celkem 1249 návštěv, avšak webový portál samotný zaznamenal jen několik málo dotazů¹¹⁹. Postoje veřejnosti jsou tedy mnohem lépe postižitelné na základě výzkumů veřejného mínění (viz kapitola 1.4.3.1. Reprezentativní výzkum postojů veřejnosti).

¹¹⁵ Tento názor byl mimo jiné převzat do textu: Bohuslava Holubová, *Stanovisko České televize k projektu zavedení jednotného klasifikačního systému AV produktů* [příloha č. 3.3.7.c této smlouvy]

¹¹⁶ PaedDr. Markéta Pastorová, *Jednotný systém klasifikace audiovizuálních produktů. Vyjádření k projektu pro potřeby závěrečné zprávy*. [viz příloha č. 3.3.7.e této Zprávy]

¹¹⁷ Setkání 05 – Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, Úřad RRTV, MK ČR a další státní úřady. In: *Needitované pracovní poznámky z jednání s profesními skupinami* [viz příloha č. 3.3.5. této Zprávy].

¹¹⁸ Diskusní fórum přístupné na WWW <<http://www.avklasifikace.cz/diskuse/>> [cit. 15.12.2008].

¹¹⁹ Tamtéž [cit. 17.12.2008].

Na druhou stranu byl v druhé polovině roku zaznamenán zvýšený zájem médií o problematiku. Mimo jiné byl v *Lidových novinách* zveřejněn článek přímo prezentující systém klasifikace NICAMu a jeho možné zavedení v České republice a v *Právu* rozhovor s odborným garantem projektu o základních principech klasifikace¹²⁰. V odborném filmovém časopise *Cinepur* se do lednového čísla chystá celý tematický blok o možném zavedení jednotné klasifikace audiovizuálních produktů v České republice. Projekt zaznamenal také ohlas u internetových médií specializovaných na problematiku médií a internetu.

1.4.2. Pedagogicko-psychologické a sociálně psychologické podmínky proveditelnosti

Základním důvodem pro uvažování o zavedení klasifikace audiovizuálních děl z hlediska pedagogicko-psychologického a sociálně psychologického je skutečnost, že média jsou v moderních a pozdně moderních společnostech chápána jako významný socializační činitel zdatně konkurující dalším tradičně akceptovaným činitelům socializačního procesu, výchovy a vzdělávání, především rodičům a škole. Stát do tohoto procesu vstupuje spíše převážně nepřímou, a to legislativními úpravami. Tyto úpravy vycházejí z přijatých „politik“ pro příslušnou oblast, tedy rodinné politiky, vzdělávací a školské politiky a také mediální politiky.

Celkově je tedy zřejmé, že s masovými médii je nutno počítat jako s významným faktorem socializace. To staví ostatní faktory – a především rodinu – před problém, jak se s existencí a působením médií vyrovnat. Média ve velké většině nepovažují pro svou institucionální existenci výchovnou a vzdělávací roli za primární, preferují ekonomickou určenost své existence a z toho plynoucí závazky vůči vlastníkům, investorům a inzerentům (případně dalším obchodním partnerům). Z toho plyne i povytce zábavní, rekreační či vzrušivý charakter audiovizuálních produktů. A proto je třeba řešit potřebnost či nepotřebnost klasifikačního systému audiovizuálních děl nejprve *obecně* (podkapitola 1.4.2.1.) a psychologickou a sociálně psychologickou přijatelnost *právě* systému *Kijkwijzer* (podkapitola 1.4.2.2.). Nejvýznamnější aplikací zjištění z těchto dvou oblastí je pak rozvaha o pedagogicko-psychologickém rozměru úvah o stanovení věkových hranic jako obecně srozumitelných indikátorů posuzování vhodnosti/škodlivosti audiovizuálního produktu (podkapitola 1.4.2.3.).¹²¹

1.4.2.1. Potřebnost klasifikačního systému obecně

Vzhledem k tomu, že za klíčový faktor výchovy a vzdělávání, k němuž se váže nejvíce odpovědnosti, jsou považováni rodiče a rodina, významně stoupá i nárok na to, aby rozhodování rodičů v této oblasti bylo poučené a informované. Potřeba informovanosti se zřejmě nejvíce projevuje tam, kde rodiče ovlivňují působení ostatních socializačních činitelů, tedy nejen školy a vrstevníků, ale i médií. **Systém klasifikace audiovizuálních produktů je možné z tohoto pohledu považovat za zdroj informací** a je v tomto smyslu podpůrným („koregulačním“) mechanismem, který může rodičům pomoci přijímat pokud možno kvalifikovaná rozhodnutí v tom, které produkty svým dětem zpřístupní (ať samostatně nebo ve své přítomnosti), které budou podporovat a které budou dětem rozmlouvat, popřípadě jim v jejich užívání budou bránit.¹²² Vztah mezi dětmi a rodiči je přitom dynamický a v čase se

¹²⁰ Reakce médií (výběr) [příloha č. 3.3.8. této Zprávy].

¹²¹ Obě podkapitoly vycházejí především z expertního psychologického posudku, který je přílohou 3.2.3. této Zprávy.

¹²² Systém *Kijkwijzer* společnosti NICAM lze považovat také v diskurzu mediálně výchovném za „koregulační“ systém, v němž se spojují prvky zákonem stanovené regulace, seberegulace (dobrovolné klasifikace organizované výrobci a distributory audiovizuálních produktů) a mediální gramotnosti (informace sloužící rodičům jako podpora jejich rozhodování), jak ostatně dokládá i studie „Self-regulation, Co-regulation & Public Regulation“ Carmen Palzerové a Alexandra Scheuera (In: Feilitzen, C. von, Carlsson, U: *Promote or Protect?*. Göteborg: Nordicom 2003, s.165-178). Důraz na propojení koregulačního a mediálně vzdělávacího principu je

rychle mění. Rodiče nemohou – a v současnosti většinou ani nechtějí – kontrolovat dítě a rozhodovat o jeho životě absolutně. Zejména ve školním věku dítěte rodiče nebývají doma, takže dítě může víceméně bez kontroly sledovat televizi, hrát počítačové hry, pohybovat se v prostředí internetu. Dítě tak získává množství nekontrolovaných „mediálních“ podnětů, informací a zážitků.

I tak lze úspěšně předpokládat, že rodina, která funguje přiměřeně a dostatečně intenzívně, vcelku dobře chrání dítě před nepříznivými následky vlivů vnějšího prostředí (kam „mediální“ zkušenosti nepochybně patří). Rodiče mu předávají své hodnoty, postoje, názory na nejrůznější otázky a tak je „imunizují“ vůči nepříznivým vlivům světa v přítomnosti i v budoucnosti.

A právě proto je důležité, aby **v období, kdy rodiče vykonávají vliv na dítě v nejsilnější podobě, byly jejich přístupy maximálně intenzívní a současně kompetentní a informované** i v oblasti zpřístupňování či odpírání kontaktu s audiovizuálními produkty. Jednoznačně jde o období předškolního věku dítěte a v podstatě i o mladší školní věk. Ve starším školním věku a adolescenci vystupuje do popředí opozice dospívajícího vůči rodičům a vliv vrstevníků, nicméně tato skutečnost neplatí ani u všech jedinců ani po celou dobu. Leckdy představují neshody spíše určitou pózu, ve skutečnosti představují rodiče také pro adolescenta významnou referenční skupinu. Informace, které může poskytnout například výstup klasifikačního systému audiovizuálních produktů, má v tomto ohledu těžko zastupitelný význam. Mají-li rodiče náležitě plnit svou roli, potřebují se mimo jiné dobře zorientovat ve všech skutečnostech, které používají pro rozhodování o dítěti, musejí tedy mít pro toto své rozhodování dostatečné informace.¹²³ Z psychologického hlediska je smyslem těchto informací naznačit, **jaké základní charakteristiky audiovizuální produkt má a předejít možnému šoku z neočekávaného a nepředvídaného.** Význam dostupnosti takových informací roste ruku v ruce se skutečností, že technický rozvoj médií rozšiřuje i pro děti možnosti individuální konzumace audiovizuálních produktů (přibývá například domácností, v nichž jsou počítač s televizní kartou a napojením na internet nebo televize umístěny do dětského pokoje). Jak ukázal zadaný reprezentativní průzkum postojů veřejnosti, necelá pětina dětí (18%) má svůj samostatný prostor/pokoj, který obývají samy, a dalších 59% sdílí samostatný pokoj se sourozenci. Vybavenost „dětských“ pokojů audiovizuální technikou je následující: *barevný televizor* (34%), *stolní počítač/notebook* (30% celkem, ale 39% v domácnostech, které vlastní PC/notebook a děti mají samostatný pokoj), *herní konzole* (17% celkem, ale 67% v domácnostech, které vlastní herní konzoli a děti mají samostatný pokoj), *přístup na internet* (25% celkem, ale 37% v domácnostech, které mají připojení na internet a děti mají samostatný pokoj) a *vlastní knihovna* (43% celkem, ale 54% v domácnostech, kde děti mají samostatný pokoj).

příznačný i pro další práce z oblasti studia dětí jako uživatelů mediálních produktů – např. pro studii Diviny Frau-Meigsové „Media Regulation, Self-regulation and Education“ (In: Carlsson, U.: *Regulation, Awareness, Empowerment*. Göteborg: Nordicom 2006, s. 83-100). Na omezené možnosti klasifikačních systémů naopak upozorňuje James Potter, který mimo jiné poukazuje na skutečnost, že klasifikační systémy jsou budovány jako „minimální“, tedy že informace nabízené o audiovizuálním produktu jsou sestavené tak, „*aby nabízely co nejméně informací*“ (James W. Potter: „The Myth that the Rating Systéme and V-chip Will Help Solve the Problem“, In: Feilitzen, C. von, Carlsson, U.: *Promote or Protect?*. Göteborg: Nordicom 2003, s. 202).

¹²³ Autoři expertního psychologického posudku přirovnávají takový klasifikační systém k informacím o zboží, které má k dispozici spotřebitel a říkají: „*Je běžné, že podrobné příbalové letáky mají léky, potraviny, obsahují informace o složení, na oděvech, botách je povinně uvedeno množství informací pro spotřebitele. /.../ Tyto informace jsou uvedeny proto, aby věci co nejlépe sloužily a nevhodným užitím nezpůsobovaly škodu. Velmi důležité je, že tyto informace často neobsahují žádné hodnocení s určitou výjimkou. Když se uvede, že výrobek není vhodný pro děti do tří let, je uvedeno i proč: např. proto, že obsahuje malé oddělitelné součásti, které by dítě mohlo vdechnout, nebo že obsahuje látku, která by mohla poškodit dětský organismus, nebo je nevhodná pro některé nemocné*“ [viz přílohu 3.2.3. této Zprávy].

Rodič potřebuje získat spolehlivé, relevantní a kvalifikované informace, na jejichž základě se následně sám rozhodne, zda audiovizuální produkt dítěti zpřístupní či nikoli, případně, v jakém „módu“ mu ho zpřístupní (bude o něm s dítětem mluvit předem, bude ho s dítětem sledovat a pak si o něm povídat atd.). **Je proto žádoucí, aby audiovizuální produkty** (mají-li k nim děti a mládež potenciálně přístup, a to platí prakticky o veškerých produktech, jak jsme si je vymezili výše v 1.2.2.2.) **obsahovaly odpovídající informace, jaké může nabídnout vhodně nastavený klasifikační systém.**

1.4.2.2. Pedagogicko-psychologické a sociálně psychologické hodnocení klasifikačního systému *Kijkwijzer*

Systém *Kijkwijzer* je tu posuzován ze dvou základních hledisek – z hlediska toho, *co sděluje* (jeho informační hodnoty), a z hlediska toho, *jak to sděluje*. jde totiž o to, postihnout nejen pedagogicko-psychologický a sociálně psychologický rámec jeho užitečnosti, ale i jeho uživatelské zvládnutelnosti.

Pokud jde o jeho informační hodnotu, klasifikační systém *Kijkwijzer* (podobně jako další klasifikační systémy) pracuje se dvěma základními (nevyřčenými) východisky založenými na základním předpokladu, že audiovizuální produkty mají na jedince vliv, a tudíž některé produkty mohou představovat i ohrožení dítěte, které je jim vystaveno. Na tomto předpokladu pak stojí jednak východisko, že takové ohrožení je vyvoláno konkrétním obsahem, který je možné popsat, jednak východisko, že ohrožení „obsažené“ v konkrétním obsahu je jisté a stálé. Takové pojetí ohrožení je dosti statické a nebere v úvahu roli kontextu, do kterého je daný ohrožující obsah zařazen, ani okolnosti jeho konzumace, natož hodnotové a postojoyé rozdíly mezi jednotlivými kulturami a v jejich rámci. I když skutečný dopad (či skutečná míra ohrožení) je těžko postižitelná a prokazatelná, nelze ji vyloučit. A právě tato skutečnost nejvíce podporuje zavedení a využívání klasifikačního systému. Protože audiovizuální produkty mohou mít negativní vliv, je třeba chovat se tak, jako by ho měla, a tomu přizpůsobit i informace, které má veřejnost o audiovizuálních produktech k dispozici a podle nichž se může rozhodovat.

Vzít v potaz okolnosti konzumace audiovizuálního produktu je obtížné a informace poskytované jakýmkoliv klasifikačním systémem mají jen velmi omezený dosah. Mohou nanejvýš nabídnout podpůrnou instrukci, která může průběh konzumace ovlivnit (např. „*Tento pořad je vhodný ke sledování pro děti do 12 let pouze za účasti rodičů*“). Daleko větší možnosti mají klasifikační systémy, pokud jde o překonání mechanistické, monokauzální představy sugerující přímou příčinnou vazbu mezi konkrétním (dekontextualizovaným) obsahem a konkrétním ohrožením. Systém *Kijkwijzer* je v tomto ohledu dost propracovaný a snaží se propojováním dvou proměnných vnést trochu dynamiky do hodnocení jednotlivých proměnných.

Pokud jde o uživatelskou zvládnutelnost, měl by klasifikační systém splňovat přinejmenším tyto podmínky: (a) obsahovat maximum věcných informací, (b) ty podávat ve srozumitelné a jednoduché podobě, (c) soustředit se na informace, které jsou relevantní zejména z pohledu uživatelů, (d) respektovat dětského diváka a specifika jeho vnímání audiovizuálních produktů s ohledem na jeho individuální vývoj i reálný fyzický, mentální a sociální „věk“.

ad (a) Informace poskytované rodičům slouží tomu, aby se rodiče mohli samostatně a kompetentně rozhodnout, a měly by proto být v převážné míře věcně informativní, tedy bez jednoznačného hodnocení či nadměrné paušalizace. Hodnotící soudy či paušálně pojaté údaje omezují možnosti rodičů zvážit věk dítěte, jeho individuální vyspělost, orientaci rodiny a rozhodnout, zda daný audiovizuální produkt svému dítěti zpřístupní, zprostředkují či odeprou. Některé paušalizující soudy jsou u podobných informací nevyhnutelné (především určení věkové hranice přijatelnosti), ale třeba je chápat jako pomocný údaj. Mají význam jen

pro hrubou orientaci rodičů či pro institucionální rozhodování (ve školním prostředí, pro provozovatele kin, pro zákonné normy apod.) Z těchto důvodů může klasifikační systém obsahovat jak dílčí informace, tak i globální hodnocení a soudy, může a má být kombinací deskriptorů (charakterizujících obsah) a klasifikátorů (naznačujících ne/vhodnost).

Systém Kijkwijzer představuje jako zdroj informací v tomto smyslu přijatelně vyváženou kombinaci deskriptorů a klasifikátorů.

ad (b) Má-li být klasifikační systém použitelný, musí být sestaven a prezentován tak, aby ho bylo možné užívat převážně intuitivně a bez předchozí přípravy. Rodiče by se neměli dostat do situace, kdy nebudou schopni informace poskytnuté systémem interpretovat a pracovat s nimi. V rovině obsahu informace to znamená soustředit se na popis pouze nejvýznamnější charakteristiky či nejvýznamnějších charakteristik produktu. V rovině prezentace to znamená v souladu se současným trendem vizualizace informací použít k přenosu informace obrazové sdělení (ikonu, piktogram), a to jak pro prezentaci deskriptorů (sdělení popisujících audiovizuální produkt), tak pro prezentaci klasifikátorů (sdělení hodnotících vhodnost sdělení, zpravidla formou stanovení věkové kategorie ne/vhodnosti produktu).

Systém Kijkwijzer je postaven na výběru nejvýznamnější charakteristiky a na vizuální prezentaci sdělení, neboť uvádí pouze minimum deskriptorů (zpravidla jenom ten, který vedl ke stanovení nejvyšší hranice ne/vhodnosti), **jeden klasifikátor** (věkovou hranici) **a vše převádí do podoby piktogramů.** V tomto smyslu představuje velmi vhodnou inspiraci, kterou je možné jako princip převzít. Autoři psychologického posouzení systému Kijkwijzer ovšem upozorňují na to, že možná „*bude třeba vytvořit systém poněkud jednodušší, který bude tvořit určitý mezistupeň mezi 'hvězdičkou' na obrazovce a uceleným klasifikačním systémem. /.../ Pokud nebude v první fázi práce s navrženým systémem klasifikace spokojenost, není třeba princip důkladné informovanosti o charakteru filmů vzdávat, protože rozhodně význam má, ale hledat jeho jednodušší variantu pro naše aktuální podmínky*“.

ad (c) Asi nejsložitější je rozhodnout o tom, které typy obsahů v sobě nesou potenciál ohrožení. Toto rozhodnutí se musí opírat jednak o představy rodičů o tom, co považují za rizikové, dále o zkušenosti s existujícími klasifikačními systémy a konečně o odborné studii, které jsou k dispozici či teprve vzniknou. Klasifikační systém by přitom měl nabízet nejen informace, které rodiče očekávají, případně vyžadují, ale také informace, které samotní rodiče nepokládají za ohrožující, nicméně z hlediska fungování společnosti jsou podstatné.

Základní rejstřík rodiči očekávaných informací představuje zřejmě problematika **explicitního zobrazování sexuálního chování**, zvláště je-li samoúčelné a zaměřené pouze na vyvolání vzrušivé odezvy (jak je tomu u pornografie), nebo dokonce zobrazující praktiky chápané jako deviantní nebo dokonce trestné. Dále je to užívání **vulgárních výrazových prostředků**, zobrazování **fyzického násilí** a jeho následků, problém zobrazování scén zaměřených na **vyvolání děsu** a konečně prezentace **užívání návykových látek**. V českém prostředí lze očekávat (viz též podkapitola 1.4.3. o sociálním a kulturním kontextu), že toto budou informace, které budou rodiče od klasifikačního systému očekávat.

Pokud jde o druhou oblast, tedy charakteristika významná z hlediska fungování společnosti, je třeba uvažovat o deskriptorech signalizujících **etnickou, pohlavní a věkovou diskriminaci**.

Autoři psychologické expertízy navrhují ještě zavést kategorii **celkové srozumitelnosti** audiovizuálního produktu. Poukazují na to, že jsou produkty, které jsou „*ve všech uvedených kategoriích v zásadě přijatelné pro ten který věk, nicméně k pochopení vyžadují takové informace a životní zkušenosti, které výrazně přesahují danou věkovou kategorii*.“ Deskriptor charakterizující míru náročnosti „poselství“ audiovizuálního produktu je jistě možné použít, byť pravděpodobně nikoliv jako podklad pro stanovení věkové hranice,

ale výhradně jako doprovodnou informaci. **Systém *Kijkwijzer* nabízí v tomto ohledu jasný a ověřený rejstřík sledovaných obsahových charakteristik a je vhodné z tohoto rejstříku vyjít.**

ad (d) Pro stanovení základní informace o ne/vhodnosti nějakého audiovizuálního produktu se jako nejsnadnější nástroj vžilo členění dětí a mládeže do skupin podle věku. Toto dělení je vždy jen orientační, má do značené míry zvykový, resp. „dohodnutý“ charakter a v žádném případě nepředstavuje věrný obraz vztahu mezi věkem konkrétního dítěte a ne/vhodností, resp. škodlivostí konkrétního audiovizuálního produktu. Autoři zmiňovaného posudku poukazují na to, že *„z psychologického hlediska neexistují přesně věkem dané mezníky, které by oddělovaly jednotlivé věkové kategorie. Výsledné věkové kategorie budou orientačně vycházet z některých vývojových předělů (vstup do školy, nástup puberty, postupný rozvoj kognitivních schopností, sociálních dovedností či emočního zrání), zejména však budou výsledkem domluvy s ohledem na záměry, ke kterým směřují“.*

V českém prostředí se (především pod vlivem praxe v distribuční síti kin) ustálilo členění na věkové kategorie 12, 15 a 18 let. První kategorie má doporučující charakter, druhá a třetí se opírají o hranice právní odpovědnosti plnoletosti a institucionálně představují skutečné zábrany pro zpřístupnění daného audiovizuálního produktu. Systém *Kijkwijzer* využívá věkových kategorií 6, 12 a 16 let (nově také 9 let). Autoři psychologického posudku doporučují *„přijmout tři věkové kategorie nizozemského systému /.../ Pokud by český systém kladl větší důraz na globální (obecné) hodnocení, pak doporučujeme čtyři věkové kategorie (6, 9, 12 a 16 let); v úvahu může přijít také pět věkových kategorií (6, 9, 12, 15 a 18 let).“*

Při popisu a klasifikaci audiovizuálního produktu je asi vskutku vhodné počítat s kategorií 6 let, jelikož je to hranice vstupu do školy daná kognitivní, emoční a sociální vyspělostí a změnou v sociální roli dítěte. (Právě tato kategorie může nejlépe ilustrovat slabinu věkového členění: hranice 6 let pro zahájení školní docházky je sice stanovená, ale orientační, vždyť je řada dětí, u nichž je třeba nástup do školy oddálit.). Podobně má vnitřní vývojovou logiku hranice 12 let (věk náhlého zvýšení nároků na jedince symbolizovaný mimo jiné přechodem z prvního na druhý stupeň základního vzdělávání).

Problematičtější je hranice 16 let aplikovaná v systému *Kijkwijzer*, a to ze dvou důvodů. Jednak má česká společnost zkušenost s hranicemi 15 let a 18 let, jednak se o tyto hranice opírá dosavadní praxe v distribuční síti kin. Autoři psychologické expertízy pokládají hranici 16 let *„z psychologického hlediska za vhodnou pro oddělení omezené ‘dětské’ produkce od dospělé. Specifickou kategorii pro nás však představuje pornografie, na kterou se toto naše stanovisko nevztahuje, domníváme se, že v tomto případě věková hranice 18 let je adekvátní.“*

Na rozdíl od obsahových kritérií a způsobu prezentace je tedy v oblasti stanovení věkových kategorií převzetí systému *Kijkwijzer* problematičtější. **Z provozního hlediska je nutné udržet sjednocení kategorií pro všechny typy šíření, reflektovat nizozemský model i zohlednit českou tradici a právo. Je tedy možné uvažovat např. o 6, 12, 15 a 18.**

1.4.3. Sociální a kulturní podmínky proveditelnosti

Pro zjištění sociokulturních podmínek zavedení jednotného systému klasifikace audiovizuálních produktů bylo jako základního nástroje využito reprezentativního výzkumu postojů veřejnosti ke klasifikaci jako takové (pododdíl 1.4.3.1). Doplnkem k údajům získaným touto cestou se stala analýza stížností na mediální obsahy adresovaných Radě pro rozhlasové a televizní vysílání a Radě české televize (pododdíl 1.4.3.2.). Podstatná zjištění vyplývající z těchto pokladů jsou předmětem této podkapitoly.

Při posuzování významu jednotlivých zjištění je třeba mít na paměti, že se jedná o nesrovnatelné úrovně kvality dat. Zatímco výzkum veřejného mínění má oprávněnou ambici

být ve vztahu k postojům české veřejnosti **reprezentativní**, analýza stížností pracuje pouze s výstupy aktivních stěžovatelů a může být tedy přinejlepším výrazem postojů **části postojově vyhrané a angažované veřejnosti**.

1.4.3.1. Reprezentativní výzkum postojů veřejnosti

Přijatelnost zavedení klasifikačního systému se ověřovala na zjištění postojů české populace k zavedení takového systému, a to formou výzkumu veřejného mínění mezi rodiči dětí a celkovou dospělou populací České republiky.¹²⁴

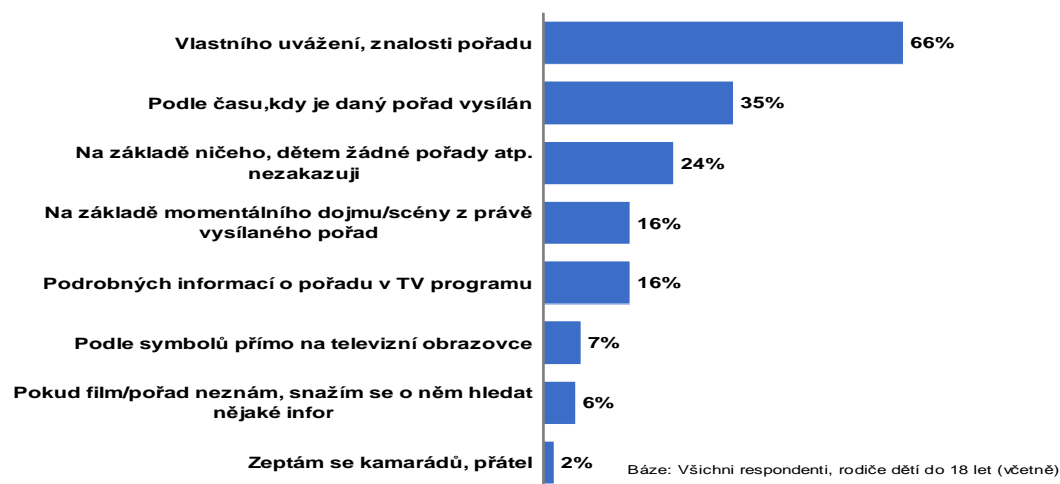
Cílem šetření bylo především (a) zjistit **názory na formy kontroly a regulace dětské spotřeby médií rodiči**, (b) postihnout **postoje k hodnocení a označování audiovizuálních produktů** symboly vhodnosti pro různé věkové kategorie dětí (c) ukázat míru vnímané **citlivosti k různým mediálním obsahům z hlediska potenciálního ohrožení**, (d) zjistit případné **výhrady vůči zavedení systému klasifikace** a označování audiovizuálních produktů a (e) postihnout názory na **význam věkových kategorií**.

ad (a) Velká část veřejností sdílí přesvědčení, že média mají výrazný vliv na generaci dětí a mládeže. Zvláště rodiče dětí do 18 let (kde i veřejnost vidí významný věkový předěl) vyjadřují obavy z dopadu nevhodných mediálních obsahů a produktů na děti. Rodiče přitom zřejmě méně sužují obavy z toho, co děti sledují v době, kdy jsou samy doma nebo v soukromí svého pokoje. Výrazné obavy ze samostatné expozice dětí audiovizuálním produktům vyjádřilo pouze 5% rodičů. Dalších 30% se obávalo „trochu“. Obavy, že děti ponechané bez dozoru sledují méně vhodné produkty, vyjadřovali častěji rodiče se základním vzděláním a nižšími příjmy. Společensky a intelektuálně lépe disponované skupiny měly tendenci vnímat a hodnotit nekontrolovanou spotřebu audiovizuálních produktů v rámci celkové výchovy dětí a vyjadřovaly přesvědčení, že vliv médií mají více či méně pod kontrolou. Lépe situovaní rodiče ve vyšším společenském postavení vyjadřovali větší důvěru v děti a jejich ochotu podřídit se požadavkům rodinné výchovy (ani tento typ rodičů neváhal sáhnout k omezením či zákazům).

Většina rodičů proto kontroluje a reguluje mediální spotřebu svých dětí, zejména mladších 15 let. Nad mediální spotřebou předškolních dětí mají rodiče podle svého přesvědčení dostatečnou kontrolu. Nejvíce ohroženou skupinou jsou podle názoru rodičů děti školního věku, specificky věková skupina 10-14 let. U teenagerů nad 15 let se kontrola využívání médií a expozice vůči mediálním obsahům rychle uvolňuje. Nejčastější formou kontroly a regulace jsou časová omezení pro využití médií (TV, počítače), limity sledování médií (TV) po určité hodině, společné používání médií, které dává rodičům přehled o obsahu vnímaných audiovizuálních produktů a možnost zasáhnout. Většina rodičů se při regulaci mediální spotřeby svých dětí pragmaticky řídí vlastním přesvědčením či intuicí a je přesvědčena, že umí posoudit vhodnost audiovizuálních produktů pro děti, pokud tyto produkty zná (u nově uváděných či neznámých produktů přiznávají nejistotu), poměrně častou praktikou rozhodování je porada s dalšími dospělými (viz též graf *Způsoby rozhodování o ne/vhodnosti audiovizuálního produktu*). Pouze pětina rodičů nechává dětem úplnou volnost při výběru a sledování médií.

¹²⁴ Realizací empirického výzkumu byla pověřena agentura *Opinion Windows Research International*. Celkové znění zprávy viz příloha 3.2.4. této Zprávy.

Způsoby rozhodování rodičů o nevhodnosti audiovizuálního produktu

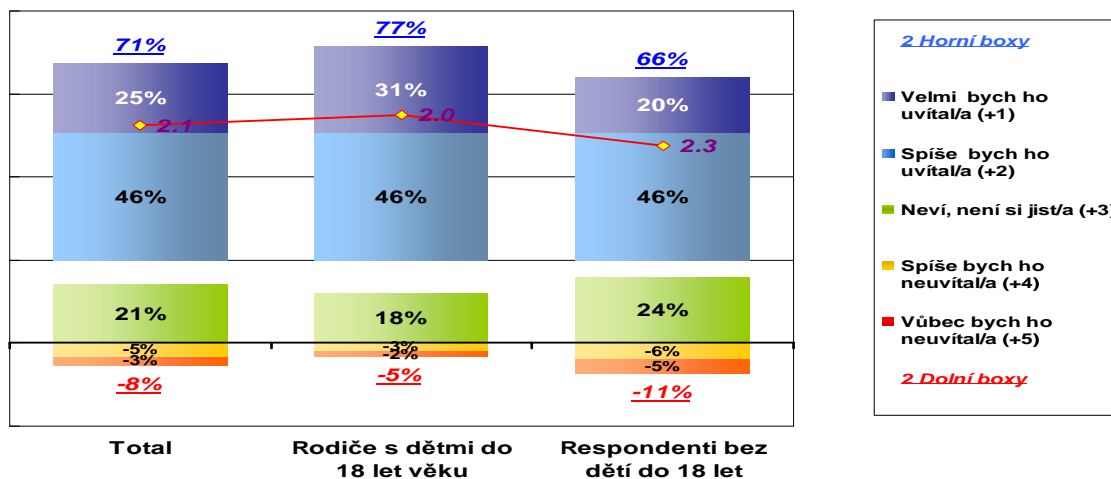

ad (b) Velmi rozšířená je zřejmě představa, že klasifikační systém audiovizuálních produktů fakticky existuje a přinejmenším v televizním vysílání se používá, byť není tak zcela jednoznačně signalizován. U televizních pořadů proto byla nejčastější indikací nevhodnosti pořadu pro děti různého věku doba jeho zařazení do vysílacího schématu. Velká část reprezentativního souboru (35% rodičů) předpokládala, že **televizní stanice nebudou během dne zařazovat pořady nevhodné pro děti**. Část respondentů kvalitativní sondy však namítala, že během dne dochází k opakování některých večerních pořadů (například seriálů a telenovel).

Tři čtvrtiny veřejnosti by **přivítaly zavedení systému klasifikace** (viz graf *Zájem o klasifikační systém*) a označování audiovizuálních produktů symboly nevhodnosti pro děti různého věku. Velká většina rodičů vyjádřila ochotu takový systém využívat jako zdroj informace pro vlastní rozhodování, resp. jako formu základní orientace v mediální nabídce a jejím zpřístupnění dětem.

Současně většina očekávala či předpokládala, že doporučení systému budou vymahatelná, a soudila, že **odpovědnost za označování mají nést producenti a distributoři, zejména televizní stanice, producenti filmů a výrobci a distributoři elektronických nosičů**.

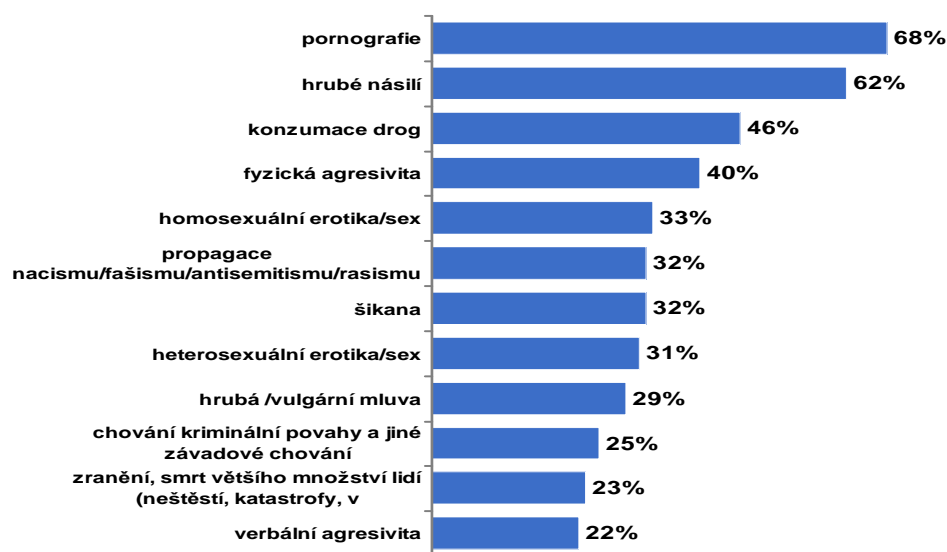
Zájem o klasifikační systém

V reprezentativním šetření se celkem sedm z deseti (72%) rodičů domnívalo, že by systém klasifikace a označování audiovizuálních produktů využívalo, v případě, že by byl v České republice zaveden. Tento podíl se nelišil od údajů získaných v šetření holandského systému *Kijkwijzer*.

ad (c) Nesouhlas, obavy a požadavek na cílenou regulaci vyvolávají především audiovizuální produkty/počady, které obsahují **násilí** a **brutalitu** a **sexuální témata**, resp. **pornografii**. Z dalších nevhodných či společensky nekorektních obsahů se zmiňuje **šikana** a **diskriminace**. V individuálních rozhovorech se spontánně zmiňovalo **násilí**, **sex**, ale také **podpora konzumu** nebo prostě jen „**hloupost**“ mediální nabídky, která staví před děti nežádoucí vzorce a způsoby jednání, nabízí negativní příklady nebo kazí vkus (viz též graf *Typy obsahů považované za škodlivé*).

Typy obsahů považované za škodlivé (spontánní výpovědi bez nápovědy)

ad (d) Zatímco v otázce účelnosti a obecné potřeby zavedení systému klasifikace a označování audiovizuálních produktů existuje široký konsensus, **menší shoda je v názoru na vlastní klasifikaci a způsob hodnocení**. Podle názoru rodičů vyplývá nevhodnost jednotlivých prvků mediálních obsahů spíše z jejich funkce a celkového vyznění v kontextu daného produktu než z mechanické registrace izolovaných výskytů konkrétního obsahu, který má příznak ohrožující/škodlivý. Výsledky průzkumu tak vlastně potvrdily závěry autorů psychologické expertízy ohledně přílišné mechaničnosti klasifikačních systémů budovaných na základě deskripce obsahů vytržených z kontextu celého produktu a také oprávněnost jejich návrhu na zavedení kategorie „srozumitelnost“. Pouze menší díl respondentů měl k uplatnění podobného systému výhrady.

Nejednoznačné byly **názory na podrobnost označování produktů**. Nevýrazná většina byla pro podrobnější specifikaci důvodů indikované nevhodnosti produktu pro děti různého věku (uváděním piktogramů označujících násilí, sex, scény zaměřené na vyvolání děsu, návykové látky, diskriminaci, vulgarismy), zatímco podstatná menšina dávala přednost „štíhlému“ systému a spokojila by se rámcovým označením vhodnosti produktu „zástupným“ označením věkové hranice (který jsou zřejmě schopni a ochotni vnímat jako zobecněný signál povšechné zralosti, nikoliv jako doslovné označení fyzického stáří).

Zřetelné rozdíly panují i v názoru na to, které **audiovizuální** (nebo šířeji mediální) **produkty by měly být klasifikací označeny** (ať už v jakékoliv formě a v jakékoliv míře podrobnosti). Existuje vysoká míra shody na tom, že hodnocení a označování by se mělo

aplikovat na plošná a běžně dostupná média/produkty, ale tento konsenzus rychle slábne, jakmile jde o hodnocení a označování dílčích, specializovaných nebo menšinových médií a produktů. Pouze menšina (39% veřejnosti) byla pro aplikaci systému na internetových stránkách a podíl se podstatně neměnil ani v podskupině rodičů z domácností vybavených přístupem na internet (46%) (viz též graf).

Audiovizuální produkty, které by měly být systémem označovány

ad (e) Mezi celou veřejností a rodiči dětí panovala rámcová shoda v názoru na věk, od kterého by jednotlivé obsahy/projevy byly přijatelné pro děti. V zásadě všechny specifikované prvky byly nevhodné pro děti mladší **14 let** (s výjimkou zobrazení nahého těla – 12 let a propagace totalitního režimu 12,6 let). **Věk 14-15 let je zřejmě hranicí, za níž kontrola spotřeby mediálních obsahů již postrádá realisticky posuzovanou efektivnost** (viz též graf)

Věková hranice zpřístupnění jednotlivých typů obsahů

Při snaze o určení věkové hranice ne/vhodnosti vybraných prvků pro děti a mládež se obecně nejčastěji jako doporučená uplatňovala obecně uznávaná hranice **15 let** věku. V souladu s předchozími spontánními reakcemi byla nejstriktněji uplatňována v případě zobrazení násilí i sexuality, kde se při stupňování míry „drsnosti“ prvku posunovala až k **18 letům**. Jen slabě nižší hranice než 15 let v průměru je předpokládána u prezentovaného závadového chování rasistické/ diskriminační povahy anebo konzumace drog a alkoholu. O něco větší tolerance se uplatňuje při hodnocení hororových/děsivých scén v audiovizuálních dílech anebo verbální vulgarity, kde se předpokládaná hranice doporučení pohybuje nejčastěji mezi **12 až 15 lety** věku. Relativně nejvyšší tolerance je pak při zobrazování nahého těla, kde se doporučená věková hranice sledovanosti pohybuje mezi **10 až 12 lety**. Zde se však naplno projevuje vyšší tolerance při hodnocení sexuality a „neškodné“ erotiky nebo vulgarity na rozdíl od prvků násilí. Filmy s neskrytým erotickým kontextem byly hodnoceny přístupněji pro starší dětské diváky, než filmy s prvky násilí, které byly zřejmě určeny teenagerovskému publiku (například vhodnost filmu *Slunce, seno a erotika* se předpokládala nejčastěji pro děti od 10 let, zatímco *Hvězdné války* byly v průměru považovány za vhodné až pro děti od 11 let). Relativně nejhůře pak dopadla reality show *Vyvolení*, u které by významná část jejich hodnotitelů doporučila hranici sledování až od 18 let věku (v průměru pak více než 14 let).

1.4.3.2. Doplnková analýza stížností zaslaných radám

Projekt, který má za cíl zhodnotit, zda je možné zavést jednotný systém klasifikace audiovizuálních produktů, nemůže přehlédnout skutečnost, že hodnocení potenciální škodlivosti produktu, a tedy jeho ne/vhodnosti pro dětského uživatele, je do značné míry subjektivní záležitost, ať už individuální nebo interindividuální (například skupinová). Proto se součástí řešení projektu stalo i hledání různých možných vztahů k audiovizuálním produktům – takových, které mají nereprezentativní, často okrajový či z různých důvodů vypjatý charakter. Hledat takové postoje je metodicky náročné a v limitech, v nichž se řešení projektu pohybovalo, těžko realizovatelné. Jako částečné východisko z této situace se nabídla možnost nahlédnout do stížností, které pisatelé zasílají relevantním správním, resp. dozorčím orgánům, konkrétně Radě ČR pro rozhlasové a televizní vysílání a Radě České televize. Jde tedy v tomto kroku o reakce na audiovizuální produkty, které se objevily ve veřejně neomezeně dostupném televizním vysílání. Analýzou těch stížností, které se věnovaly obsahu mediálních produktů a jejich potenciální škodlivosti, bylo možné získat alespoň náznak směru, jimiž se ubírají soudy těch, kteří se vůči audiovizuálním produktům aktivně vymezují, tedy jakási **angažovaná veřejnost**. I když je to pochopitelně doplnková a svým způsobem okrajová informace a v žádném případě ji nelze zobecňovat, snad nabízí alespoň orientační vhled do možných soudů, které vznikají na styku uživatelů a ne/nehodných audiovizuálních produktů. Předkládaná analýza stížností byla součástí řešení projektu právě proto, že – navzdory své nereprezentativnosti – zachycuje reálné, spontánně vzniklé reakce na konkrétní produkty. Zde jsou výsledky analýzy stručně shrnuty bez ohledu na to, které z rad byly zaslány, tak, aby je bylo možné porovnat s deskriptory a klasifikátory, které používá systém *Kijkwijzer*.¹²⁵ Jde o **stížnosti na nevhodný obsah** (bez ohledu na to, zda jde o zpravodajství, publicistiku, dokument nebo hraný pořad), tedy nelibost nad konkrétními vizuálními sekvencemi či nad slovním obsahem. Stížnosti se týkaly především sestavení programové skladby, zvláště **uvedení před dvaadvacátou hodinou** (např. některé kriminální seriály), **řazení produktů za sebe** (např. reklamy propagující prostředky na „lepší sex“ zařazené před či za dětský pořad), popřípadě vůbec **nehodného zařazení sekvence do veřejného vysílání**. (např. reportáže o týrání chlapce Ondřeje v tzv. Kuřimské kauze). Nejčastější deklarovanou

¹²⁵ Celou zprávu o analýze, včetně metodologie a rozsahu analyzovaného materiálu, viz přílohu 3.2.5., která je součástí této Zprávy.

motivací stížností je **obava z neblahého vlivu produktu na děti** (proto se stížnosti často týkají produktů vysílaných v dopoledních hodinách a mezi 20. a 22. hodinou a zde často reklam).

Tematický rozbor stížností zaměřených na nevhodný obsah naznačil, že stěžovatelé nejcitlivěji vnímají problém **zobrazování násilí a užívání vulgarismů v nezpravodajských pořadech** (pozornost budí především násilné prvky v seriálech typu *Sběratelé kostí*, *Myšlenky zločince*, *Kriminálka Las Vegas* apod., ale výjimečně také násilné chování v dokumentárních pořadech a sportovních přenosech). Poměrně velkou pozornost stěžovatelů přitahují také **drastické záběry zabíjení, týrání a mučení, včetně týrání zvířat, ve zpravodajských relacích**, často by tyto záběry podle stěžovatelů neměly být vysílány nikoliv jen před desátou hodinou, ale vůbec. Vedle zobrazovaného násilí a vulgarismů vadilo nejvíce **propagování „špatného příkladu“**. Obecně se přitom jedná hlavně o seriály, reklamy a zábavné pořady. Stížnosti na **prvky erotického či pornografického charakteru** se týkaly zejména sexuálně motivovaného násilí na ženách v krimiseriálech. Posledním z výrazně zastoupených témat ve stížnostech je **propagace alkoholu, cigaret a drog**.

Největší část stížností na nevhodný obsah programu kritizuje, obdobně jako v případě stížností k Radě pro rozhlasové a televizní vysílání, programy s ohledem na **děti**. Stížnosti se týkají převážně dvou částí dne: **dopoledních pořadů a času mezi 20 až 22 hodinou**. Zatímco čas dopolední vnímají pisatelé jako část programu, kdy se děti koukají na televizi (hovoří o nich jako o typických divácích programů v této části dne), o večerním programu hovoří jako o čase, kdy se děti na televizi koukat mohou (program je zaměřen na dospělé, ale často se na něj také koukají i děti).

Část stížností se nepřímou dotýkala i potřeby zavedení klasifikačního systému, který by (zvláště rodičům) poskytoval potřebné informace. Rodiče nejsou předem dostatečně informováni o potenciálně problematických audiovizuálních pořadech. Z tohoto důvodu nemohou svým dětem zabránit v přístupu k nim. Větší senzitivitu s ohledem na děti potvrzují nejen stížnosti na pořady samotné, ale také na reklamu před Večerníčkem a avíza na pro děti nevhodné pořady v době, kdy se na televizi děti dívají.

1.4.4. Právní analýza

Podstatným aspektem zavedení jednotného systému klasifikace audiovizuálních děl jsou důsledky, která bude mít rozhodnutí systém zavést pro české právní prostředí. Zavedení klasifikace se totiž dotýká celé řady právních norem od občanského a trestního zákoníku přes mediální legislativu až po autorské právo.

V rámci projektu byly zpracovány dvě studie, jejichž úkolem bylo (a) shrnout stávající českou a související evropskou legislativu týkající se přístupnosti audiovizuálních produktů podle věkových hranic, (b) vytvořit přehled dalších právních norem souvisejících s omezením svobody slova či práva na informace pro účely ochrany dětí a mládeže, shrnout související významná rozhodnutí soudu v této věci, shromáždit informace o souvisejících předpisech postavených mimo legislativu a závazných rozhodnutích nezávislých regulačních orgánů¹²⁶. Velmi podstatnou součástí této studie bylo vyjádření právního stanoviska k variantám možného zavedení jednotného systému klasifikace.

Studie JUDr. Petry Pecharové přehledně **shrnuje audiovizuální legislativu**, která se zabývá přístupností audiovizuálních děl pro děti a mladistvé: Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů, Zákon č. 273/1993 Sb., o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl, o změně a doplnění některých zákonů a některých dalších předpisů; Směrnice EP a Rady

¹²⁶ Mimo Rady pro rozhlasové a televizní vysílání a Rady České televize, jimž se věnuje jiná dílčí studie tohoto projektu. Viz kapitola 3.2.5. této Zprávy.

2007/65/ES, kterou se mění Směrnice Rady 89/552/EHS o koordinaci některých právních a správních předpisů členských států upravujících poskytování audiovizuálních mediálních služeb (směrnice o audiovizuálních mediálních službách). Více o těchto zákonech a jejich definici přístupnosti uvádíme v kapitole 1.2.3.1.¹²⁷

Studie Mgr. Moniky Bucharové se tématem zabývá v širším kontextu. Nejprve podrobněji rozebírá **pohled českého práva na otázku omezení svobody slova a práva na informace pro účely ochrany dětí a mládeže**. Text uvádí všechny podstatné právní normy: (a) v obecné rovině **Listinu základních práv a svobod, Úmluvu o právech dítěte, Trestní zákon** č.140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů, **Zákon o přestupcích** č. 200/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů; (b) ve specifické rovině legislativu související s audiovizí: **Zákon o regulaci reklamy** č. 4/1995 Sb. a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů, **Zákon č. 231/2001 Sb.**, o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, **Zákon č. 273/1993 Sb.**, o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl, a o změně a doplnění některých zákonů a dalších předpisů.¹²⁸ V druhé části analýzy se věnuje **vybraným rozhodnutím soudů**, především z poslední doby (2006-2008). Tato rozhodnutí přinášejí bližší definice sporných momentů. Definována je například dětská pornografie, omezení svobody projevu ve prospěch nezletilého během soudních řízení, role nadsázky či humoru v kontextu možného ohrožení dětí a mladistvých. Z pohledu klasifikace audiovizuálních produktů stojí za zmínku obsah usnesení Městského soudu v Praze, sp. Zn. 28 Ca 312/98, ve kterém se mimo jiné říká: „*Jestliže zákon provozovateli televizního vysílání ukládá povinnost nezařazovat v době od 6 do 22 hodin „pořady, které by mohly ohrozit psychický nebo morální vývoj dětí a mladistvých“*, činí tak za pomoci pojmu obsahově neurčitého. Má-li být za porušení této povinnosti provozovateli uložen správním úřadem správní trest, **musí být tento neurčitý pojem odborně a objektivně vyložen a musí být prokázáno, že v případě určitého pořadu k porušení povinnosti skutečně došlo.**“¹²⁹ (Zvýraznili autoři zprávy.) Další část analýzy rozhodnutí soudů se věnuje konkrétním sporům poskytovatelů televizního a rozhlasového vysílání (a vydavatele časopisu) s Radou pro rozhlasové a televizní vysílání. Z rozhodnutí soudů vyplývá, že **případ od případu je posuzován velmi rozdílně**. Dílem je možné tuto rozdílnost přičítat subjektivnímu rozhodnutí každého soudu či rozdílnému charakteru jednotlivých pořadů, z části právě nedostatečně určitě definované legislativě.

V šesti uvedených případech **soud rozhodnutí Rady pro rozhlasové a televizní vysílání zrušil a vrátil k dalšímu řízení**. Ve třech případech tak učinil kvůli správním vadám na straně Rady (*vady způsobující nepřezkoumatelnost*, uložení pokuty *na základě ustanovení upravujícího odlišné delikttní jednání*, využití zákona o televizním a rozhlasovém vysílání v případě ohrožení konkrétní osoby, kdy má být aplikován občanský zákoník). V případě uvedení filmu *Sametoví vrazi* ve vysílání České televize před 22. hodinou soud mimo jiné shledává, že žalovaný (Rada) *nezohlednil skutečnost, že odvysílaný pořad představuje umělecké ztvárnění skutečných událostí a jeho protagonisty by ani dětská diváci nemohli pokládat za kladné nebo následovatelné typy*. K zajímavému rozhodnutí došel Nejvyšší správní soud v případě sporu ve věci odvysílání filmu *Tři muži v Bretani*, kdy argumentoval zjištěním, že sama Rada film charakterizovala jako *rodinný, ve kterém převládá obecný hovorový jazyk bez vulgarismů*.

¹²⁷ JUDr. Petra Pecharová (MK ČR), *Přehled ustanovení zákonů o přístupnosti audiovizuálních děl pro děti a mladistvé*, [příloha č. 3.2.1. této Zprávy].

¹²⁸ Mgr. Monika Bucharová (Advokátní kancelář Kříž a Bělina), *Právní vyjádření na téma „Omezení a základy svobody slova/ práva na informace v českém právním řádu pro účely ochrany dětí a mládeže“*, s. 1-8 [příloha č. 3.2.2. této Zprávy].

¹²⁹ Tamtéž, s. 9.

V šesti uvedených případech **soud stanovisko Rady pro rozhlasové a televizní vysílání podpořil**. V případě sporu ve věci vysílání pořadu *Big Brother* Nejvyšší správní soud mimo jiné v obecné rovině konstatoval, že „v posuzované věci se jedná o střet dvou právem chráněných hodnot a legitimních zájmů. V první řadě se jedná o svobodu slova a šíření myšlenek a informací, která je základním lidským právem. Naproti je zde právem chráněný zájem a blaho dítěte, reprezentovaný fyzickým, psychickým a mravním vývojem jeho osobnosti, který nesmí být výkonem svobody slova a šíření informací v rozsahu určitého právem vymezeného prostoru narušen“. Městský soud v Praze ve sporu mezi Českou televizí a Frekvencí 1 konstatuje, že je ve svém rozhodnutí vázán „právním názorem Nejvyššího správního soudu, že k naplnění skutkové podstaty správního deliktu podle § 32 odst. 1 písm. g) zákona č. 231/2001 Sb. postačí existence možnosti, že by pořadem mohl být ohrožen fyzický, psychický nebo mravní vývoj dětí a mladistvých a že v daném případě tato možnost nebyla u všech dětí a mladistvých vyloučena“. Tentýž soud mimo jiné dospěl v kauze pořadu České televize *Pakárna* k závěru, že posouzení ohrožení mravnosti je posouzením právním a nevyžaduje posudek znalce z oblasti speciální odbornosti.¹³⁰

Třetí část analýzy se věnuje souvisejícím předpisům, konkrétně seberegulační normě Kodexu pro reklamu vydaného Radou pro reklamu a mimo jiné konstatuje detailní zpracování problematiky zobrazení dětí a mladých lidí v reklamě a sladění normy s mezinárodními etickými kodexy. Následující pasáž zkoumá konkrétní rozhodnutí Arbitrážní komise Rady pro reklamu o stížnostech na porušení Kodexu reklamy z let 1995 až 2008.¹³¹

Poslední část analýzy se věnuje přímo **možnostem zavedení jednotného systému označování obsahu audiovizuálních děl podle věkových skupin v České republice**. Autorka zdůrazňuje, že z Listiny základních práv a svobod vyplývá, že **svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit pouze a jen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná mj. pro ochranu práv a mravnosti**. Tímto zákonem je např. Úmluva o právech dítěte a také legislativa související s audiovizuálním průmyslem. Zavedení nizozemského či podobného modelu by bylo možné také na čistě seberegulačním základě, v tom případě by se jednalo z právního hlediska o pouhá doporučení. Obdobný model již v praxi funguje v případě Rady pro reklamu prostřednictvím jejího Etického kodexu (viz výše). V případě seberegulačního či koregulačního modelu by si zavedení nizozemského systému vyžádalo **změnu věkových hranic, to znamená také změnu některých právních předpisů České republiky, zejména zákona č. 231/2001 Sb., a zákona č. 273/1993**. Podstatná je chystaná implementace Směrnice EP a Rady 2007/65/ES (o audiovizuálních mediálních službách), podle které bude **nezbytné zavést pravidla** na ochranu tělesného, duševního a mravního vývoje nezletilých osob i na ochranu lidské důstojnosti **ve všech audiovizuálních mediálních službách**, včetně audiovizuálních obchodních sdělení. Opatření přijatá na ochranu tělesného, duševního a mravního vývoje nezletilých osob a na ochranu lidské důstojnosti musí být zároveň **v rovnováze se základním právem na svobodu projevu zakotveným v Listině základních práv Evropské unie**.¹³²

Otázkou, kterou se ani jedna ze studií nezabývala, je **soulad ochrany autorských práv** s provozováním jednotného systému klasifikace audiovizuálních produktů. Uvedení deskriptorů a klasifikátorů lze totiž chápat jako zásah do celistvosti audiovizuálního díla. S otázkou po možných výhradách vůči zobrazení klasifikátorů v obraze audiovizuálního díla jsme se obrátili na *Divadelní, literární a audiovizuální agenturu Dilia*. Agentura nám bohužel

¹³⁰ Tamtéž, s. 8-12.

¹³¹ Tamtéž, s. 12-15.

¹³² Tamtéž, s. 15-16.

z organizačních a časových důvodů nemohla zpracovat oficiální stanovisko¹³³. Vzhledem ke sladění českého a evropského autorského práva a žádným problémům v této oblasti v zemích EU, které klasifikátory používají, a také proto, že klasifikátory nizozemského systému jsou zobrazeny tak, aby co nejméně vadili ve vnímání díla (např. 5 sekund těsně před/ na začátku pořadu), lze předpokládat, že by podle všeobecného názoru **měl být nadřazen zájem dětí a mladistvých před nepatrným narušením autorského práva.**

¹³³ Žádost o stanovisko agentury Dilia, odpověď ředitele Dilia JUDr. Jiřího Srstky. [Příloha č. 3.3.6.b této Zprávy].

1.5. Způsoby zavedení klasifikace audiovizuálních produktů: vyhodnocení variant

V této kapitole jsou rozebrány důsledky jednotlivých variant zavedení systému jednotné klasifikace audiovizuálních produktů v českém prostředí. Dosavadní analýzy ukázaly, že v rovině právní, technologické, provozně-výrobní, psychologické i postojové je **zavedení systému žádoucí (nebo přinejmenším přijatelné)**. Postoje zástupců audiovizuálního průmyslu představují nejméně jednotný soubor relevantních subjektů, ale nejvýznamnější skupiny (poskytovatelé a provozovatelé televizního vysílání) zavedení systému podporují. Analýza technologické proveditelnosti identifikovala tři varianty řešení: převzetí systému *Kijkwijzer* (podkapitola 1.5.1.), adaptaci systému *Kijkwijzer* na kulturní, právní a organizačně provozní podmínky ČR (podkapitola 1.5.2.) a vývoj vlastního systému (podkapitola 1.5.3.). Důsledky, výhody a nevýhody případného zvolení jednotlivých uvedených variant jsou zde heslovitě shrnuty. Důsledky jsou strukturovány do oddílů postihujících legislativní změny, technologické řešení, organizační zajištění a finanční pokrytí.

1.5.1. Převzetí systému *Kijkwijzer*

Legislativa

Převzetí systému *Kijkwijzer* by si vyžádalo **změnu legislativního prostředí, nejlépe sjednocení zákonů** o audiovizu, rozhlasovém a televizním vysílání a audiovizuálních mediálních službách **do jednoho zákona** jako v Nizozemsku. Legislativní změna by znamenala omezení kompetencí Rady pro rozhlasové a televizní vysílání. Zůstal by jí nepřímý dohled nad televizemi, resp. nad pořady, které nesmějí být vysílány vůbec, protože se jedná o trestný čin (případně konkrétně vymezený dohled na základě zvláštní ministerské akreditace – např. nad pořady výrazně ponižujícími menšiny jako v Nizozemsku).

Teoreticky by legislativní změně mohl předcházet **seberegulační model** založený na principu dobrovolnosti, který by ověřil aplikovatelnost systému v českém prostředí. V praxi však není zaveditelný, pokud by Rada pro rozhlasové a televizní vysílání dobrovolně neakceptovala pravidla nizozemského modelu (např. zvláštní písemnou dohodou s Ministerstvem kultury).

Technologie

Jak se ukázalo z jednání s insitutem NICAM, **přímé napojení na nizozemské servery není technicky a organizačně možné, proto v úvahu připadá nákup systému a jeho převod do českého prostředí** (překlad, doladění, popřípadě částečná úprava) (viz podkapitola 1.5.2.).

Organizační struktura

Převzetí systému by znamenalo **založení českého ekvivalentu společnosti NICAM**. To by narazilo na problém s vytvořením subjektu s **právním statutem** „nezisková nadace se vstupem státu“, která nemá v českém prostředí právní oporu. Bylo by třeba najít formu co nejbližší (např. obecně prospěšná společnost založená Ministerstvem kultury České republiky, instituce vzniklá a definovaná ze zákona apod.), která by zajistila jak stabilní ekonomické prostředí (jistota státního příspěvku, nikoliv účast na grantových řízeních), tak plnou nezávislost systému na politickém prostředí České republiky.

Finance

Základ **zavedení a fungování systému** by představovalo finanční pokrytí (a) prostorového zajištění (jednorázová investice do budovy nebo náklady za pronájem na každý rok), a to pravděpodobně v Praze, kde je největší koncentrace relevantních subjektů (televizních a distribučních společností aj.), (b) personálního zajištění (Kancelář NICAMu má 15 zaměstnanců), (c) odborného zajištění (doladění či úprava dotazníku, analýza audiovizuálních

produktů, šetření postojů veřejného mínění, (d) technologické zajištění a (e) zajištění autorských práv (logo, grafická podoba piktogramů).

Roční rozpočet NICAMu je cca € 700,000 – 750,000¹³⁴, v případě české instituce lze samozřejmě počítat s poměrným snížením takového rozpočtu na úroveň obvyklou v České republice. Výroba propagačních materiálů a řada dalších činností by mohly být jako v případě NICAMu „outsourcovány“ jako objednané služby. NICAM dále platí práci řady externistů – členů představenstva a jednotlivých komisí. V některých případech se jedná o vysoce kvalifikované, v komerčním sektoru se pohybující osobnosti, čemuž by měla odpovídat výše odměny. V českém prostředí lze počítat s menším počtem zaměstnanců i externích pracovníků, také úroveň platů je nižší.

Převzetí systému by si vyžádalo dodatečné **náklady ze strany státu i audiovizuálního průmyslu**, které by zavedení systému zajistily. Stát by se měl podílet (a) nákupem systému, (b) jednorázovými náklady na založení instituce, případně (c) kompenzací zvýšených prvotních nákladů audiovizuálního průmyslu a (d) postupně se snižujícím příspěvkem na provoz. Ze strany audiovizuálního průmyslu by šlo především o úpravu vlastních databází a náklady na jednorázový nárůst počtu klasifikovaných titulů v případě správců kinematografických děl vyrobených před rokem 1991 a televizí (dopad lze zmírnit např. postupným uváděním povinných druhů pořadů – např. nejprve pouze filmy, dramatické pořady a videoklipy, později dokumentární filmy atd.). Otázkou zůstává, zda by v případě omezení kompetencí Rady pro rozhlasové a televizní vysílání nebylo možné část peněz ušetřených za snížení personálu Úřadu Rady a omezení potřebného místa převést na činnost nově založené instituce.

Resumé – Výhody této varianty

Základní výhodou je fakt, že **s převzetím systému by se převzaly i jeho přednosti**: jednoduchost, validita, spolehlivost, flexibilita, praktičnost, snadné uplatnění v řadě oblastí audiovize, pragmatičnost, vyvážený model zohledňující všechny zainteresované strany, práce s objektivizovatelnými daty, korektnost a nezávislost, kladné hodnocení na mezinárodní úrovni (viz kapitola 1.3.2.4.). Také by se **snížila rizika spojená s vývojem vlastního systému** (odborné spory, lobbyistické tlaky, politizace) v průběhu vytváření systému a **předěšlo by se rozsáhlým sporům o výsledné podobě systému** uvnitř audiovizuálního průmyslu či regulátorů a o kompetencích.

Resumé – Nevýhody této varianty

Základní nevýhodou je skutečnost, že **s převzetím systému by se převzala i jeho slabá místa**: chybějící rámcový hodnotící faktor („porozumění“ či „celkové vyznění“), nutnost pravidelných školení, deskripce hrubým výběrem z řady fenoménů, neakceptování rozdílného individuálního vývoje dětí, „národní“ podmíněnost deskriptorů, ignorování živého a semi-live vysílání a přehlížení primárně internetových audiovizuálních produktů (viz kapitola 1.3.2.4.). Z hlediska nákladů se jedná o **velmi drahou variantu**, a pokud by se systém neujal, bylo by **velmi komplikované jej měnit**. Zavedení systému je značně **organizačně, provozně-technicky a legislativně náročné**. **Riziko, že se systém neujme**, je přitom poměrně vysoké, a to především pro značnou názorovou rozrůzněnost jednotlivých skupin uvnitř českého audiovizuálního průmyslu a jeho malou spontánní organizovanost.

¹³⁴ Prezentace ředitele kanceláře NICAMu Wima Bekkerse *The NICAM system for the protection of minors*, pronesená na odborném semináři na téma Společná regulace a jednotný systém klasifikace programů (MK ČR, 6.3.2008), list 25. Dostupná na WWW < http://www.avklasifikace.cz/index.php?menu_id=9 [cit. 17.11.2008].

1.5.2. Adaptace systému *Kijkwijzer* na kulturní, právní a organizačně provozní podmínky ČR

Adaptace systému *Kijkwijzer* je finančně i organizačně velmi podobná variantě úplného převzetí systému, ovšem s větší možností domestikace a autonomního vývoje systému.

Legislativa

Adaptace systému *Kijkwijzer* by si vynutila stejnou **změnu legislativního prostředí** jako převzetí systému, tedy **nejlépe sjednocení** zákonů o audiovizí, rozhlasovém a televizním vysílání a audiovizuálních mediálních službách do **jednoho zákona** (viz podkapitola 1.5.1.).

Technologie

Systém by pro české prostředí bylo možné adaptovat dvěma způsoby:

- **nákup celé licence** systému (dotazník a klasifikační klíč, zdrojový kód, administrativní know-how) a jeho částečným upravením (vytvoření obměněných národních pravidel hodnocení, možnost vkládání více jazykových verzí apod.) a jeho dalším rozvíjením;
- **vytvoření vlastního systému na bázi *Kijkwijzer* a ve spolupráci s NICAMem.** V tomto případě by se nakupovala jen idea, vlastní obsah a technologický vývoj by byl vytvořen v České republice.

Organizační struktura

Důsledky pro nutná organizační opatření jsou **stejná jako u první varianty** (viz podkapitolu 1.5.1.).

Finance

Náklady na realizaci systému a jeho provoz jsou **více méně stejné jako u první varianty** (viz podkapitolu 1.5.1.).

Náklady na technologické zajištění u varianty (a) jsou **relativně velmi vysoké** a navýšily by se ještě o náklady na adaptaci dotazníků (odborná práce vědeckého týmu, koordinace zavádění systému s jednotlivými subjekty audiovizuálního průmyslu a výzkumy veřejného mínění).

Náklady na technologické zajištění u varianty (b) jsou **nižší, avšak navýšily by se o náklady na celý vývoj a ověření obsahu dotazníků** (několikaměsíční intenzivní práce vědeckého týmu, verifikační výzkumy, koordinace zavádění systému s jednotlivými subjekty audiovizuálního průmyslu a výzkumy veřejného mínění) a poměrně dlouhé zkušební období.

Resumé – Výhody této varianty

Varianta **zachovává možnost převzetí předností** nizozemského systému a **současně nabízí překonání alespoň některých jeho slabých stránek** (viz podkapitolu 1.5.1.). Adaptací systému by bylo **možné zohlednit sociokulturní rozdíly mezi českou a nizozemskou společností**. Varianta (a) představuje snížení rizika spojeného s vlastním vývojem systému. Varianta (b) je navíc zřejmě druhá nejlevnější možná varianta (nákup ideje + verifikace obsahu)

Resumé – Nevýhody této varianty

Je potřeba počítat s **delším obdobím fáze přípravy** zavedení systému kvůli ověření funkčnosti adaptace systému na české prostředí. Toto období samozřejmě znamená zvýšenou organizační a finanční náročnost oproti prvnímu navrženému modelu. **Varianta (a)** je navíc zřejmě vůbec **nejdražší možná varianta**, protože k nákladům na nákup celé technologie

přibývají ještě náklady na vznik a prověření české varianty obsahu. Ostatní nevýhody jsou stejné jako u první varianty (viz podkapitolu 1.5.1.).

1.5.3. Vývoj vlastního systému

Poslední varianta v každém případě počítá s tím, že vlastní systém by byl inspirován *Kijkwijzerem*, což souvisí jak se zadáním celého projektu, tak s výsledky dílčích studií, analýz a jednání se zainteresovanými subjekty. Výhoda cesty otevřené inspirace *Kijkwijzerem* a spolupráce s NICAMem je nutná již z důvodu hrozby autorskoprávních sporů s NICAMem v případě, že by celá věc neprobíhala v úzké součinnosti.

Legislativa

Vývoj a zavedení vlastního systému by si vynutily stejnou **změnu legislativního prostředí** jako převzetí či adaptace systému *Kijkwijzer*, tedy nejlépe sjednocení zákonů o audiovizi, rozhlasovém a televizním vysílání a audiovizuálních mediálních službách do **jednoho zákona** (viz podkapitola 1.5.1.). Jak již víme, varianta **seberegulace** je jen velmi obtížně průchodná (viz podkapitola 1.5.1.)

Technologie

Vytvoření vlastního systému by se patrně uskutečňovalo **ve spolupráci s NICAMem**. V tomto případě by se **nakupovala jen idea**, vlastní obsah a technologický vývoj, organizační zajištění i další rozvoj by byly vytvořeny a zajišťovány v České republice.

Organizační struktura

Organizačně by bylo možné zavedení vlastního systému zajistit více způsoby:

- **Založení „českého NICAMu“**, jehož **právní subjektivita by nemusela být přímo odvislá od nizozemského modelu**. Mohlo by se jednat o obecně prospěšnou společnost založenou Ministerstvem kultury ČR, nebo institucí vzniklou a definovanou ze zákona, eventuálně jiný typ neziskové, popřípadě příspěvkové organizace s garancí stabilního financování ze strany státu a zároveň zachování nezávislosti na politickém prostředí České republiky.
- **Přidání pravomocí klasifikace již existující organizaci, správnímu orgánu či úřadu** působícímu v oblasti audiovize (Odbor médií a audiovize MK ČR, Unie filmových distributorů, České filmové centrum, Národní filmový archiv, Safer Internet institut, Rada pro rozhlasové a televizní vysílání aj.).
- Pověření klasifikací **odborně kompetentní pracoviště stojící mimo státní sféru i samotný audiovizuální průmysl** (například univerzitní pracoviště či pracoviště AV ČR).

Finance

Varianty financování jsou v tomto případě **velmi různorodé a různým způsobem kombinovatelné s předchozími modely**. Lze však předpokládat, že náklady by v porovnání s výše uvedenými variantami nákupu celé nizozemské technologie měly být o něco nižší. Na druhou stranu by samozřejmě bylo nutné počítat se zvýšenými náklady na technologický a především obsahový vývoj unikátního systému.

Resumé – Výhody této varianty

Systém by mohl plně **reflektovat česká národní (sociokulturní) specifika**. Pokud by byly dostatečně kontrolovány náklady na vývoj, jednalo by se pravděpodobně o **poměrně levnou až nejlevnější variantu**. Kontakt s NICAMem by dával naději na možnost **inspirovat se**

přednostmi systému *Kijkwijzer* a vyhnout se některým slabým stránkám nizozemského systému.

Resumé – nevýhody této varianty

Jedná se jednoznačně o **organizačně nejnáročnější variantu**, neboť ke všem řešeným problémům přibývá ještě koordinace celého vývoje systému. Podmínkou úspěšné realizace je přesný odhad finanční, technologické, odborné, personální aj. náročnosti. Vývoj navíc výrazně **prodlouží dobu zavádění systému do praxe** a přitom neodstraní **vysoké riziko spojené s vlastním vývojem systému** (ten se nemusí v praxi osvědčit a bude jej komplikované měnit). Vývoj vlastního systému **může narazit na relativně slabé odborné personální zázemí**. Vytvoření dostatečně početného, jasně oborově definovaného, kvalifikovaného a nezávislého týmu odborníků s dostatkem pracovní kapacity pro vývoj českého dotazníku a technologického zázemí systému může být problematické.

2. Zpráva o průběhu řešení projektu

2.1. Personální složení a organizační zajištění

Řešitelským pracovištěm projektu *Koncepce klasifikace audiovizuálních produktů podle věkových skupin* se stalo Centrum pro mediální studia CEMES UK FSV. Na půdě tohoto výzkumného centra se v průběhu roku 2008 vytvořil malý tým kmenových pracovníků projektu.

Odborným garantem projektu s úkolem odpovídat za kvalitu projektu a jeho zpracování byl jmenován člen CEMES UK FSV **prof. PhDr. Jan Jirák, PhD.** Jan Jirák působí také na katedře mediálních studií IKSŽ UK FSV, je členem podoborové komise pro sociální vědy GAČR, pracovní skupiny sociálních věd Akreditační komise MŠMT a autorem koncepce mediální výchovy pro Rámcové vzdělávací programy základního vzdělávání a gymnázií a řady odborných článků a knih o mediální problematice. Při řešení projektu se Jan Jirák aktivně účastnil přípravy celkového designu a strategie řešení projektu, jednání s jednotlivými profesními skupinami, koordinace přípravy jednotlivých dílčích studií i prezentace projektu na veřejnosti. Je spoluautorem Závěrečné zprávy projektu.

Koordinátorkou projektu, zodpovědnou za realizaci, byla jmenována **Mgr. et MgrA. Tereza Dvořáková.** Tereza Dvořáková je filmovou historičkou, působí na katedře filmových studií FF UK, vedle toho se v minulosti podílela na několika rozličných projektech jako jejich iniciátorka a koordinátorka (Česká společnost pro filmová studia, Cinepur, několik vědeckých konferencí aj.). Tereza Dvořáková se aktivně účastnila přípravy celkového designu a strategie řešení projektu, kontrolovala plnění jednotlivých úkolů projektu, koordinovala jednání s profesními skupinami, zajišťovala přípravu některých dílčích studií a věnovala se prezentaci projektu na veřejnosti. Je spoluautorkou dílčí studie věnované situaci v zemích EU a Závěrečné zprávy projektu.

Tajemnicí projektu se stala tajemnice a vedoucí mediální laboratoře CEMES UK FSV **Mgr. Jitka Kryšpínová.** Jitka Kryšpínová koordinovala plnění rozpočtu projektu a stala se hlavní a univerzální administrativní silou projektu. Zajišťovala organizační pomoc během jednání s profesními skupinami. Podílela se na finalizaci formální stránky Závěrečné zprávy projektu.

Členem realizačního týmu se stala také zástupkyně objednatele – Ministerstva kultury České republiky – **JUDr. Petra Pecharová.** Petra Pecharová zprostředkovávala komunikaci mezi řešitelským pracovištěm a ministerstvem, poskytla cenné rady ve věci české a evropské legislativy a je autorskou dílčí studie přehledu české legislativy vztahující se ke klasifikaci audiovizuálních produktů.

Studentská výpomoc v osobě **Jana Horáka** v sobě zahrnuje řadu dílčích úkolů s projektem souvisejících: vyškolení a administraci webových stránek, organizační výpomoc během jednání s profesními skupinami, technickou podporu během jednání s profesními skupinami (pořízení zvukového záznamu akce), a řadu dalších „maličností“ (nákupy, kopírování, pochůzky apod.).

Na projektu se částečně podílela také **řada dalších zaměstnanců FSV UK** v Praze, a to především z řad pracovníků ekonomického oddělení, katedry mediálních studií a sekretariátu děkana. Tito pracovníci nad míru svých běžných povinností pomáhali s organizací profesních jednání, s plněním rozpočtu a se sestavením konečného vyúčtování projektu.

Vedle kmenových pracovníků byla pro projekt angažována řada **externistů z řad odborníků v oblasti sociologie a veřejného mínění, psychologie, práva či audiovizuální technologie.**

Autorkou studie o právních aspektech možného zavedení klasifikace vzhledem k platným českým zákonům a další judikatuře je odbornice na autorské a mediální právo **Mgr. Monika Bucharová** z Advokátní kanceláře Kříž a Bělina. Omnibusový výzkum veřejného mínění zaměřený na zjištění postojů české společnosti k možnému zavedení klasifikace zajistila agentura pro výzkum veřejného mínění a marketingový výzkum **OPW**. Vedoucím výzkumu byli **PhDr. Ladislav Köppl** a **Ing. Jan Vavřík**. Pomocné studie analyzující stížnosti veřejnosti na současný stav zpracovali sociolog **Mgr. Karel Čada** a mediální odborník a sociolog **Mgr. Jan Hanzlík**. Psychologická studie byla zadána týmu katedry psychologie FF UK v Praze, konkrétně vedoucímu katedry **PhDr. Václavu Mertinovi** a zástupkyni vedoucí katedry **PhDr. Iloně Gillernové, CSc.** Studii přehledu systému klasifikací v dalších evropských zemích sestavili **David Czesany** a **Mgr. et MgA. Tereza Dvořáková**. Technologická studie byla zadána odborníkovi na nová média a internetové televizní vysílání **Michalu Krskovi**.

Podstatnou součástí širšího týmu tvořila také **projektová rada**. Její složení bylo poměrně přesně definováno smlouvou se zadavatelem projektu: **zástupci z řad odborné veřejnosti pedagogické, psychologické a sociologické, zástupci výrobců a distributorů audiovizuálních děl, zástupce FAMU, odborník na elektronická média, představitelé provozovatelů televizního vysílání, regulačního orgánu pro rozhlasové a televizní vysílání a dalších**. Přesné složení projektové rady včetně profesních skupin a institucí, které jednotliví členové zastupovali, tvoří přílohu této Zprávy¹³⁵.

¹³⁵ Projektová rada - složení [příloha č. 3.2.2 této Zprávy].

2.2. Rozpočet a rozpis vynaložených prostředků

Smlouvou mezi Fakultou sociálních studií UK v Praze a Ministerstvem kultury esko republiky byla stanovena **úplata za realizaci projektu** a vytvoření návrhu Koncepce **1.900.000,- Kč**. Tato suma byla FSV UK vyplacena v celkem ve třech splátkách (duben, červen, říjen).

Z této částky byla odečtena **daň z přidané hodnoty** ve výši **19 %** (tj. 303.430,- Kč). Další položku nad rámec samotného rozpočtu projektu tvoří **režie Fakulty sociálních věd** ve výši **15 %** z celkové sumy po odečtení daně z přidané hodnoty (239.485,- Kč). Zbytek rozpočtu tvoří věcné a osobní náklady.

Do účetní skupiny **služby** byly k 15. prosinci 2008 zařazeny následující položky:

- výstavba a administrace webových stránek
- překlady z anglického jazyka
- překlady z holandštiny
- psychologická studie
- právní rozbor
- technologická studie
- výzkum veřejného mínění
- pronájem prostorů - projektová rada
- poštovné

Pozn.: některé další služby (přehled platné legislativy, prostory FAMU pro konání profesních setkání aj.) byly poskytnuty bezplatně.

Položka **Drobná vydání** (kancelářské potřeby, občerstvení na prezentacích) tvořila pouze velmi malý díl rozpočtu k 15. prosinci 2008 (4.846,-).

Nejvyšší položkou rozpočtu tvoří **osobní náklady**, a sice v následující struktuře:

- odměny formou navýšení mzdy (odborný garant, tajemnice, jednotlivé asistence při profesních setkáních, vyúčtování projektu)
- ostatní osobní náklady (koordinátorka, dohody o provedení práce – studie klasifikací v EU, studie stížností)
- stipendia (studentská výpomoc)

S osobními náklady dále souvisí část **věcných nákladů** v následující struktuře:

- zákonné odvody
- sociální fond

Výše osobních nákladů není k 15. prosinci 2009 plně vyúčtovatelná, protože objem osobních nákladů a zákonných odvodů ještě ovlivní dovolené. Přesná výše těchto položek bude tudíž předána objednateli projektu formou samostatné přílohy projektu – oficiálního vyúčtování – co nejdříve po uzavření účetnictví ekonomického oddělení Fakulty sociálních věd UK v Praze, tj. projektu v průběhu ledna 2009.